YÖN
HAFTALIK GAZETE

TASARRUF BONOSU SOYGUNU

Yıl : 5 - Sayı : 145 7 OCAK 1966 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Yanlış Mücadele

Umduğumuzu bulduk. Ama yine de içtenlikle üzülmekten kendimizi alamadık. Zira karşımızda gençliğin temsilcileri olduklarını söyleyenler vardı. Biz onlardan bu denli bayağılaşmadan, bilinçli, ilim ışığı altında bir tenkit beklerdik... Olayları zoraki bir açıdan görmemelerini beklerdik. Gerçi beklediğimizin olanaksız olduğunu da bilmiyor değildik. Çünkü ta temelden uyuşturulmuş ve yönü değiştirilmiş fikirlerin bir çırpıda gerçek düşün düzevine ulaşacağını ummak safdillik ourdu. Ama karşımızdakiler okumuştular. Olanakları, milyonlara oranla, çoktu. Tüm üzüntümüz bundandı işte...

Toplantının ereği, Yeşilay örgütü altında konuşmalar ve «dokümanter» filmler ile komünizm tel'in idi. Erek iyi, düşün iyi, ama aksiyon berbat. Bir deyim vardır: «Kırk gün bir insana deli denirse, deli olurmuş o insan». Ortada fol yok, yumurta yok iken, toplumlara bu denli tehlikeli ve nâzik bir açıdan seslenerek onları —belki de bilmeden— bölmeye giden bir eylem, elbette tüm tenkitlerimizi üstüne çeker.

Toplantıda bazı genç arkadaşlarımız konuştular heyecanla. Komünizmi sadece bir din umacısı olarak niteleyen arkadaşlarımız, dinî hislerimize hitap ederek din istismarı yaptılar. Ama ilerici aydınların sin istismarı yapmakla suçluyorlardı. Nerede kaldı gerçekçilikleri?

Bir kere daha tekrarlamakta fayda vardır: Koynundan Türk bayrağı çıkarmakla, sahnede salâ verdirmekle, Türk folklorunu inançlara âlet etmekle, ilerici aydınları yakışıklı yakışıksız yermekle hiçbir şeyin mücadelesi olmaz.

Türkiye gibi pek geri kalmış bir toplumda, sorunların derinliğine inerek onlara ışık tutmak, düşünürü elbette, geri kalmışlığımızın nedeni olan bugünkü statükoyu beğenmemeye ve bozuklukları tenkide götürür. Derler ki tenkitlerinde: En geri 10 memleketten biriyiz, iç ve dış kapitalistler tarafından yardım - kalkınma kisvesi altında sömürülmekte, soyulmaktayız. Ağalık, rüşvet, çalıp çırpma her mahallede bir milyoner yaratmaktadır. Petrollerimiz, madenlerimiz, sanayiimiz ustalıkla istismar edilmektedir. Pahalılık, enflasyon, mutlu azınlık vardır... Yalan mı tüm bunlar? Değil elbet. Ya neden bunları yazıp söyleyenlere bu denli haksız hücum?

Temel sorunlarımız dururken, kitleleri iki uç halinde ayırmaya giden bir uğraş içinde olmak, bilmeyiz nasıl bir ulusseverliktir?

Mürsel ENGİN

Efendim nerde biz nerde!

CHP ortak grup toplantısında konuşan Ankara Milletvekili Ahmet Üstün'ün, AP Genel Başkanı'nın mason olduğu halde Allah kelimesini ağzından düşürmediğini belirtip, kendi Genel Başkanlarının Tanrı konusunda aynı şekilde davranmadığından yakınması üzerine, sayın İnönü: «Ben bu adamı daha fazla dinliyemem» diyerek toplantıyı terk etmiş.

İlâhi paşam, niçin böyle davrandınız? Vakti zamanında devlet adamları, şunun bunun düşüncesini anlamak ya da bir olayın içyüzünü, aslını faslını öğrenmek için ara sıra tebdil gezerlermiş. Siz de, bir süre için tebdili fikredip, yaşadığınız akıl çağını bir kenara itmiş görünerek demeçlerinize, nutuklarınıza son verirken işleri Allahın inayetine bırakıverseydiniz. Bakalım günün birnde Partinizin genç ya da yaşlı bir üyesi çıkıp ta, örneğin: «yaşadığımız akıl çağında, üstelik prensiplerinden biri lâiklik olan bir partinin Genel Başkanı resmî konuşmalarında Allah kelimesini kullanmamalıdır» diye sizi yerer mi idi acaba?

Paşam, siz nerelerde!.. partiniz nerelerde!.. Alıp başınızı çok ilerlere gittiniz. Hiç olmazsa yürüyüşe çıkarken çalışma arkadaşlarınınızdan bir kaçını olsun kolunuza takabilseydiniz, şimdi yalnızlıktan böylesine canınız sıkılmazdı.

Celile CEM

BASINDAN

ULUS

Kaçtılar, kaçıyorlar...

Şimdi artık bir şüphemizi açıkça ifade edelim. Bu hükûmet *ringe çıkmadan evvel alacağı para karşılığı mağlûp ol*maya razı olmuş panayır pehlivanı gibi, Kıbrıs dâvasını Amerika'nın arzusu gereğince ve herhalde bir yardım karşılığı feda etmeye karar vermiş olmalıdır. Zira bu hükûmetin tutumunu başka türlü anlamaya imkân yoktur. Evet, hükûmet çok basiretsiz hareket etmektedir. Çünkü vatandaşın gönlünde izzeti nefsinin yaralanması dolayısıyla açılan yarayı Amerika'dan gelecek munzam ve dolambaçlı yardımların beş tane A.P.'li müteahhit ile mütegallibe partizanın cebine aktarılması tedavi etmiyecektir. Göreceksiniz, millet uğrunda müzakereden kaçanların, dâvayı yüzüstü bırakanların suçları zaman geçtikçe ağırlaşacak, millî şuura çıkacaktır. (......)

Hem itiraf etmek lâzım Menderes bunlar gibi, böyle bir millî dâvayı yolun ortasına böylesine beceriksizce bırakıp, ağaçların arkasına saklanarak yaralıyı yoldan kaldırmak isteyenlere uzaktan korkakça küfür etmezdi, etmiyecek kadar kendi genel müdüründen daha çetin idi. Bugün Demirel'in yerinde işbaşında olsa idi... Kifayet takririnin arkasına gizlenmeyi herhalde nefsine yediremezdi... Gururda da tereddi olduğu görülüyor...

A.P.'nin acz içinde, fikirsizlik içinde, basiretsizlik içinde Millet Meclisi müzakerelerinden kaçması, onu daha şimdiden içi boş virtüel bir iktidar haline getirmiş ve bu partinin memleket hizmetinde hiç bir işe yaramıyacağını bugün açıkça göstermiştir.

CİHAT BABAN

ADALET

Solda ve A.B.D.'nin karşısında

Kıbrıs hakkındaki Genel görüşmeler bir gerçeği ortaya koymuştur. Amerikan düşmanlığı konusunda CHP'nin Marksistlerle aynı paralelde olduklarını.. Artık bunun tevil edilir, *kem küm edilir bir tarafı kalmamıştır. Herşey apaçık orta*dadır.

Yıllardan beri kızıl yazarların politikacıların ve Marksistlerin bu uğurda harcadıkları çabanın, kışkırtmaların, tezvirlerin yeterli olmadığını gören CHP hele ortanın solunda kalmaya karar verdikten sonra şimdi bütün ağırlığı ile Türk - Amerikan dostluğunun karşısında yer almış görünmektedir...

CHP'ni, artık iyice ortaya çıkan bu davranışa iten sebeplerin başında, AP'nin iktidara gelişinde direkt, endirekt Amerikanın tesiri olduğu yolundaki hakikat dışı dedikodunun rol oynadığı muhakkaktır. Zira, onun bu konuda bir gerçeğe değil, en ufak şüphenin gölgesine dahi tahammülü olmadığı cümlenin malûmudur. Kendisi için siyasi tehlike teşkil eden partileri nasıl amansız saldırılar, iftiralar ve haksız suçlamalarla yok ettiği herkesin bildiği birer tarih olayıdır. Hepsinin temelinde yatan hakikat, kendisinden esirgenen millet sevgisinin rakip partilere gösterilmesi olmuştur.

İşte geçmişinin özelliği bu olan CHP'nin, ister Amerikan düşmanı kaynaklardan uydurulmuş olsun, ister kendi kuruntusundan ve yenilgi mazereti aramasından doğmuş bulunsun, bugün Amerikaya ekşi bir yüzle baktığına şüphe yoktur. Bunun son bir delilini de Meclisteki son Kıbrıs görüşmeleri sırasında, başkan Johnson'un 1964 yılında İnönü'ye *yolladığı mektubun açıklanması için TİP'çilerle birlikte* ısrar etmelerinde görüyoruz.

Kendi iktidarları zamanında açıklamadıkları ve o sıralarda meclisin bir gizli celsesinde milletvekillerine bildirilmesi ile yetindikleri mektup muhtevasının bugün açığa vurulmasını istemeleri (Ortanın solu) karariyle paralel yürünmesinin tabiî bir neticesidir.

Sosyalizmi kabul eden bir partinin Amerika ile barışık halde bulunması mümkün değildir. Hele şark zihniyetinden kurtulamamış olan memleketlerde. CHP'nin şimdi bu siyasi atmosferin içinde bulunduğu görülmektedir.

Genel görüşmeler sırasında silâh ve koz olarak başvurdukları Johnson mektubu ile, solcuların yaymak ve geliştirmek çabasında bulundukları Amerika ve batı düşmanlığını desteklemek istedikleri anlaşılmıştır. Bu mektubun, Kıbrısa *çıkarma başarısızlığının mazereti gibi gösterilmek istenmesi* inandırıcı olmaktan uzaktır.

Amerikanın aynı mahiyette ve sertlikte olmak üzere Yunanistana ve Makarios'a yolladığı mektuplar itibar görmüş ve onları yollarından faaliyetlerinden alıkoymuş mudur? Bu olsa olsa çizmesi olmayanların can kurtaran simidi gibi dört elle sarıldıkları bir bahaneden başka bir şey değildir. Bizim de bu mektuba ötekilerin verdiği kadar önem vermemiz pekalâ mümkündü. Gerçek şudur ki Amerika düşmanlığı güden bütün toplulukların CHP'nin paralelinde ve AP'nin aleyhinde olmalarının sebebi birinin solda ötekinin solun karşısında bulunmalarıdır.

YÖN
HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/3 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 69 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone işleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 98 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. 50. rekb çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

AÇLIK

Noel tatilinde Amerikalılar, 173.5 milyon pound hindi, ördek, kaz ve piliç ile 12 milyon pound jambon tüketmişler. Adam başına tüketim, yarım kiloya yakınmış. Ayni anda, Hindistan çiftçileri, açlıktan ölmelerini önlemek için çocuklarına tohumluk buğdaylarını yedirmektedirler. Vietnam'da kurtuluş savaşı yapan insanları açlığa mahkûm etmek amacıyla, Amerikalılar, sistemli bir «pirinç mahsulünü yok etme» politikası izlemektedirler. Amerikan çiftçilerine de, az üretim yapsınlar diye devlet para ödemektedir.

Bütün bu çelişmeler arasında, fakir ülkeler için, gelecek karanlık gözükmektedir. Tarımda bir ihtilâl yapmasını beceremiyen fakir ülkeler, yakın bir gelecekte, geçmiş yüz yıllarda olduğu gibi, büyük kıtlıklarla karşılaşabileceklerdir. 25 yıl öncesine nazaran adam başına daha az gıda üreten Hindistan'ın bugün yaşadığı kıtlık, öteki memleketlerin de başına her an gelebilir.

Bu ülkelerin arasında Türkiye de vardır. Havalar bir iki yıl üstüste kötü gittiği takdirde, Türkiye buğdaysız kalabilir. Nebati yağ açığı ise, şimdiden endişe vericidir. Bu yıl, margarincilerin ihtiyacını karşılamak için, Amerikalıların vereceklerinin dışında, dövizle soya yağı ithal etmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

AÇLIK IHRACI

Mısır koçanı yenilen yılların geri gelmesi, şimdiye kadar, Amerika'nın tarım fazlası yardımlarıyla önlenebilmiştir. Bu yardımlar hakkında çok lâf söylenebilir. «Barış için gıda programı», her şeyden önce, fakir ülkelere değil, Amerikan çiftçisine yardım amacını gütmektedir. Söz konusu olan, yığılmış stokların, zaman zaman muhtaç ülkenin çiftçilerini perişan etmek pahasına dahi elden çıkarılmasıdır. Öte yandan, yardım, siyasî maksatlar emrinde kullanılmaktadır. Foster Dulles zamanında, Hindistan'ın bağlantısız dış politikasına kızılırken, Washington, yüzbinlerin açlıktan ölmesini omuz silkerek karşılamıştı. Kongo milliyetçilerine yardım ediyor diye, gıda sıkıntısı çeken Mısır'a, tarım fazlası gönderilmesini durdurmuştu. Son kıtlıktan da, Hindistan'ı, gıda yardımı karşılığında, Washington politikasına biraz daha fazla çekmek için yararlanılacağı şüphesizdir. Ayrıca, yardımın yerli para ile ödenen bedeli, Amerikan firmalarının muhtaç ülkede yerleşmesive ekonominin kontrol altına alınması amacıyla kullanılmaktadır.

Bütün bu sakıncalarına rağmen, döviz sıkıntısı çeken aç ülkeler bakımından, yerli para ile gıda maddeleri satın alabilmek bir avantajdır. Nitekim, fakir ülkelerin, Amerika'dan olan tarım ürünleri talebi, yıldan yıla artmaktadır. Ne var ki «Barış için gıda programı» bu yılın bitiminde sona ermektedir. Program, belki yeni bir biçimde devam ettirilebilir; fakat Amerika'nın para ödeyerek tarım üretimini sınırlama ve fazlaları dışarıya akıtma politikası başarı göstermiş ve tarım ürünleri fazlası önemli ölçüde azalmaya başlamıştır. 1965 yılında Amerikan Tarım Bakanlığı, taahhütlerini yerine getirebilmek için, Kongrenin tasvibiyle, serbest piyasadan sütlü mamûller satın alma durumuna düşmüştür. Elinde tarım fazlası stokları tükenen bir Amerika, fakir ülkelerde sık sık görülen kıtlıklar karşısında seyirci kalmaya mahkûm olacaktır.

Türkiye gibi bir çok ülke, Amerika'dan gıda maddesi geliyor diye, tarım üretimini arttırma meselesini gereken ciddiyetle ele almayı ihmal etmiştir. Üstelik, Amerikan tarım fazlası ithalâtı, yer yer yerli üretimin gelişmesini baltalamıştır. Yerli üreticinin feryatlarına aldırış eden olmamıştır. Bu sebeple, Amerikan tarım ürünü yardımının kesilmesi, hattâ azalması, açlık tehlikesini artırmaktadır. Hatırlayalım ki, bir kaç yıl önce Doğuda kıtlık, Amerikan yardımına rağmen, hükümeti ne kadar güç durumda bırakmıştı. Bu yardım ortadan kalktığı takdirde, mısır koçanı yeme yılları geriye gelebilir. Ünlü Amerikan iktisatçısı Prof. Kenneth E. Boulding, şu sözlerle tehlike çanlarını çalmaktadır: **«Tarım politikamız, teknolojik bakımdan büyük başarı sağladıysa da, bunun gerektirdiği sosyal tedbirleri geliştirmekte başarısızlığa uğradık. Elimizde kontrol edemediğimiz tarım fazlaları birikti. Bu fazlaları, Barış İçin Gıda gibi hayırsever bir etiket altında, gemilerle dış ülkelere gönderiyoruz. Böylelikle, o ülkelerde gittikçe artan bir bağlılık yaratıyoruz ve muhtemelen gelecek felâketleri ve görülmemiş büyüklükte kıtlıkları hazırlıyoruz. Ambarlarımız şimdiden yarı yarıya boşalmıştır. Tarım fazlaları yerine, üretim yetersizliği ile karşılaşabiliriz.»**

YARDAN MI, SERDEN MI?

Amerikan Hükümeti de tehlikenin farkına varmaya başlamıştır. Ama tarım ürünleri fazlalarını satma telâşı içinde, mesele ihmal edilmiştir. 1 milyar 700 milyon dolar tutarında gıda maddeleri yardımına karşı, 1965 yılında, yabancı ülkelere tarım üretimini arttırmak için ancak 106 milyon dolar yardım yapılmıştır.

Washington'un açlığı önlemede başlıca tedbiri, doğumların azaltılmasıdır. Türkiye'de de, Amerikanın telkini ile, doğumları sınırlama denemesine girişilmiştir. Ama fakirlerin az çocuk yapmalarının yolu, şimdiye kadar bulunabilmiş değildir. Bunun yanı sıra Washington, yatırımların tarıma yöneltilmesini tavsiye etmektedir. Gelgelelim, sanayi yatırımlarını kısma pahasına tarımda yatırımları artırma telkini, tröstlerin çıkarlarına uygun düşse dahi, ümitsiz bir yoldur. Hızla sanayileşmiyen fakir ülkelerin, tarımda verimi artırmaları mümkün değildir.

Amerikanın tavsiyelerini yerine getirmek için Hindistan hayli çaba göstermiştir. Doğum kontroluna ciddiyetle sarılmış, tarım yatırımlarına ve toplum kalkınmasına önem vermiştir. Ama Hindistan'da adam başına gıda üretimi, 25 yıl önceki seviyenin altındadır. Buna karşılık, Rusyanın dahi fazla cür'etli bularak tenkid ettiği, tarihin en radikal toprak reformunu gerçekleştiren Çin, ardarda gelen kötü ürün yıllarında dahi, dışarıdan hiç yardım görmediği halde, 700 milyon insanı besleyebilmiştir. Yüzeyde kalan bir toprak reformu ile yetinen Hindistan ise, sürekli kıtlıklar içinde bocalamaktadır.

Toprak reformu derken, tarımda üretim artışını frenleyen sosyal, ekonomik, politik ve teknik bütün engellerin hızla kaldırılmasını anlamaktayız. Bu anlamda bir toprak reformu, açlık meselesini çözmenin ilk ve vazgeçilmez şartıdır. Toprak reformu, tek başına mucizeler yaratmaya elbette yetmez, fakat bu mesele çözülmeden açlığa çare bulmak mümkün değildir. Gelgelelim, yardım yaptığı ülkelerde Amerikanın baş müttefikleri, büyük toprak ağaları ve tarım ürünleri ihracatçısı kompradorlardır. Tabiî müttefiklerin saltanatına son vermek biçiminde bir toprak reformu, emperyalizmden vazgeçmek demektir ki, buna tekelci kapitalizmin yapısı elvermez. Nitekim Güney Amerikada uygulanan Kennedy'nin «İlerleme için birlik programı», toprak reformunu öngördüğü halde, bu iş lâfta kalmış, üstelik büyük toprak sahiplerini iktidarda tutmak amacıyla, köklü reformlardan yana ilerici güçlerin silâhla ezilmesine Amerika önayak olmuştur.

Türkiye'de de, Washington'un özel bir sempati beslediği Demirel iktidarının, sudan bir toprak reformu tasarısı karşısında dahi, paniğe kapıldığı ortadadır. Ne Washington'un, ne de dostlarının, çiftçinin üretici gücünü ve çalışma şevkini engeleyen komprador ihracatçı, ithalâtçı, tefeci ve toprak ağası saltanatına karış çıkmaları beklenemez. Geri tarımsal yapıda köklü değişiklikler yapılmasını reddeden bir politika ise, doğum kontroluna ve plânda öngörülen oldukça geniş tarım yatırımlarına rağmen, açlık tehlikesinin günden güne artmasına yol açacaktır.

Her Allahın günü, sol tehlikeden söz edenler, asıl tehlikenin, yâni açlığın kapıda beklediğini bilmelidirler. Bu kimseler, tehlikenin fikirlerde değil, aç miğdelerde yattığını bir gün en sert şekilde öğreneceklerdir.

Doğan Avcıoğlu

TASARRUF BONOSU TÜCCARLARI İÇİN NEREDEN BULDUN KANUNU

Böyle bir kanun teklifini toplumcu milletvekilleri ve siyasî teşekküller çoktan yapmalıydılar. A. P. li Reşat Özarda onlardan çok daha önce davrandı ve Tasarruf Bonosu ticareti yapan vurguncuların çanına ot tıkama amacını güden kanun teklifini grup yönetim kuruluna verdi. Özarda, kanun teklifinin nedenlerini şöyle açıklamaktadır:

«— Bu tasarruf bonoları yüzünden devletin itibarı iki paralık oluyor. Partimiz seçimlere bu bonoları kaldıracağız vaadi ile girdi. Kaldırır mı kaldırmaz mı bilmem. Ama benim bildiğim, beş yıldan beri piyasaya iki milyar liralık tasarruf bonosunun çıktığı ve bunun en azından bir milyar liralığının bir takım kapkaççıların ve vurguncuların elinde toplandığıdır.

Anadoluda yüz liralık tasarruf bonosu 12 - 15 liraya satılıyor. Büyük şehirlerde ise ortalama fiyat yüzde yirmibeş civarındadır. Yani 250 bin lira verdin mi bir

Reşat Özarda
«Hak bildiğim yolda...»

milyon liralık tasarruf bonosu satın almak mümkün. Bu işin ticareti ise aldı yürüdü. Bir takım açıkgözler harıl harıl tasarruf bonosu topluyorlar. Bu açık vurgunculuk. Tasarruf bonolarının vergisi yok, faizi desen yüzde altı, yüksek bir faiz. 250 bin lira verdin de bir milyon liralık bono aldın mı yılda 60 bin liralık faiz alacaksın. Ana paran da bir milyon lira olarak elinde duracak. Bu yağma hasanın böreği ki, sorma gitsin.

Devlet buna bu güne kadar göz yummuş durumda. Bu işin tacirleri türedi, hanlarını apartmanlarını satıp bono alıyor, stok yapıyorlar. Bir ticaret ki tadından yenmiyor. Başka türlü nasıl ticaret yapsan vergi vermek zorundasın, han, hamam, apartman yaptırsan vergi vermen lazım. Ama tasarruf bonosu alırsan 250 bin liralık yatırım karşılığı ayda vergisiz beş bin liralık kazanç, üstelik de ana paran da bir süre sonra devlet garatisinde bir milyon lira olacak. Bu kâr kimin sırtından. Devlet de bu kârın seyircisi... İşte ben bu soyguna son vermek istiyorum. Tasarruf bonoları tamamen kalkarsa iyi. Ama madem kaldırılamıyor, hiç değilse bir takım soyguncular ve gözü açıklar da bu yüzden havadan para kazanmak imkânına sahip olmasınlar.

Bunun için bir kanun teklifi hazırladım. İstiyorum ki bundan böyle tasarruf bonoları hamiline değil, nâma muharer olsun. Tasarruf bonosu kimin hangi kazancının karşılığı olarak kesilmişse, bu bononun faizini de ana parasını da aynı insan alsın. Devletin yüz lira değer koyduğu bir bono, elden ele onbeş liraya, yirmibeş liraya ondan buna satılmasın. Birisi elindeki bono ile bononun faizini almaya defterdarlığa gittiğinde, bononun gerçekten kendisine ait olduğunu isbatlayabilsin ve faizi öyle alsın.

Şimdiye kadar verilmiş bonoların faizini alacaklar, ellerindeki bonoların kendilerine ait olduğunu isbatla mükellef bulunsunlar. Bunu isbat edemeyen bona sahiplerinin ellerindeki bonolar alınsın ve hazineye gelir kaydedilsin. Bu sayede devletin en azından bir milyar lira kârı olacaktır. Üstelik de devletin bundan böyle itibarı korunmuş olacaktır.»

KİME NİYET KİME KISMET

Reşat Özardanın hazırladığı bu kanun telkifi geçen Aralık ayı başında Meclis AP Grubu yönetim kuruluna verilmiştir ama, o günden bu yana da Grup Yönetim kurulunda bu konuda tek bir ses bile çıkmamıştır. Özarda bu konuda da şöyle demektedir:

«— Teklifi hazırlayıp Grup İdare heyetine verdim. Arkadaşlar aldılar aman çok iyi, yerinde bir teklif, ama bu konuda bir kere de hükümetin görüşünü almakta fayda var dediler. Bizim Grup iç tüzüğüne göre, bir senatör veya milletvekilinin herhangi bir kanun teklifini Meclis Başkanlığına vermeden önce Gruptan geçirmesi şart. Gerçi neticede, bir teklif Gruptan geçmemiş bile olsa, milletvekili teklifini Meclise verebilir ama, parti disiplinini bozmayalım dedik. Hükümetin de bu konuda karşı bir görüşe sahip olacağını sanmıyordum. Grup yönetim kurulu, teklifi Maliye Bakanlığına yazıp görüşünü sormuş. Sormuş ama o gün bugündür bir türlü cevap alamıyor. Ben de her iki üç günde bir soruyorum gruptaki arkadaşlara. Üç haftadan fazla zamandır bekliyorum. Belki de bu haftanın sonunda daha fazla beklemeyip teklifi Meclis Başkanlığına vereceğim. Bu işi daha fazla geçiktirmenin manası ve faydası yok.»

«— *Diyorlar ki, bu teklif* kanunlaşırsa tatlı kârlarından olacakları için bazı çevreler buna karşıymışlar. Ahmet Dallı, Süleyman Beye gitmiş de bu teklifin önlenmesini istemiş, Odalar Birliği Başkanı da bir heyetle Başbakanı ziyaret ederek, birliğin çeşitli konulardaki görüş ve temennilerini belirtirken bu teklif söz konusu etmiş ve Demirel de bu teklifin kanunlaşmayacağına dair garanti vermiş. Benim bunlardan haberim yok.

Haberimin olduğu tek şey, bu teklifi Grup İdare heyetine verdiğim, üç haftadır da Hükümetten gelecek cevabı beklediğimdir. Bir kerre daha hadiseye meydan vermemek için bu kadar bekledim. Ama bilin ki bu teklif mutlaka Meclis Başkanlığına verilecek ve sonuna kadar da arkası bırakılmayacaktır. Bunu benimle birlikte savunacak elbette ki başka arkadaşlarımız da çıkacaktır. Benim mücadeleden kaçacak bir adam olmadığımı bilirsiniz. Her türlü soygunun karşısında olacağımdan da hiç şüphe edilmemelidir. Beş on zengin kapkaççı milyonlar vuracak diye devlet itibarının iki paralık edilmesine, fakir fıkaranın hakkının yenmesine goz yummayız elbette.»

TEKLİFİN GERİSİNDE YATANLAR

Hak bellediği yolda tek başına da kalsa sonuna kadar gitmek prensibine fazlasıyla sahip Reşat Özardanın teklifinin dedikodusu, sadece Meclis koridorlarında ve AP kulisinde değil, iş çevrelerinde de geniş ölçüde yapılmaktadır. Bu teklif yüzünden havadan para kazanma meraklısı ve ustası pek çok iş adamının uykusu kaçmaktadır. İş çevrelerinin Meclisteki büyük *temsilcilerinden İş Bankası* eski Genel Müdürlerinden Ahmet Dallının, iş çevrelerinin büyük hamisi Başbakan Demireli Meclisteki Başbakanlık odasında bu teklif dolayısıyla ziyaret ettiği bilinmektedir. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Borsaları Birliği Başkanı Sırrı Enver Baturla beraberindeki heyetin Başbakanı ziyareti sırasında, özel sektörün çeşitli istekleri arasında tasarruf bonolarıyla ilgili Özardanın teklifinden de endişe

Saadettin Bilgiç
Bakla henüz ağzında

ile bahsettikleri ve özel sektörün endişelerin kulakları en azından Odalar Birliği Başkanı Batur kadar hassas eski bir iş adamı olan *Demirelin de bu teklifin grup yö*netim kurulundan geçmeyeceği garantisini verdiği kesinlikle söylenmektedir. Anlaşılıyor ki burjuva ölçüleriyle dahı ahlâksızlık sayılan bu tasarruf bonosu vurgunculuğunu «sonra sermaye ürker» gerekçesiyle savunanlar bulunacaktır. Ama yalnız muhalefet saflarında değil, AP içinde de, özel teşebbüscülükten yana da olsa vurgunculuğa karşı çıkacak pek çok milletvekili vardır. Şüphesiz ki AP'ye tam destek getiren kapkaççı iş çevreleri ve sözcüleri, vurguncuların cezalandırılmasında kesin ve âdil bir ölçü bulmanın güçlüğünü ileri *sürecekler, bir adaletsiz*liği gidermek isterken yeni bir adaletsizlik yapılacağını, servet düşmanlığının körükleenceğini, böylece sermayenin ürkütüleceğini söyleyecekler ve bu aldatmacalarla taraftar toplayacaklardır. Ama yine bu açık soygunun karşısına çıkacakların sayısı az olmıyacaktır. AP içinde iş çevreleri tarafından tutulmıyan muhafazakâr kanadın liderlerinden Saadettin Bilgiç, teklifi destekleyip desteklemiyeceği sorusuna, «Hele bir Meclise gelsin, o zaman kimin destekleyip desteklemiyeceği belli olacaktır» demiştir. Her hâlükârda, teklif kamu oyunun tam desteğini kazanacak ve bir açık oylamada teklif aleyhine kolaylıkla oy kullanılamıyacaktır. Bütün mesele muhalefet partilerin de katılmasıyla teklifin bir an önce Meclise getirilmesi ve teknik bakımdan mükemmelleştirilmesidir. Muhalefet, *tasarruf bonoları soy*gununa son verme meselesinin peşini bırakmamalıdır.

Bono ticareti ilânlarından örnek

QUO VADİS Mr. HART?

Yeni Amerikan Büyükelçisi Parker Hart, kariyerini, sömürgelikten henüz kurtulmuş sayılamıyacak olan Suudi Arabistan gibi Orta Doğu ve Afrika ülkelerinde yapmıştır. Oralarda Mr. Hart, ülkelerin içişlerine karışma alışkanlığını almıştır. Hart, bu kötü alışkanlığın tehlikeli bir örneğini Türkiye'de de verdi. «Amerika Kıbrısa çıkartmaya engel olmadı» diyerek, günlerdir tartışması süren alevli bir meseleye karıştı. Bilindiği gibi aynı sözleri Başkan Gürsel söylemişti. CHP Sözcüsü Nihad Erim, Millet Meclisinde, «sorumsuz» mevkide bulunan Cumhurbaşkanının gerçeğe uymayan bu sözlerinden dolayı, Hükûmeti iki defa hassasiyetle ikaz etmişti. Şimdi Mr. Hart, «Kıbrıs'a yapmak istediğiniz müdahale teşebbüsüne hiç bir zaman hükûmetim tarafından engel olunmamıştır. Sadece bu bölgedeki barışın idamesi için, her zaman olduğu gibi dost ve kardeş devlet olarak, hükûmetinize hükûmetim tavsiyelerde bulunmuştur» sözleriyle, bu tartışmada taraf tutmaktadır. Ana muhalefet partisini sorumsuzca yalanlamaya kalkışan Büyükelçi, onlardan gelecek sert cevaplara ve gazetelerdeki polemiklere artık katlanmak zorundadır. Mr. Hart, büyükelçilerin iç politika meselelerine karışmamaları gerektiğini, söyleyeceği bir şey varsa bunu Hükûmete iletmesinin en isabetli yol olduğunu, bir açıklamaya ihtiyaç varsa bunun Hükûmete düşeceğini Arabistanda edindiği alışkanlıklar dolayısiyle unutmuştur. Bunun cezasını çekecektir. Eğer konuşkan Büyükelçi mutlaka bir şey söylemek istiyorsa, Johnson mektubunu *açıklayabilir ve* Türk Milleti «dost ve kardeş devlet»in yaptığı tavsiyeleri öğrenmiş olurdu.

CHP'nin elçinin tutumuna en sert şekilde karşı çıkacağı hemen anlaşılmıştır. Kemal Satır «dostluğu temelinden sarsan» bu hareketi tasvip etmediğini belirtmiş, İlhami Sancar «nezaket kaidelerine uymıyan» Büyükelçinin Meclise *saygılı olması gerektiğini söylemiş.* Hatay Milletvekili Emekli Hava Generali H. Özkan «hakikatlerin inkâr edilmesi» üzerinde durmuştur. Millet Meclisinde bu konuda gündem dışı bir konuşma yapan Hayrettin Uysal da Mr. Hart'ın bu müdahelesinin «haysiyetimizle ilgili» olduğunu ifade etmiştir.

Mr. Hart ana muhalefet partisini karşısına almak gibi, müptedi diplomatların bile sonunun nereye varabileceğini kolayca kestirecekleri, tehlikeli bir çığır açmıştır. Bu davranışla ortaya çıkmaktadır ki, Amerika, Türkiye'de açıkça taraf tutmakta ve ana muhalefete karşı cephe almaktadır.

Amerikan Büüykelçisi Hart

Başbakan Demirel, basın toplantısında
Yuvarlacık, yuvarlacık lâflar...

ÇALINAN KÜTÜPHANE !

Masamın gözünde 7 Kasım 1965 tarihli bir mektup duruyordu. Uzun süreden beri bekliyordu orada... Ancak YÖN'ün 140'ıncı sayısında yayınlanan «Modern Kapitülâsyonlar ve Amerikan kaçakçılığı» adındaki yazı çıktıktan sonra bir başka anlam kazandı. Bildiğiniz gibi Türkiye'de APO (Amerikan Askeri Postası) ve PX (Amerikan Ordu Pazarları) büyük çapta kaçakçılık kaynakları haline gelmişlerdir. Ve YÖN'de teferruatıyla açıklandığı gibi «Türk resmî makamları PX'lere gelen malların miktarını az çok bilebildikleri halde, APO yoluyla gidip gelen malları kontrol imkânı yoktur. Oysa kaçakçılığın *başlıca kaynağı olarak bu posta faaliyeti* gösterilmektedir. Hattâ merkezi Atina'da olan bir antika eşya kaçakçılığı şebekesinin de APO sayesinde icrayı faaliyet ettiği bilinmektedir.»

Demek ki Amerikalılar Türk resmî makamlarının hiç haberi olmadan yurdumuza istedikleri malları sokmak ve istedikleri malları yurdumuzdan çıkarmak yetki ve imkânlarına sahiptirler.

Bu başlangıçtan sonra gelelim sözünü ettiğimiz mektuba...

Mektup sahibinin adını açıklamıyacağız. Ancak Üniversitelerimizden birinde asistan hanım olduğunu söylemekle yetineceğiz. Şimdi sözü kendisine bırakıyoruz. Bayan Asistan diyor ki:

«Geçen yaz başında tanıştığım Cam*bridge Üniversitesinden bir kız öğrenci, aynı* Üniversitede hoca olan bir papazın Yaz tatilinde Trabzona gidip oradaki kütüphaneyi satın alacağını söylemişti. Önemli bir haber vermiş olacağını da hesaplıyarak hikâyeyi tümü ile anlatmadı. Ben de kütüphanelerimizin zaten Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olduğunu düşündüğümden olayı önemsememiştim.

Ancak büyük bir raslantı sonucu başka bir arkadaşımdan aldığım bir mektup, bu Yaz olan bitenleri tüm ayrıntılarıyla anlatıyor. Cambridge Üniversitesi öğretim üyelerinden biri olan arkadaşımın mektubunun olayla ilgili kısmını yazıyorum. Arzu ederseniz mektubun aslını gönderebilirim. Arkadaşım olayı şöyle anlatıyor:

«... Amerikan Üniversitelerinden birine mensup, aynı zamanda katolik papazı olan bir araştırmacı Kudüs'e yaptığı ziyaretten dönerken Türkiye'de bir otomobil kazası geçiriyor. bir hafta sonra bir Amerikan Ordu Hastahanesine naklediliyor. Kaldırıldığı Türk hastanesi iyi olmadığından. Oradaki doktor da Katolik.. Konuşma sırasında katolik doktor, bağlı olduğu üssün yakınında bir (Romalı Katolik) Capucin kilisesinin bulunduğunu kendisinin ibadet için oraya gittiğini, kilisenin bir de kütüphanesi bulunduğunu yazıyor. Capucin'ler *18'inci Yüzyılda Karadeniz üzerinden* Türkiye'ye geçmiş ve Trabzon civarında on iki kilise kurmuşlar. Şimdi bunlardan sadece ikisi kalmıştır. Katolik papaz -ki olayı bana anlatan odur- birkaç yıl bu kitaplık hakkında bir şey düşünmüyor. Bir gün mensup olduğu Amerikan Üniversitesinin rektörü ile konuşurken söz Trabzondaki bu kütüphaneye geliyor. Rektör:

«Orada çok ilginç şeyler olmalı, git bak bakalım Üniversitenin kitaplığı için satın alabilir misin?» diyor.

Ve böylece Katolik papaz Trabzon'a gidiyor. Konuyu Capucin keşişlerine anlatıyor. Capucin kiliselerinin kütüphaneler müdürü Roma'dan geliyor. Katolik papaz satın almak istediği 500 kitabı seçiyor ve İtalya'dan gelen Capucin'e bu kitaplar için ne istediklerini soruyor. Capucin kitaplıklar müdürü, başını kaşıyarak bir an düşündükten sonra:

«Onları parasız alabilirsiniz» diyor «eğer karşılığında bir diğer 500 cilt kitabı Türkiye dışına çıkarıp Roma'ya götürmemizi temin *ederseniz. Biliyorsunuz Türk yetkilileri bizim* bu kitapları Türkiye dışına çıkarmamızı güçleştirebilirler, belki kitapların millî sanat hazinesinden olduğunu iddia edebilirler, veya bizden Türk hükûmetine ağır bir tazminat ödenmesini isterler.»

Teklif kabul ediliyor, anlaşma gerçekleşiyor. Ve böylece Amerikan hava kuvvetleri postası kanalıyla (ki onlar Türk gümrüğüne tâbi değildirler) 500 kitap Roma'ya ve 500 kitap Amerika'ya uçunca herkes memnun..

★

Mektup sahibinin bildirdiğine göre katolik papaz bu kaçakçılık olayını anlattıktan sonra Capucin papazlarının vicdan huzurunu da şöyle açıklamaktadır:

«Türk hükûmeti katolik kitapları Türkiye'de tutmak istemezlerdi, ancak bunu Amerika ve İtalya'dan para almak için bahane sayarlardı. Kitaplar Capucin'lere aittir. Ve hiç bir bakımdan Türk değildir. Sadece 200 yıldan beri Türkiye'de idiler.. O kadar.»

★

Kasım 1965'den beri masamın gözünde duran mektup, Türkiye'deki Amerikan Kuvvetlerinin geniş kaçakçılık olaylarıyla bağlanınca her şey ortaya çıkmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki yeni kapitülâsyonlar sayesinde müttefiklerimiz bizi her bakımdan soymakta ve Anadolu'daki tarih hazinelerini de dışarı kaçırmaktadırlar. Yayınladığımız mektubun sahibi ve arkadaşları Üniversite öğretim üyeleri olduklarına göre söylediklerine ve anlattıklarına güvenmemek için hiçbir sebep yoktur.

Ve zaten mektuptan edindiğimiz bilgiler ile daha önce ortaya konan gerçekler birbirini tamamlayıcıdırlar.

Böylece Türkiye'ye gelip kompradorlarla işbirliği yapan kişilerin gerçek yönleri ve gerçek yüzleri bir daha tescil edilmektedir.

Türk ulusu uyanıp vatanına, topraklarına, millî kaynaklarına, haklarına sahip çıkıncaya kadar *sömürülme devam edecektir.* Yalnız petrolümüzü ve madenlerimizi değil, tarih hazinelerimizi sömürmeye kadar varan bir zihniyetle mücadele gerektiğini de çok iyi bilmeliyiz.

İlhan Selçuk

siyasi notlar

Demirel'in Basın toplantısı

Başbakan Demirel'in birkaç ertelemeden sonra nihayet yapılan basın toplantısı ikibuçuk saat sürdüyse de, şimdiye kadar bilinenlerden öte *bir yenilik* getirmedi. Başbakan, açık seçik soruları bile çok yuvarlak cümlelerle geçiştirdi. YÖN, kitap, gazete, dergi *v.s. toplatılmasının* Anayasaya aykırı olduğunu, toplatma kararının alınabilmesi için kanunun açıkça «Bu suçun işlenmesi halinde, toplatma yapılır» diye yazması gerektiğini, Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün de bu görüşü paylaştığını belirtmiş ve «Savcıların, Anayasaya aykırı olarak yaptıkları gazete ve kitap toplama taleplerini önlemek için hükûmetin ne düşündüğünü» sormuştu. Bu apaçık soruya Demirel'in cevabı, içinden çıkılmaz bir bilmecedir: «Anayasamızın kabul ettiği temel hak ve hürriyetleri ve *Millî Güvenimizi tahrip* etmek amacını güden her türlü tahriklerin sür'atle, isabetle önlenmesini sağlamak için bir taraftan mevcut mevzuata vuzuh verileceği ve diğer taraftan usul kanunlarında icab eden değişikliklerin yapılacağı Hükûmet Programında açıkça belirtilmişti. Bu itibarladır ki, Anayasamızın 22 ve 24. maddelerinin ruhuna uygun meczuat sür'atle uygulanmaktadır!...»

Akşam gazetesi ise, YÖN okuyucularının teferruatıyla bildikleri Amerikan askerlerinin yaptıkları kaçakçılık meslesini ele almış ve «Amerika ile birbuçuk yıl kadar önce bu konuda başlayan müzakereler neden hâlâ sonuçlandırılmamıştır? Özellikle viski, sigara ve bira gibi maddelerde yabancı istihkak sahiplerinin belli bir rasyona bağlanması ve bu maddelerin Türk depolarında muhafazası düşünülmekte midir?» diye sormuştu. Demirel ise, soruda yer al*madığı halde, Amerikalıları* savunmakla cevabına başlamıştır: «Varlığı maalesef müşahede edilen çeşitli kaçakçılık olaylarının hepsini... Amerikalıların haklarını kötüye kullanmaları ile izah etmek doğru olmaz kanaatindeyim.» Verdiği cevap da şu yuvarlak sözlerdir: «Çalışmaların yakın bir gelecekte müsbet neticeye varacağına ve alınacak *tedbirler* sâyesinde bu çeşit olayların çok sınırlı bir hale irca edileceğine inanıyorum.»

Vietnam konusunda ise Demirel, ihtiyatkârlığı elden bırakarak, Amerikanın savunmasını açıkça üzerine almıştır. Yöneltilen soru şuydu: «Amerikanın Vietam'a müdahelesi hakkında Türk Hükûmetinin görüşü meçhuldür. NATO üyesi Fransa, bu müdahaleyi açıkça takbih etmiştir. Türk Hükûmeti, Vietnamdaki Amerikan müdahelesini tasvip etmekte midir?» Demirel, bu soruya Erhard'ı hatırlatan (Bakınız: Dış Durum bölümümüzdeki «Alman Aydınları ve Vietnam» başlıklı yazımız) bir cevap vermiştir: **«Birleşik Amerika Hükûmetinin, bu meselenin sulhçu bir yolla çözümlenmesini samimyetle arzu ettiğine kâni bulunuyoruz. Birleşik Amerikanı Güney Vietnam'ın savunması için bu memlekete yaptığı yardımı takbih için bir sebep görmüyoruz. Birleşik Amerika bir taahhüdünü yerine getirmek üzere Güney Vietnam Hükûmetine yardımda bulunmaktadır. Bizim düşüncemiz budur.»** Demirel'e göre, bir millî kurtuluş savaşına karşı girişilen tarihin en barbar harbi, «Güney Vietnam'ın savunulması için yapılan bir yardım» dır!

İktidarın başı, basın toplantısında, ham petrol konusuna değinen soruyu cevaplandırırken Amerika'yı savunmanın sınırlarını Amerikan şirketlerini de savunmaya kadar genişletmiş ve yüzde 27 indirim sağlanması konusunda «kalite tesbitinin önemi» ni ileri sürmüştür. Oysa, kendisine ik ay önce sunulan ve incelememesine imkân bulunmıyan bir rapor, sağlanan yüzde 27 indirimin, kalite farkı da gözönünde tutulmak suretiyle hesaplandığını açıkça göstermektedir. Ama Demirel, gerçeği açıklamayı değil, halk oyundan gizli tutmayı uygun bulmuştur.

Demirel bu arada tabii ki, solculuk meselesini unutmadı: «Hükûmetimizin devraldığı mühim meseleler arasında, aşırı cereyanların ve bu arada bilhassa aşırı solun müesses nizam, meşru kazançlar, hür teşebbüs, servet, itibar üzerine koyduğu baskıların yarattığı tedirginlik havasının itimat havasına çevrilmesi vardır.»

Erdemir ve Meclis Soruşturması

Ereğli Demir Çelik Genel Kurulu 10 Ocak'ta toplanacak. Ama gerçek genel kurul çok daha önceden toplandı. Hisselerin tamamına yakın kısmına sahip bulunan kurucular, gerekli kararları çoktan aldı. Genel Kurul artık bir formaliteden ibarettir. Söylendiğine göre, asıl büyük yolsuzlukların kaynağı olan Koppers'in teklifi üzerine, kurucular, yolsuzluk meselelerinin kapatılması kararını almışlar. Halbuki Özel Murakıplar Raporunda dahi önemli yolsuzlukların ortaya çıkartılmasından çok, kapatılmasıyla ilgili. Ancak hisselerin yarısına sahip olan Sümerbank ve Karabük, Sanayi Bakanı Muammer Erten'in teşvikiyle harekete geçmiş ve olağanüstü bir genel kurul toplantısı istemişti. Ama bu arada Hükûmet değişti ve *Ereğli* — Çelik müteahhitlerinden başsorumlu Daniş Koper'in yakın arkadaşı Demirel'in iktidara gelmesiyle olağanüstü toplantı suya düştü. A.P.'li Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem, kurucuların kendi seçtikleri Özel Murakıpların raporlarında da görüldüğü üzere, ortada bir sürü yolsuzluk bulunduğu halde, «Erdemir'i tenkit edenler, *alçaktır, haindir»* üslûbunda nutuklar attı. Şimdi de Özel Murakıplar Raporunun rafa kaldırılması bahis konusudur. Eğer rapor rafa kaldırılırsa, bu, hisselerin yarısına sahip Karabük ve Sümerbank'ın tutumu yüzünden olacaktır. Bakan değişmesi ile, bu iki devlet teşebbüsünün davranışının değiştiği aşikârdır. Sümerbank'ın temsilcisi başsorumlu Daniş Koper'i değiştirmekten kaçınışı dahi, tek başına üzerinde uzun uzun durulacak olaydır. Bu yüzden yüzmilyonlarca devlet parasının çarçur edilmesine ve yolsuzluklara *seyirci kalınmaktadır.* Ama mesele burada kalmamalı, yeni ve eski Sanayi Bakanı hakkında Meclis Soruşturması açılmalı ve sorumluların Yüce Divan önünde hesap verme mekanizması işletilmelidir.

DEHŞET !

Akis Dergisinin son sayısında «Nasıl İştir Bu?» başlığı altında çıkan yazıyı, hiç bir yorum eklemeden, sütunlarımıza alıyoruz:

«İhsan Sabri Çağlayangil'in Amerika'da Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk ile yaptığı görüşmede son derece esef verici bir durum meydana gelmiştir. Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı, nihayet bir yabancı devletin Dışişleri Bakanı olan Rusk'a AP'nin seçimlerde sol ile mücadele edip onun elinden iktidarı aldığını, AP iktidarının solculukla *daimi surette uğraşıp* ona Türkiye'de imkân vermiyeceğini söyledikten sonra Amerikanın bu iktidara yardım etmesini istemiştir. Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı, Amerikanın Dışişleri Bakanına buna karşılık AP iktidarının Amerikan dostluğu konusundaki teminatını sunmuştur. Çağlayangil, görüşmenin bu kısmında, Türkiye'nin sola kaydırılması tehlikesini AP'nin önlediğini iftiharla anlatmıştır.

Amerikan Dışişleri Bakanının yardım talebine verdiği cevap soğuk bir «Teşekkür ederim» olmuştur.

Cumhuriyetten bu yana ilk, bir Türkiye Dışişleri Bakanının, memleketin iç meselelerini bahis konusu ederek ilk defa bir yabancı devletin Dışişleri Bakanından maddi yardım talebidir ve herhalde iktidar için iftihar sebebi olmıyacaktır.»

Ayasofya cami olsun, ama...

Ayasofyanın cami olmasına bizim bir itirazımız yok, ama Amerikanın var. Nitekim iktidar, taraftarlarından ve kendisini tutan gazetelerden gelen büyük baskıya rağmen, Ayasofya meselesini uyutmaya çalışmaktadır. Demirel, son basın toplantısında, Ayasofya işinde bir ara pek ateşli gözüken Devlet Bakanı Sezgin'in sözlerini tavzih zorunda kalmış ve meselenin komisyona havale edildiğini belirtmekle yetinmiştir. Demirel'in sözleri şöyledir: «Ayasofyanın ibadete açılması konusundaki kampanyaya Devlet Bakanı Reft Sezgin'in resmen katıldığı vârit değildir. Bir suale (Vatandaş olarak Ayasofyanın ibadete açılmasına taraftarım. Ancak vazifeli olarak bu meseleyi bütün cepheleriyle yetkili kurullarda tetkik ettireceğim) şeklinde ve iltibasa yer vermiyecek bir surette düşüncesini açıklamış bulunmaktadır. Hükûmet tarafından Ayasofyanın durumu tetkik edilmektedir.»

Tetkikat herhalde çok uzun sürecektir. Yalnız bu arada Amerikan Dışişleri Bakanlığının Türkiyedeki «Rum aleyhtarı hareketlerin esef verici» olduğunu belirten mektubu açıklanmıştır. Her Allahın günü Ayasofya kampanyası yapan, Patrikhaneye küfür yağdıran A.P.'li basın, nedense bu *«ikaz» ı görmezlikten gelmiştir.* Yeni İstanbul ile Babıâli'de Sabah haberi bir iki satırla geçiştirmişler, Tercüman, Son Havadis, Adalet ve Zafer, herhalde Amerikancılıkları Ayasofyacılıklarından daha ağır bastığı için olacak, okuyucularını çok ilgilendiren haberi yok saymışlardır. Üstelik Amerikan Dışişleri Bakanlığının mektubu, Demirel iktidara geldiğinden beri Rum aleyhtarı hareketlerin önemsiz hâle geldiği «müjde» sini vermektedir; «Hükûmetin ileri gelenleri bütün bu müşkül zamanlar boyunca Türkiyenin, Patrik'i Türkiyeden cebren çıkarmak niyetinde olmadığını dikkatle izlemişler ve **Patrik'i ilgilendiren hareketler, son birkaç aydan beri ehemmiyetsiz olmuştur.»**

Daha önceki dönem için ise, State Department'ın kaşları çatıktır: **«Geçen birbuçuk yıldan beri Türk Hükûmeti, eğitim ve malûmat gibi sahalarda Patrikhanenin faaliyetlerini tahdit eden bazı esef verici hareketlerde bulunmuştur.»**

Senatör Scott ise, Dışişleri Bakanı Dean Rusk'a bir mektup yazarak, «Kilise ile Türkiyede yaşayan bir çok Rumun tekrar tekrar tâciz edildikleri anlaşılmaktadır» demiş ve «bu gerginliğin *kaldırılması* için mümkün olan her şeyin yapılmasını» istemiştir.

Şimdi her gün Patrikhane ve Ayasofya *diye bağıran bu beylere* sormak gerektir: Gerçekten mukaddesatçı mısınız, yoksa Amerikancı mı? Zira hem Amerikancı, hem de mukaddesatçı olmak —State Department'ın mektubundan açıkça anlaşıldığı üzere— mümkün değildir.

Din Meselesi

Yeni Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı, bir basın toplantısı yapmak zorunda değildi, fakat yapıtı ve görevinin toplayıcı olması gerektiğini unutarak, alevilik meselesinde tatsız tartışmalara yol açacak taraf tutucu sözler söyledi: «Bu mesele, çoktan sönmüştür. Bunu bazı şahıslar yaratıyor. Alevîlik denen şey, dinî olmaktan ziyade siyasidir. Tarihteki Şah İsmail meselesine dayanır. 11 milyon taraftarı olduğuna inanmıyorum. Taraftarları şişiriyor. Teşkilâtımızda alevîliğin tanınmasını isteyen hiç kimse yoktur.»

Yeni başkanın «nurculuk» konusundaki tutumu da polemiklere yol açacak niteliktedir. Görevlerinden biri «nur kitapları» nı incelemek olan Başkan, «Nurculuk konusunda benim söyleyeceğim bir şey yoktur. Ben ne kitaplarını okudum, ne de inceledim» demektedir. Fakat Millî Güvenlik Kurulunun yakından ilgilendiği «Nurculuk Meselesi», Diyanet İşleriyle görevli eski Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy'un anormal davranışlarıyla körüklenmektedir. Devlet Bakanlığı yapmış olan zat, Hademei Hayrat Federasyonunun kongresinde şu sözleri söyleyebilmiştir: «Benim için gerici, yobaz, hattâ Nurcu dediler... Nur risalelerini evinde bulundurmak ve okumak nurculuksa evet, ben nurcuyum. Bakanlığım sırasında mücadelelerimin nereye vardığını ve nelere çarptığı hakkında size, bugüne kadar hiçbir yerde açıklamadığım hâdiseyi bildirmek isterim. Bir gün makamımda oturuyordum. Hâlen de Millî Güvenlik Kurulu Gnel Sekreteri olan Korgeneral Refet Ülgenalp geldi. Hemen lâfa başladı: (Siz bizim adamımızdan ne istiyorsunuz? Dikkatinizi çekerim). Kendisini dairemden kovdum. O vakitten beri de tarafaırından sicillendim. Bana gerici, nurcu damgasını vurdular. Ama bu gibi şeyler bizi hiçbir zaman yıldırmıyacaktır. İstikbal bizimdir, buna inanıyorum.»

Ülgenalp karşısında muvazzaf bir asker gibi oturduğu bilinen Altınsoy, Bütçe Komisyonunda da «Güvenlik Kurulu aşırı gidiyor. Bakanların işlerine karışıyor. Buna bir son vermek lâzım» tarzında konuşarak, anormal davranışını sürdürdü. Korgeneral Ülgenalp ise, Bakanlık yapmış bir zatı şu sözlerle cevaplandırmak zorunda kaldı: «Beni makamından kovduğundan bahsetmiş. Bunu yapması şöyle dursun, yapmak fikri kazaen aklından geçse korkusundan uykusu kaçardı.»

Amerikanın Adana Konsolosu

Gerçek gazetesinin Adana'dan verdiği haberi, Avrupa'da böyle davranan bir Amerikan Konsolosunun hemen kapıdışarı atılacağını hatırlatarak, olduğu gibi yaınlıyoruz:

Güney Bölgesi Gazeteciler Cemiyetinde düzenlenen bir akşam yemeğinde konuşan Amerikanın Adana Başkonsolosu Thomas W. Davis, İstanbul ve Ankara gazetecilerine çatarak «Manşetlerinde daima kötümser bir hava var» demiş, Konsolosa karşılık veren AP'li Cemal Sızlı da «Amerikan Konsolosunun bu derece iç işlerimize karışmasını istemiyoruz.» diyerek protestoda bulunmuştur. Çukurovalı gazetecilere, «Benim gibi sizler de iyimser olun, Amerikan Büyükelçisinin Çukurova'ya ve bölgenin kalkınmasına yardım edeceğine inanın» diyen Konsolos bol vaadde bulunmuştur. İstanbul ve Ankara gazetelerinden şikâyetçi olan Konsolos, «Bu gazetelerin manşetlerini görünce her an bir tehlike var sanıyorum. Fakat böyle bir tehlikeye inanmıyorum» şeklinde sözler söylemiştir. Konsolosun bu konuşmasını bir AP'linin protesto etmesi üzerine hava iyice sertleşmiş, yemekte hazır bulunan AID temsilcisi, İncirlik Hava Atış Bombardıman Okulu Komutanı Albay Zeki Utku ve Gazeteci Nevzat Güven konuşmayı hayretle karşılamışlardır.

ÖĞRETMENİN ÇİLESİ

2

Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu Genel Başkanı Hayrettin Uysal'ın 60 madde halinde açıkladığı, Atatürkçü öğretmenlere karşı girişilen baskı hareketlerini yayınlamaya devam ediyoruz.

24. Nurcular ve partizanlar işbirliği halinde Tarsus Lisesinin Atatürkçü Müdürü Necmettin Karagülle ve Atatürkçü öğretmenleri sürdürmeye uğraşmaktadırlar. Bu nurcu ve partizanlar, bir baskı gurubu halinde dinsizleri süreceğiz, komünistlerin oyununa gelmiyeceğiz diye bir tedhiş havası yaratmışlardır. Tarsus Lisesinde her gün bir olay olmaktadır. Lisenin aile birliği kongresi «fatiha» ile açılmıştır. Bakanlık, Müfettişleri vasıtasiyle yaptığı incelemelerde etkisiz kalmakta partizan ve nurcu takımının görüşleri geçerli sayılmaktadır. Buradaki Atatürkçü Müdür ve öğ*retmenlerin çok yakın bir* zamanda, bu tutumla tedirgin edileceği sanılıyor.

25. Nurcular teksir edilmiş *mektuplarla, Türkiye'de yaygın* bir faaliyet göstermektedirler. Bu mektuplarında öğretmenler hedef alınmış, öğretmenlere zındık sıfatı kullanılmaktadır. Bu örnek mektuplar belge olarak elimizdedir.

26. Nurcular, yurt çapında geniş bir faaliyete girişmişlerdir. Ağızlarından «bir din devleti kurulacağı» sözü düşmemekte, çeşitli kişilere gönderdikleri mektuplarda, Atatürk'e ve okumuşlara çirkin şekilde küfredilmektedir. Bu mektuplardan bir kaçı da Nevşehir - Alacaşar Köyü Muhtarı Remzi Çetin'e gelmiştir.

27. Isparta Valisi Ertuğrul Süer uzun süreden beri ilerici, aydın Atatürkçü öğretmenler hakkında bazı işlemlere gi*rişmiştir. Örneğin, Kemal* Yılmaz, M. Ali Eryiğit, Ahmet Aygün sebepsiz yere tedirgin edilmişler, Millî Eğitim Müdürü Sadi Baydar ise Eskişehir'e öğretmen olarak atanmıştır. Öğretmenler valinin emriyle polis kullanılarak göz hapsinde tutulmaktadırlar.

28. Adıyaman Millî Eğitim Müdürü Tevfik Uğurlu, kanun dışı kaçak kur'an kursu açanlar hakkinda işlem yaptığı için başka *bir il'e sürülmüştür.* Kaçak kur'an kurslarını izliyen ilköğretim müfettişleri hakkında da kovuşturma açılmıştır.

29. Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu Öğretmeni Rasim Önü gören, 13 Ekim gecesi, sabıkalı bir şahıs tarafından boğazı sıkılarak öldürülmek istenmiş, olaya emniyet görevlilerinden başka hiçbir merci ilgi göstermemiş, hâkim suçluyu, avukatı imiş gibi savunmuştur.

30. *29 Ekim gecesi* Yenice Öğretmenler Derneğimiz, meçhul şahıslar tarafından taşlanmıştır. Olaydan biraz sonra derneğe gelen A.P.'li Belediye Reisi, Belediye Zabıta Memuru, Merkez Muhtarı ve Belediye Reisinin bazı akrabaları tarafından dernek lokali basılmak ve *hâdise* çıkarılmak *istenilmiştir.*

31. Andırın Kaymakamı, İlk öğretim Müfettişi İhsan Kaya, öğretmen Ahmet Dikişçi ve Nami Erışık'la bir olarak Dernek Başkanımız Mehmet Topaktaş ve diğer öğretmenler üzerinde bir takım baskılara girişmiştir. Bir keresinde de Müfettiş İhsan Kaya ile münakaşa eden Mehmet Topaktaşı karakolda fecî bir şekilde dövülmüştür. *Bütün bunlardan sonra* iş Bakanlığa iletilmiş, tahkikat sonucu Mehmet Topaktaş, suçsuz olduğu halde üç ay kıdem indirme, üç gün maaş kesimi cezası almıştır.

32. Mesudiye - Ilışar Köyü İlkokulu öğretmenleri, ders yılı başında Köy İlköğretim Kurulu seçimi yapmak için halkla yaptıkları toplantıda, kurulun gereksizliğini savunan kişiler tarafından dövülmüşlerdir.

33. Narman İlçesinde düzenlenen bir toplum kalkınması seminerinde konuşan Müftü Yaşar İşcan, tüm öğretmenleri dinsizlikle itham etmiştir.

34. Karakoçan İlçesi İlköğretim Müdürü Süleyman Sarıtepe, 16 Kasım gecesi Ziraat Bankası Takip Müstahdemi Yıl*maz Özsoy adındaki bir* şahıs tarafından ağır şekilde yaralanmıştır. Daha önce araları açık olan Dr. ve Kaymakam Vekili, C. Savcısı'nın kayınbiraderi Mehmet Arıkan, suçluyu suç üstü durumundan kurtarmak için, meslektaşımıza rapor vermemiştir.

35. Kayseri - Hacılar Okulu Müdürü Mehmet Koç, Zonguldak Kozlu olaylarında işçilere hak verdiği, konuşmalarında ve yazdığı Bozuk Düzen adlı kitapta sol fikirleri benimsediği gerekçesiyle Erzurum Müzesine sürülmüştür. Kayseri C. Savcılığı Mehmet Koç'u T.C.K.'nun 142.1. maddesine göre suçlu saymış, dâvanın Kayseri Ağır Ceza Mahkemesinde devamına karar vermiştir.

36. Kayseri İlköğretim Mü-

(Devamı 11. sayfada)

İkili Anlaşmalar Raporu Hükümette

İkili Anlaşmalarla ilgili olarak 1965 baharından beri Millî Savunma Bakanlığı ile Dışişlerinin yürüttüğü çalışmalar tamamlanmış ve raporlar Hükûmete sunulmuştur. Sızan haberlere göre, esas itibariyle, açık haksızlık teşkil eden hükümler üzerinde durulmuş ve düzeltilmesi gereken hükümlerin ne şekilde ve nasıl değiştirileceği raporda belirtilmiştir.

Şimdi söz Hükûmetindir. Amerikalıların imtiyazlarına ne kadar düşkün oldukları ve bunlardan kolay kolay vazgeçmedikleri ortadadır. İmtiyazların kaldırılması, yeni Hükûmetin azimli bir tutum göstermesini gerektirecektir. İktidarın başı, her halde bu raporlarda «Amerikan aleyhtarlığını yayma çabası» sezmiyecektir.

Ürgüplü Hükûmeti, imtiyaz niteliğindeki hükümlerin değiştirileceğini, Üsler ve İkili Anlaşmalar meselesini ilk defa ortaya atan Senatör Sadi Koçaş'a vaad etmişti. Yeni Hükûmetin tutumu ise, henüz belli değildir. Meselenin peşini bırakmıyacağını belirten Senatör Koçaş, şimdilik, «Dördüncü Koalisyon Hükûmeti, İkili Anlaşmalarda gereken değişiklikleri yapmayı kabul etmişti. Yeni Hükûmetin bu konuda izleyeceği politikayı kesinlikle bilmiyoruz. Müsbet olursa, memnun olacağız» demekle yetinmiştir.

Senatör Sadi Koçaş
«Sonuç bekliyorum»

Enosis ve Amerika

Prof. Ahmet Şükrü Esmer, Amerika'nın Enosis'i benimseyişini şöyle açıklıyor: «Amerika, komünistlik meselesinde son derece evhamlıdır. Bunu bilen Atina ve Makarios, bu evham üzerine işlediler. Her ikisinin de hedefi Enosis olduğu halde, Makarios, Enosis'i asla kabul etmiyen Moskova'ya eğilimli göründü. Kıbrıs'taki komünistler de yardım ettiler. Davranışıyla Rusya da Amerika'nın evhamını tahrik etti. Atina ise kurtuluşun Enosis'te olduğunu telkin ediyordu.

Şu şartlar altındadır ki, Amerika Enosis'e doğru döndü. Gariptir ki, Enosis'in, Türkiye'nin yararına olacağına da inanıyordu. *Zira mantık ve muhakeme*sine göre, Rusyanın nüfuzu, hatta belki de hâkimiyeti altına girecek bağımsız bir Kıbrıs yerine, Adanın (müttefik ve dost) Yunanistan'ın elinde olması daha iyi olacaktı. Türkiyenin bunu nasıl anlamadığına Amerika hayret ediyordu».

Çok şükür ki, İnönü'den sonra, Türkiye'de bunu anlayanlar çıkmış ve Amerika hayretten kurtulmuştur!

Prof. Esmer, Johnson'un tehditnamesinin psikolojik nedenlerini de şöyle açıklıyor: «John son'un terbiyesizliğini, kendilerini ansızın dünya devleti rolünde gören Amerikalıların şımarıklığında aramalıdır. Nükleer kuvvet ellerinde diye herşeyi yapabileceklerine inanıyorlar. Bir takım (akıl tröstleri) masa başında milletlerin kaderiyle il *gili plânlar projeler çizip* uygulanmaları için Başkana sunuyorlar. Geçen ay bu akıl tröstü mensuplarından Prof. Folk adında biri gelmiş ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde konferans vermişti. Anlattığına göre, ken*disinin hazırlayıp da Kennedy*'ye sunduğu bir Kıbrıs projesi şu imiş: Kıbrıs Türklerini Türkiye'ye, Kıbrıs Rumlarını da Yunanistan'a nakletmek, boşalacak Kıbrıs adasına İsrail yahudilerini yerleştirmek ve İsrail topraklarını da eski sahipleri olan Araplara geri vermek. Bu suretle bir taşla iki, hattâ üç kuş vurulmuş olacakmış! Kennedy raporu okumuş ve üzerine (Yahudiler razı olmaz) sözlerini yazarak reddetmiş. Reddedilişin gerekçesi de ayrıca üzerinde durulmaya değer.»

Demek ki Washington'un de ğer ölçüsünde, önce kapitalizmin bankerleri olan Museviler gelmektedir. Kapitalizmin deniz nakliyesinde başarı gösteren Rumlar ikinci sıradadır. Kapitalizmi bir türlü beceremiyen Türkler ise, değer ölçüsünün herhalde çok sonunda gelmektedir.

Plaza'nın istifası

Başarıya susamış yetkililer, aleyhimize rapor veren Plaza' lar. Aslında Plaza'nın istifası, yeni bir oyunun başlangıcı gibi gözükmektedir. Plaza'yı reddettiğimiz halde, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant, *Birleşmiş Milletler Genel* Kurulundan Plaza Raporuna atıf yapan ve Rapordaki görüşleri tamamen benimseyen bir karar çıkana kadar, onun ayrılmasına karşı koymuştur. Şimdi Plaza Raporu esasları üzerinden arabuluculuk *mekanizması* harekete geçirilmek istenmektedir. Türkiye'nin bunu kabul edebilmesi için, Plaza'nın çekilmesi ve yeni bir arabulucunun bulunması gereklidir. Yeni arabulucunun da Plaza'nın izinden gideceği kesinlikle söylenebilir.

S.B.F.Barış Derneği

Onsekiz SBF öğrencisi, 1965 yılının son günlerinde bir Barış Derneği kurdular ve amaçlarını kuruluş bildirileriyle kamu oyuna açıkladılar:

«Bilim insanlığın zararına kullanılmaya başlandığından beri, savaşlar, bambaşka bir nitelik kazanmıştır. Yarının savaşında, yenen ve yenilen olmıyacağı gibi, kabul ettirilecek istek de kalmıyacaktır.

Bu korkunç gerçek, insanlar da, böyle bir gelecekten korunma güdüsünü yaratmaktadır. Saldırganlara, tüm insanlık karşı çıkmakta, yavaş yavaş, birbirine düşman olmaktansa, emperyalist savaşlara düşman olmayı yeğ tutmaktadır. (......)

Barış Derneği, Türkiye'deki barış çalışmalarının öncüsü olmayı, böylece, aynî insancıl ülküye dönük, örgütlü, örgütsüz *tüm girişimleri kapsamayı* umut eder. Türk halkının sağduyusu, Barış Derneği'nin temel dayanağıdır. Yüce barış ülküsü, bir derneğin, insanların daha uzun yaşantısı içinde bile ulaşılabilecek gibi değildir. Yapılabilecek olan, bu gidişi güçlendirmek, hızlandırmaktır».

Amerika'dan gelen hindi!...

POLİTİKA VE ÖTESİ:

VOROŞİLOF AGACI

1948 yılında 8 Veteriner Fakültesi öğrencisini «komünizm propagandası» yaptıklarından dolayı tevkif ettiler ve Ankara Cezaevinin dayanılmaz koğuşlarına tıktılar. Hepsinin de imtihanları vardı. Sınıflarının başarılı öğrencileri olduklarısöyleniyordu. Hocaları, bu gençlerden yanaydı. İstiyorlardı ki, bu çocuklar okullarını bitirsinler, hepsi de yurt için, vatan için yararlı birer insan olsun. Ama, komuyorlardı işte, karalamayla bunları içeri sokuyorlar, haklarında dayanılmaz suçlamalarda bulunuyorlardı. Yargıcın karşısına ilk çıkhklarında neyle suçlandıklarını öğrendiler: Fakültedeki «Voroşilof Ağacı» altında toplantılar düzenlemek..

KURUDU DİYE KESTİLER

Cumhuriyetin onuncu yıldönümüne büyük önem veriyordu Atatürk. Bu tören için önemli kişiler dâvet edilmişti. *Sovyet Rusya'nın ünlü komu*tanlarından Voroşilof ve Budiyeni de bu törene çağrılmışlardı. İstanbul'da ve Ankara'da sevgi gösterileri ile karşılanmışlar, bizzat Atatürk istasyona gitmişti. Bu misafirlere büyük önem veriliyor, şereflerine şölenler düzenleniyordu. Bu arada Ankara'da bulunan bir fakültede - yegâne fakülte Ziraat fakültesi - ziyaret edilecek yerler arasında idi. Çünkü o zamanlar Hukuk fakültesi, Hukuk Mektebi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Mektebi idi.

Ziraat Fakültesinin ziyareti sırasında, buraya delegasyonun Başkanı adına bir çam ağacı dikilmiş, devlet büyükleri fidanı sulamak için birbirleriyle adetâ yarışmışlardı. Bu fidan dostluğun sembolü olacak, büyüdükçe yeşerecek, yeşerdikçe dostluk gelişecekti. Türk — Sovyet dostluğunu bu gümrah ağaç temsil edecekti. Hattâ bu fidana bakmak üzere bir de özel bahçıvan tutulmuştu. Bütün ağaçlara bir bahçıvan bakacak, buna özel bahçıvan. Gazetelerde cafcaflı şekilde bu fidanın dikilme resimleri yayınlanmıştı. Anadolu Ajansı bu fidanın dikilmesine dair haberleri genişçe vermişti.

15 yıl sonra bu fakültede okuyan 8 genç bu ağacın *altın*da toplandıkları ve komünizm propagandası yaptıkları için tu tuklanıyorlardı. (Devri - dilarayı demokraside DP'liler işbaşına geçince bu ağacı «kurudu» gerekçesiyle kestiler.)

BİR BABA HİNDİ

Şimdi Ankara sokaklarında Kennedy ve Paris caddeleri vardır. Amerikalıların, dernek adı altında, koca koca yapılarında gençlerimiz lisan dersleri görürler. Türk — Amerikan dostluk cemiyetleri kimseden çekinmeksizin propagandaların en yoğununu yürütmektedir. Amerikanca Turkey, hindi demektir. Aynı zamanda Türkiye anlamına da gelir. Türk — Amerikan dostluğunu pekleştirmek için, Amerikan Başkanı devrin millî şefine Dışişleri Bakanımız Necmettin Sadak aracılığı ile bir hindi göndermişti. Bu hindi de özel bir şekilde bakıldı, bes*lendi. Hatta bir ara hindinin ça*lındığı haberleri çıktı da bütün Ankara polisi seferber edilmişti. Bazan bir ağacın, bazan bir hindinin uluslararası dostluğu yürüteceğini sanacak kadar iyim serlik içinde dış politika yürütenlerimiz olmuştur. Hindi ölünce dostluk bozulacak, ağaç kesilince düşmanlık artacak sanmışızdır. Bizi bu saflıkla yöneten devlet büyüklerimiz çıkmıştır, fakat Demirel hariciyesi, hindisiz ve ağaçsız dış politika yürütme mutluluğu içindedir.

MEVKUFEN MUHAKEME KOLAYLIĞI

1960 yılının 27 Mayıs önce*sinde, kim Türk Ceza Kanunu*nun 142 nci maddesi ile sanık laştırılmışsa, duruşması, «mevkufen muhakeme» idi. Yakalanır, içeri tıkılır, kelepçelenerek yargıç karşısına çıkılırdı. Büyüklerimiz devletin böyle korunacağını sanırlardı. Büyükler, böyle yanınca, onların emrindekiler de uygulamayı böyle yaparlardı. Adam yargıç karşısına çıktıktan sonra beraat edecekmiş, «müsnet suçla hiç bir ilgisi» yokmuş, işi gücü bozulacakmış umurlarında bile değildi. Hapisane koğuşlarına böyle sokulmuş binlerce insan gösterebilirim size...

Gelelim 8 veteriner gence. Onlar tutuklanarak aylarca yatırıldılar. Suçları Voroşilof Ağacının gölgesinde komünizm propagandası yapmaktı. Bu dâva beraatle neticelenmiştir. Şimdi bu gençler yurdun şurasında burasında kutsal görevlerini yapmaktadırlar.

Ağacı eken, sulayan, özel bahçıvan tutan, büyüten bunlar değildi. Devletimizin büyük leri idi. Ağacı ekmek suç değildi de gölgesinde oturmak suçtu. (Rica ederim gülmeyin.. Bu köprülerin üstünden geçerek bu günlere geldik.)

NEYİ YASAKLAMAK İSTİYORUZ?

Komünizmi yasaklamak istiyoruz. Ama yasaklamak istediğimiz komünizm nedir, onun bir tanımlamasını yapalım. Bu Sovyet komünizmi midir, Çin komünizmi midir, Tito komünizmi midir, yoksa kurtuluş hareketi yapan yeni ulusların komünizmi midir? Onu bir bilelim. Bilinmiyen şey yasaklanmaz ki!...

Büyüklerimiz önce, neyi yasaklamak istediğimizi bize iyicene bir anlatmalıdırlar. Onların komünizm hakkında bilgileri olmadığını söylemek haksızlık olur. Devlet büyüğü olmuşlar ve başımıza geçmişler. Elbette büyüklerimiz herşeyi bizden daha iyi bilirler. Voro*şilof ağacının gölgesinde otur*maktan, Amerikan hindisine sövmeye kadar varan her şey, vaktiyle, komünistlikti. Bugün değildir sanıyorum. Çünkü kimsenin bizi cahil ve gülünç göstermeye hakkı yoktur.

Yasaklamak istediğimiz komünizm hangisidir?

Kıbrısı elimizden alan Amerikan politikasına söğmek parlâmentoya kadar girmiştir, artık komünizm değildir. Voroşilof ağacı kesilmiştir ama, Türk *pamuğunu*, Türk tütününü, Türk meyvesini Sovyetlere satan tüccarlarımız komünist değildir. Baraj yapacağını, fabrika kuracağını, pipe — line döşeyeceğini seçim nutuklarında söyliyen Demirel, bunların Sovyetler tarafından kurulacağını açıklamıyor, fakat yapılacak olanla öğünüyor. Bu da komünizm değildir.

Kendileri gibi düşünmiyenleri, Ceza Kanunumuzun müphem maddelerinden yararlanarak susturmak gibi bir maksatları olduğunu da devlet büyüklerimize yakıştıramayız.

Öyleyse?

Öyleyse yasaklamak istedikleri komünizm nedir, bunu bize açıklasınlar.

1965 yılında Türkiye'de yaşadığımızı biliyoruz. Aynı zamanda bilimsel çağda ve bu dünyada yaşadığımızı da biliyoruz. Bizi yöneten büyüklerimizin çağımızı bildiklerine de inanıyoruz. Bundan başka türlü olmaya imkân yok.

*Kim kime neyi yutturmak is*tiyor, bu açığa çıksın.

Mehmed Kemal

TÜRKİYE'NİN ANA DAVASI

Türk Tarımında Kapitalizmin Gelişmesi

FAKİR VE KÜÇÜK ÇİFTÇİLERİN ARTAN SEFALETİ «1913 - 1960»

Türkiyeyi tanımanın ilk şartı, toprak mülkiyetinin dağılışındaki değişmelerin bilinmesi ve bundan gerekli sonuçların çıkarılmasıdır. Ne var ki Türkiyenin bu ana meselesi üzerinde araştırmalar yapılmış değildir. YÖN, bu konuda da öncülük etmekle şeref duymaktadır.

1 Türkiye, dünün olduğu gibi bugünün ölçüleriyle de az gelişmiş ülkeler gurubuna dahil bir ülkedir.

Başbakan Demirelin hükûmet programında Türkiyeyi gelişmiş bir ülke gösterme çabalarına ve hükûmet programını bu görüşü temel yaparak hazırlamış olmasına rağmen, AP yöneticilerinin dışındaki bütün çevreler Türkiyenin az gelişmiş bir tarım ülkesi olduğunda ortak bir görüşe sahiptirler.

Topraklarının yüzölçümü 77,7 milyon hektar tutan bu kocaman yarımadada 31 milyondan fazla insan yaşamaktadır. 1927 de nüfusu 13.648.000 olan Türkiyede, 1935 nüfus sayımı sonuçlarına göre 15 yaşından yukarı iktisaden faal nüfusun %81,8'i tarım alanında çalışmaktaydı.

1927 yılından 1965 yılına kadar genel nüfustaki artışları ve tarım nüfusunun yerini, gösterdiği eğilimleri aşağıdaki tablo açıklamaktadır :

TÜRKİYENIN NÜFUSU (1927 - 1965)

Yıllar	Mutlak *rakamlarla* nüfus	Artış oranı % (1927 = 100)	15 ve daha yukarı yaştaki iktisaden faal nüfusa, tarımdaki faal nüfusun oranı %
1927	13.648.000	100	82,0
1935	16.158.000	118,4	81,1
1940	17.821.000	130,5	80,4
1945	18.790.000	137,8	80,2
1950	20.947.000	151,2	78,0
1955	24.065.000	176,3	77,4
1960	27.809.000	203,00	77,0
1965	31.300.000	229,4	? (*)

(*) 1965 yılında tarımdaki iktisaden faal nüfusun 15 yaşından yukarı iktisaden faal genel nüfusa oranı henüz bilinmemektedir. Başbakan Demirelin hükûmet programı görüşmeleri sırasında açıklamış olduğu %77 rakamı 1960 yılına ait olduğu görülmektedir. Son beş yıl içinde ne gibi bir değişmenin olduğu, ancak İstatistik Genel Müdürlüğü hesaplarını bitirdikten sonra anlaşılacaktır.

Görüldüğü gibi, 1927 ile 1960 yılları arasında tarımdaki faal nüfusta ancak %5 oranında bir azalma olmuştur. 33 yıl içinde meydana gelen bu %5 lik azalma bile yalnız başına bize şunu göstermekte: Türkiye çok ağır ve yavaş ilerliyen bir ta*rım ülkesidir.*

Türkiye genel nüfusundaki artış temposunu ve tarım nüfusundaki %5 lik azalışı böylece tesbit ettikten sonra gelelim toprak adamlarıyla toprak arasındaki ilişkilerin izlenmesine..

2 İşlenen topraklar ve 1913 - 1960 yılları arasında bu alanda görülen gelişmeler:
1913 YILI :

Eldeki gayet kısır ve yetersiz kaynakların gösterdiğine göre, Türkiyede ilk defa 1913 yılında bir Tarım Sayımı yapılmış. O zaman 9,3 milyon hektar tahmin edilen işlenebilir toprakların 7,7 milyon hektarını içine alan bu sayıma göre toprakların dağılışı şöyledir :

1913 YILI TARIM SAYIMINA GÖRE TOPRAGIN DAĞILIŞ DURUMU

	Aile sayısı (1000)	%	*İşlenen toprak* (1000 hektar)	%	Aile başına düşen *ortalama toprak alanı* (hektar)
Derebeyi	10	1	3.000	39,0	300
Toprak ağaları	40	4	2.000	26,0	50
Orta ve az topraklı köylü	870	87	2.700	35	3,1
Topraksız köylü	80	8	—	—	—

Yukardaki tablodan da görüldüğü gibi, 1913 yılında işlenen toprakların %65'i derebeyleriyle, toprak ağalarının elinde, geri kalan %35'i ise orta ve az topraklı köylülerin elinde imiş. Orta ve az topraklı köylülerin aile sayıları toplamı 870 bin olup bunların tarım nüfusuna oranı %87 dir. Tamamen topraksız olan ailelerin sayısı 80 bin oranı da % 8 dir. Sayıları topu topu 50 bin aile hesap edilen feodal, yarı-feodal toprak beyleri ile ağaları arasında 50 hattâ 100 köye sahip olanları varmış. Sayıları 950 bini aşan köylü aileler bu toprak bey ve ağalarının eciri, yarıcısı, ma*rabacısı durumundaydı.*

1930 İLKBAHARI

1913 yılında toprağı işliyenlerle, ona sahip olanlar arasındaki genel durumun 1930 yıllarında nasıl olduğuna gelince :

Tekrar hatırlatmak gerekir ki, o yıllarda üzerinde durduğumuz konu ile ilgili herhangi bir sayım yapılmamıştır ve durumu aydınlatacak kesin bir vesika yoktur ortada. Bununla beraber, 1930 yıllarındaki durumun ne olduğunu o zamanlar İçişleri Bakanı olan Şükrü Kayanın şu açıklamasından görmek mümkün. (19/5/1930 *tarihli Millet Meclisinde Bütçe görüşmeleri* sırasında İçişleri Bakanının yoptığı konuşmadan bir parça.)

«Memleketimizde bulunan 40.300 köyden 1500 köyün halkı topraksızdır. Şehirlerde topraksız olarak da bir o kadar çiftçi vardır. Toprağı nâ-kâfi olan çiftçi nüfusu da aşağı yukarı 300.000'e baliğ olmaktadır.»

Bu açıklamanın ortaya koyduğu gerçekleri şu şekilde sıralamak mümkün :

1 — *Tamamen topraksız olan 1500 köyde* ortalama *100* ailenin yaşadığı var sayılırsa (bu ortalama o günkü duruma kanımıza uygundur) demek ki yuvarlak olarak 150.000 aile bu 15000 köyde topraksızdır. Bir o kadar da şehir ve kasabalara *gitmeye, oralarda günlük nafakasını aramaya zorlanmış köylü ailesi* var. Böylece o devrede Türkiyede, 300.000 köylü ailesinin topraksız olduğu söylenebilir. Bunlara 300.000 oldukları tahmin edilen az topraklı yâni çok fakir köylü ailelerini de eklersek, 600.000 aile eder. Türkiyede, *özellikle köylerde ortalama her aile 6 hattâ* 7 kişi hesaplanırsa, 4 milyon insanın sefalet tablosu çıkar ortaya. Bu tablonun 1945 yılına kadar düzelme yönünde değil daha da kötüleşme yönünde değişmiş olduğunu biraz sonra göreceğiz.

2 — Şükrü Kayanın bu açıklaması, o tarihlerde en azından 1500 köyün feodal toprak bey ve ağalarının elinde olduğunu resmen kabul etmektedir. Bu demektir ki, bu 1500 köyde yaşayanlar, gerektiği zaman çoluk çocuklarıyla birlikte ve bütün varlıklarıyla birlikte bir başka ağa ve beye, haberleri bile olmadan, tıpkı bir eşya, bir mal gibi devrediliyorlardı. Yahut da yaşadıkları topraklardan sürülüp çıkarılıyorlardı.. Şükrü Kayanın beyanatında, topraksız köylüleri, aile sayısına göre değil de köy sayısı üzerinden hesap etmesi (istatistik yokluğu önemli bir etken olmakla beraber) Türkiyenin o günkü şartlarına uygun düşmekte. Bütün köy halkının; evler, bahçeler vb. hepsi dahil olmak üzere, tamamen bey veya ağanın malı olan topraklar üzerinde yaşaması hali karşısında Şükrü Kaya en gerçekçi ölçüyü kullanmış.

Fakat, çok önemli olan bir noktayı unutmuş, üzerinde durmamış. O nokta şu : Tamamen bey veya ağaların malı olmıyan köylerdeki, yâni 40.300 — 1500 = 38.800 köydeki topraksızları ve az topraklı fakir çiftçileri...

1945 SONBAHARI :

1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, hazırlanırken kurulan Geçici Komisyon, çalışmaları sonunda Türkiyede tarım alanında çalışanların «sahip oldukları» toprakların yüzölçüsünü ve toprakların çiftçi aileler arasında dağılışını şu şekilde tesbit etmişti :

GEÇİCİ KOMİSYONUN HAZIRLADIĞI 3 NUMARALI CETVEL

Genişlik (dönüm)	Aile sayısı	Ailelerin oranı %	Toprağın genişliği (dönüm)	İşlenen topraklara oranı %	Aile başına düşen ortalama (dönüm)
5000 ve yukarısı	418	0.01	6.400.000	3,7	15.000
5000 - 500	5764	0,23	17.200.000	9,95	3.000
500 den az.	*2.493.000*	*99,75*	*149.180.000*	*86,34*	60
TOPLAM:	2.499.182	100.0	172.180.000	100.0	

Görüldüğü gibi, bu cetvelde bir sürü eksiklikler var. Verilen rakamların da gerçeklere bir hayli uzak olduğu açık. Nitekim bunun böyle olduğunu biraz sonra yakından göreceğiz. Cetveldeki eksiklikleri kendisi de gören Geçici Komisyon verilen bu bilgiye ek olarak şunları vermiştir.

1 — 9.487 köyde yüz ölçüsü 13.723.853 dönüm tutan ve 73 milyon lira değerinde olan Devlete ait topraklar vardır.

2 — O tarihlerde Tarım Bakanlığınca 35 ilde yapılmış olan etüdlerin sonucunda elde edilen rakamlar, ayni ölçüler oranında diğer geri kalan 37 vilâyete uygulanmak suretiyle şu sonuçlara varılmıştır : Türkiyede, 128.690'ı topraksız, 872.830'u az topraklı olmak üzere, topyekûn 1.001.520 köylü ailesi toprağa muhtaçtır.

Geçici Komisyon raporlarında ve cetvellerinde az topraklı deyiminden ne anlaşıldığı belli değildir. Fakat karanlık durumu 1945 Martında Tan Gazetesinde yayınlamış olduğu inceleme yazısında Esat Adil Müstecabioğlu, nisbeten aydınlığa çıkarmıştır.

Halk oyuna resmen açıklanmamış olan Geçici Komisyonun rapor ve vesikalarının sonuçlarını özel yollarla elde ettiğini belirten Sayın Müstecabioğlunun yayınladığı cetvele göre, işlenen toprakların dağılışı şöyledir :

Genişlik (dönüm)	Beşer nüfuslu aile sayısı	Aile sayısının tarım alanındaki genel aile sayısına oranı
		%
Topraksız	61.008	5.50
1—10	244.823	22,10
10—20	161.280	14,56
20—30	124.518	11,25
30—40	92.222	8.32
40—50	73.313	6,61
Toplam	757.196	68,34
50—75	112.720	10,18
75—100	74.914	6.76
Toplam	944.803	85,28
100—200	88.365	7,98
200—500	31.880	2,87
500—1000	*40.104*	*3,70*
1000 den yukarı	1.876	0,17
Genel toplam	1.107.034	100,0

Yapılan açıklamaya göre bu cetvelin ikinci sütununda yer alan aile sayılarının her birini 2,1 ortak katsayısı ile çarpmak suretiyle bütün Türkiyedeki topraksız ve topraklı köylü ailelerinin sayısı elde edilir. Geçici Komisyonun gerek topraksız, gerekse az topraklı aile sayısını bu usulle bulduğu belirtilmekte. Bu duruma göre demek ki o tarihte yâni 1945 yılından önce Türkiyede 128.690 ailenin topraksız ve 287.830 ailenin de az topraklı olduğu sonucuna varılmakta. Gerek o günkü, gerekse bugünkü Türkiye şartlarında az toprak ölçüsü olarak 1 ilâ 20 dönüm kabul edilmesinin gerçeklere uzak olduğu meydandadır. Böyle bir ölçü sadece yurdumuzda toprağa muhtaç köylü ailelerinin sayısını bilerek az gösterme çabasıyla ileri sürülmüştür.

GELELİM 1950 SONBAHARINA :

Büyük toprak ağası Menderesin Başbakan, toprak ağası Fevzi Lütfi Karaosmanoğlunun da İçişleri Bakanı oldukları bu dönemde yapılan Tarım sayımının sonuçlarına göre, o tarihte durum şöyle :

KÖYLÜ AİLELERİN ÇİFTÇİ OLUP OLMADIKLARINA GÖRE AYRILIŞI — 1950 —

	Tarım bölgeleri.. I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Toplam
Köylü	423	462.5	236	261	187.6	196	440	260.1	265.6	2.732
Çiftçi	366	387.8	210	203	157.6	153	406.1	216.5	221.9	2.322
Çiftçi olmayan	57.5	74.6	26.3	58	30	42.8	33.8	43.6	34.8	410

NOT : **Tabloda yer alan bütün rakamlar 1000 ile çarpılmalıdır.**
Kaynak: 1959 Türkiye İstatistik Yıllığı. Sa: 238

Tablodan da görüldüğü gibi 1950 yılında topraksız köylü ailelerinin sayısı 410.000 dir. Menderes ve Karaosmanoğlu(yurdumuzda topraksız köylünün varlığını kabul ve ilân etmeye anlaşılan gönülleri razı olmadığı için, bu cinsten köylülere çiftçi olmıyanlar demeyi uygun görmüşler.

Yukardaki tablonun yeraldığı İstatistik Yıllığının aynı sayfasında bulunan bir başka tablo bize, köylü aileler arasında 6 nüfuslu olanların hâkim durumda bulunduğunu gösterir. Buna göre, demek ki, 1950 yılında 410.000×6=2 milyon 460 bin köylü bir karış topraktan yoksundur.

Gene aynı yıl köy ve bucaklarda yaşayan nüfus 15.550.000 dir. Yâni, topraksız köylülerin genel köylü nüfusa oranı %16 dır.

1950 yılında işlenen toprakların yüz ölçüsünün 16.000.000 hektar olduğu, İstatistik Yıllığında açıklanmaktadır. Yukardaki tabloda topraksız köylü ailelerinin yanında 2. 322.391 aile bulunmaktadır. Bu yekûna, toprakla uğraşmıyan, sadece hayvancılıkla geçinen 47.716 aile de dahil edilmiştir. 1950 yılında gerçek çiftçi nüfusunu bulmak için, yukardaki rakamdan hayvancılıkla geçinenleri çıkarmak gerekir. 2.322.391 — 47.716 = 2.274.675. Demek ki 1950 yılında mevcut 16.000.000 hektar toprak iki milyon ikiyüz yetmiş dört bin altı yüz yetmiş beş çiftçi ailesi tarafından *işlenmiş, ekilmiş biçilmiş. Fakat, nasıl? Ne gibi üretim ve mülkiyet ilişkileri içerisinde* bu toprakları işlemişler?

Resmî istatistikler bize ancak aşağıda izliyeceğimiz tablodaki kadar bilgi vermekte, daha fazlasına yanaşmamakta..

KÖYLERDEKİ ÇİFTÇİ AİLELERİN TOPRAK TASARRUF TİPLERİNE GÖRE AYRILIŞI — 1950 TARIM ANKETİ

Top. tasarruf tipleri	Tarım bölgeleri I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Toplam
Mal sahibi	293.4	252.3	135	125.8	117	97.5	337.7	158.2	168.9	1.868.1
Yarı mal sahibi	63.3	114.2	68.6	51.4	31.4	23.5	62.9	39.4	43.7	498.8
Kiracı	0.8	4.7	1.5	1.3	1.8	2.6	0.5	0.7	0.8	14.8
Yarıcı	1.9	7.3	2.6	10.8	4.1	17.3	2.2	8.6	2.2	57.1
Marabacı	0.5	2.1	0.6	2.3	0.3	1.7	0.9	1.1	0.3	9.7
Başka şekil	0.3	0.8	0.2	0.5	0.3	0.6	0.2	1.1	0.5	4.7
Belli olmayan	0.2	0.5	0.1	0.3	0.7	0.1	0.2	0.4	0.2	3.2
Toplam	360.5	382.1	208.8	192.5	155.1	144.3	404.8	209.6	216.6	2.274.6

NOT : **Tabloda yer alan bütün rakamlar 1000 ile çarpılmalıdır.**

Bu tablo bize: 1 — Mal sahibi olan 1.686.143 ailenin kaç hektar toprağı olduğunu göstermemekte. 2 — Bu toprakların aileler arasında nasıl dağılmış olduğuna ışık tutmamakta. 3 — Aynı şekilde yarı mal sahiplerinin, gerek kiracı, yarıcı, marabacı v.b. *olarak çalışanların nekadar toprak işlediğini de bildirmemekte.* İstatistikleri hazırlayanlar veya hazırlatanlar bu konuda bilgi vermemek için özel bir dikkat göstermişler. Fakat herşeye rağmen bu karışık bulmacayı bir ucundan tutarak okuyucuların çözebilmesine istemiyerek açık kapı bırakılmış. Bir başka sayfada, çiftçi nüfusun sahip olduğu iş hayvanı sayısını ve bir çift iş hayvanı ile ortalama *olarak 1950 yılında ne kadar toprak işlenmiş olduğu tablo hâlinde önümüze* konmuştur.

Bilindiği gibi yurdumuzda temel mekanik güç traktör değil, öküzdür. İkinci derecede mandadır, attır, eşektir. Çiftçinin sahip olduğu iş hayvanı sayısı ilk bakışta elde başkaca bir bilgi olmadığına göre insana fazla bir şey vermez görünüyor. Fakat çiftçi ailelerin sahip oldukları iş hayvanı sayısını gösteren tabloyu izledikten sonra, meselenin yavaş yavaş aydınlığa çıktığı görülecektir. Belirtmeye lüzum yok ki, bu yolla varılacak sonuç ancak bize gerçeğe yakın bir rakam verebilir. Kesin olamaz. Bunun da suçu herhalde gerçekleri saklamış olanlara aittir.

Aşağıdaki tabloda çiftçi ailelerin çalıştırdıkları iş hayvanı sayısına göre gurup-lanışları verilmektedir. Ve topraksız aileler dahil edilmemiştir.

Böylece topraksız ailelerin öküz, eşek, manda, katır cinsinden herhangı bir iş hayvanına sahip olmadıkları da sessizce itiraf edilmiş olunuyor.

KÖYLERDEKİ ÇİFTÇİ AİLELERİN ÇALIŞTIRDIKLARI İŞ HAYVANI SAYISINA GÖRE AYRILIŞI

(1950 Tarım Sayım. İstatis. Yıl. sa: 239)

İş hayvanı	A — Aile sayısı H — İş hayvanı sayısı	Toplam
1	A —	161.885
	H —	161.885
2	A —	1.004.121
	H —	2.008.242
3	A —	265.028
	H —	797.084
4	A —	224.282
	H —	897.128
5	A —	72.616
	H —	363.070
6—7	A —	61.375
	H —	384.672
8—9	A —	31.378
	H —	343.729
Genel toplam	A —	1.821.043
	H —	4.953.810
İş hayvanı olmıyan çiftçi aileler sayısı:		501.391

Toprakla, toprağın işlenmesiyle doğrudan doğruya ilişiği olmıyan 47.716 sadece hayvan yetiştiren aile bu tabloya sokulmuş olduğundan gene çıkarmak gerekir. Yani gerçek çiftçi sayısı: 1.773.327 aile olarak bulunur. Toplam iş hayvanı sayısından 1 ilâ 3 iş hayvanı olan ailelerin elindeki hayvanları çıkarırsak o zaman 389.653 çiftçi ailesinin 3 den fazla iş hayvanı olduğu meydana çıkar. Şimdi burada biraz durup düşünmek ve Türkiye'nin 1950 şartlarında 1 ilâ 3 iş hayvanına sahip olmanın ne demek olduğunu araştırmak gerek.

Önce 1 iş hayvanına sahip olan 161.885 çiftçi ailesinden başlıyalım. İstatistik Yıllığı bize 1950 yılında bir çift iş hayvanı ile ortalama 5 hektar toprağın işlenmiş olduğunu söylüyor. Memleketimizde az dahi olsa toprak sahibi bir köylü ailesinin bir tek iş hayvanı olması gerçeklerin çok uzağına düşen bir varsayım olur. Bir tek iş hayvanına sahip köylü ailelerin yüzde 90 nının topraksız kabul edilmesi ise gerçeklere *çok yakın düşer. Buna rağmen,* madem ki bir çift sarı öküzle 5 hektar toprak işlenmiş, ortalama bir hesapla ve çok iyimser bir tutumla bu ailelerin 15 dönüm toprağa sahip oldukları varsayılabilir. Burada belirtmemiz gereken bir nokta var. Biz bu hesapları, çiftçi ailelerin ellerindeki iş hayvanı ile işledikleri topraklara sahip olduklarını varsayarak yapacağız. Yani, en iyimser bir hesap yürüteceğiz.

Tablo 6'da hiç bir iş hayvanı olmıyan aile sayısı 501.391'dir.

Bu aileler çiftçi nüfus arasında sayıldığına göre bilindiği gibi yurdumuzda hayvansız çiftçi demek en fakirinden bir yarıcı veya marabacı demektir. Yani bu ailelerin bir karış toprağı yoktur. Hattâ yüzde 80'nin kafasını sokacağı kendi malı bir kulübesi de yoktur. Ağanın, beyin malı olan toprakları sürer, ağanın verdiği iş hayvanlarını, âletlerini kullanır ve ağanın verdiği tohumu eker, kaldırır. *Ürünün* üçte ikisi de ağaya gider. Bu ailelerin durumu tamamen topraksız olan 410.000 ailenin durumundan pek de farklı değildir. Tıpkı onlar gibi ne kendi malı olan toprakları ne de iş hayvanları vardır.

Şu halde 410.000+501.391=911.391 köylü ailesi topraksızdır veya çok iyimser bir tahminle bu 501.391 köylü ailesinin ikişer dönümlük bir tarla ve bahçesi vardır ki, toplamı 100 bin hektarı geçmez.

Gelelim bir iş hayvanı olan köylü ailelerine. Yukarda da belirttiğim gibi bunların toprak sahibi olduklarını kabul edersek, ellerindeki toprakların İstatistik yıllığü gibi 2.688.721 dir. Bu sayıya sadece hayvan üreten 47.716 aileyi de katarsak. çilerin işledikleri toprakları kendi malları olduğu varsayımına ve ortalama 30 dönüm yani 3 hektar toprak sahibi oldukları hesabıyla bu ailelerin ellerindeki toprakların 1.269.149X3=3.807.447 hektar olduğu anlaşılır. Burada ortalama kabul ettiğim 3 hektarlık sayı, 1952 Sonbahar Tarım anketlerinde ileri sürülen şu veriye göre alınmıştır. 1952 anketine göre. Türkiyede 1.5 milyon çiftçi ailesi 1—5 hektar arasında toprak işlemiştir. Benim aldığım ortalama, bu rakamların ortalamasının da üstündedir. Şimdi, bu çok iyimser tutum ve hesapların sonuçlarını toplamaya çalışalım.

1 — 410.000 köylü ailesi tamamen topraksızdır.

2 — 501.391 köylü ailesi 100.000 hektar toprağa sahiptir, fakat bu ailelerin *iş hayvanı yoktur.*

3 — Sayıları 1.269.149 olan köylü ailelerin elinde 3.807.447 hektar toprak var.

4 — Sayıları 161.885 olan bir tek iş hayvanına sahip köylü ailelerin elindeki topraklar, 161.885X1.5=242.800 hektardır.

O halde, 410.000 tamamen topraksız oldukları kabul ve ilân edilen köylü aileleri dışında kalan, 1—2—3 iş hayvanına sahip 3 gurup köylü ailelerinin ve hiç iş hayvanına sahip olmıyan 501.391 ailenin toplam olarak işledikleri (kendi malları varsayılarak) toprakların yüzölçümü 1950 Sonbaharında 4.150.267 hektar tutmaktadır. Bu kadar toprağa sahip ailelerin toplam sayısı da 1.932.242'dir.

Burada tekrar 5 numaralı tabloya dönelim. Göreceğiz ki, o tabloda: mal sahibi, yarı mal sahibi, marabacı, kiracı, yarıcı ve daha başka şekillerde toprağı işliyen bütün ailelerin toplam sayısı 2.274.675'dir.

Demek ki: 2.274.675 — 1.932.242=342.250 çiftçi ailesi hem 3 iş hayvanından fazlasına hem de 5 hektardan fazla toprağa sahip oldukları anlaşılır.

Burada gerek tabloları gerekse satırlar arasındaki rakamları dikkatle izliyen okuyucular iki yerde tutmazlığın olduğunu göreceklerdir. Her iki tutmazlık toprağı işlemekle ilgileri olmayan fakat iş hayvanına sahip bulunan hayvancılıkla uğraşan 47.716 köylü ailesinin tablo 6'ya da sokulmuş olmasından ileri gelmektedir. Nitekim, tablo altıdaki aile toplamı sayısından özellikle 3 iş hayvanından fazlasına sahip olan 889.653 aileden bunları çıkarırsak elde edilen 341.937 aile sayısının biraz önce bulduğumuz 342.250 rakamına çok yakın olduğunu ve aradaki farkın bu derece bizi uğraştıran karışık hesaplara rağmen sadece 313 aile olduğunu görürüz.

İmdi, gelelim 3 iş hayvanından fazlasına sahip olan 342.250 çiftçi ailesinin elindeki toprakların 1950 yılında ne kadar olduğuna.

380 sayılı Türkiye İstatistik yıllığının 210 uncu sayfasında 1950 yılında bağ, bahçe, sebzelik ve zeytinlikler dışında kalan işlenen toprakların 14 milyon 542 bin hektar olduğu bildirilmektedir. Biz, burada bu 14,5 milyon hektar toprağın kimler tarafından işlendiğini değil, kimlerin sahibi olduklarını araştırdığımızdan, ayni istatistik yıllığının 240 ıncı sayfasında yer alan tablo ile işimiz yok. Zira bu tablo, *kimlerin ne kadar toprak işlediğini göstermekte. Kaldı ki, bu açıdan hazırlanmış* olan tablo 1952 yılına ait. Evet, 1950 yılında 14.5 milyon hektar toprak kimlere aitmiş? Yukarda karışık hesaplar sonunda vardığımız sonuca göre, bu miktarın 4.150.267 hektarı, 1.932.242 köylü ailesine ait. Yukardaki 14.5 milyon hektara 1.400.000 hektar tutan bağ, sebzelik ve zeytinlikleri de katarsak o zaman hemen de 16 milyon hektara varan toprakların kimlere ait olduğu sorusu ortaya çıkıyor.

Bu 16 milyon hektarın 4.150.267 hektarının kimlere ait olduğunu bulduk. 6 numaralı tabloda 4 ilâ 5 iş hayvanına sahip köylü ailelerinin orta çiftçi kategorisine dahil olup sayılarının da 296.898 aile olduğu görülmektedir. Bu ailelerin sahip oldukları iş hayvanı sayısı ise 1.260.698'dir. İstatistik yıllığının bir çift sarı öküzün ortalama sürebildiği toprak ölçüsü, Orta çaptaki köylü ailelerine uygulandığında orta çiftçilerin 1950 yılında sahip oldukları toprakların tutarının 4.530.000 hektar olduğu yaklaşık olarak bulunur.

Orta çiftçilerin sahip oldukları toprak miktarını fakir ve küçük çiftçilerin topraklarıyla *toplayıp, bu toplamı 1950 yılında işlenmiş olan 16 milyon hektardan çıkarırsak* elde edilen miktarın toprak ağalarına ve büyük çiftlikçilere ait olduğu kendiliğinden belirir. O halde:

Fakir çiftçilerin sahip oldukları:	342.800 hektar
Küçük çiftçilerin sahip oldukları:	3.807.000 hektar
Orta çiftçilerin sahip oldukları:	4.530.000 hektar
Toplam:	8.679.800 hektar

Toprak ağalarının ve beylerinin sahip oldukları topraklar ise:

16.000.000—8.679.800=7.320.200 hektar.

Toprak ağaları ve derebeylerinin aile sayısı 47.398'dir. Bu sayı, 5 numaralı tablodan çıkmaktadır. Bu sayı, gazete ve dergilerde çıkmış olan sayılara da uygun düşmektedir. 47.398 toprak ağası ve derebeyi arasındaki sayı farklarını, 2 ve 3 numaralı tablolar, gazetelerde çıkan yazılar ve yetkili kişilerin demeçleri, şöyle tesbit etmiştir.

Toprak ağası: 44.022 aile ve 4.570.200 hektar toprağa sahip
Derebeyi: 3.376 aile ve 2.750.000 hektar toprağa sahip
Buraya kadar çıkan bütün sayıları bir tablo içinde toplarsak manzara şu:

İşlenen toprakların mülkiyet durumlarına göre çiftçi aileler arasında dağılışı:
(1950 tarım sayımı sonuçlarına göre)

	Aile sayısı	Tarım nüfusuna oranı %	Sahip olunan toprak alanı (hektar)	Bütün işlenen topraklara oranı %
Topraksızlar	410.000	15.25	—	
Fakir çift.	663.276	24.67	342.800	2.14
Küçük çift.	1.269.149	47.15	3.807.000	23.78
Orta çift.	298.898	11.16	4.530.000	28.34
Ağa çift.	44.022	1.65	4.570.200	28.56
Derebev	3.376	0.12	2.750.000	17.18
Toplam :	**2.688.721**	**100.00**	**15.999.000**	**100.00**

İstatistik yıllığının 238 inci sayfasında 185 numaralı tabloda bütün çiftçi ailelerin toplamının 2.732.391 olduğu belirtilmekte. Bu sayıya, hem topraksızlar, hem de sadece hayvan üretenler de dahil edilmiştir.

Bizim buradaki 7 numaralı tabloda Topraksızların da dahil edildiği sayı görüldüğü gibi 2.688.721 dir. Bu sayıya sadece ahyvan üreten 47.716 aileyi de katarsak, İstatistik yıllığındaki bütün çiftçi sayısını tamamen tuttuğu görülecektir. Böylece, bize sadece iş hayvanına sahip çiftçi guruplarının durumunu bildiren tablodan hareketle ve *oldukça uzun yollardan geçerek, İstatistik Yıllığının fazla bir şey ifade* etmiyen 185 numaralı tablosuna vardık ve bu tablonun gerisindeki gerçek durumun aydınlığa çıktığını gördük. İmdi aydınlığa çıkan bu tabloda bazı önemli noktaları tesbite çalışalım.

1 — Tarım nüfusunun % 15'i tamamen topraksızdır.

2 — Tarım nüfusunun % 24.67'si, yani dörtte biri işlenen toprakların ancak % 2'sine sahiptir.

3 — Buna karşılık *tarım nüfusunun % 1'i yani toprak beyleri işlenen toprakların* % 17'2'sine elkoymuştur.

4 — Toprak ağalarıyla birlikte bu toprak feodalitesi, bütün işlenen toprakların % 45'inin yani hemen yarısının üzerine oturmuştur. Tabiî, hem de en verimli cinsten toprakların.

5 — 1930'larda Şükrü Kaya'nın ve Atatürk'ün toprağı na-kâfi dedikleri çiftçi ailelerin sayısı 1.269.150'ye varmıştır. O zamanlar toprağı na-kâfi olduğu tahmin edilen 1500 köy ortalama 100 hane=150.000 çiftçi ailesinin sayısı 1950 yılında tam % 846 artarak 8,5 misli olmuştur.

Bu demektir ki, topraksız ve fakir çiftçileri de dikkate alırsak, Türk köyündeki iktisadî ve sosyal sıkıntı, bunalım, sefalet ve her türlü sosyal huzursuzluk sekiz buçuk defa artmış, katmerlenmiştir, kangrenleşmiştir.

6 — 1950 yıllarında Türk köyünün ve toplumunun en keskin, en belirgin, en huzursuz yönü şudur: bir tarafta 2.300.000 topraksız, fakir ve perişan köylü aileleri, öbür tarafta, yani bu fakir yığınların tam karşısında ve onun ense kökünde boza pişiren 47.398 yarı feodal toprak ağası, beyi...

7 — İktidarda ise, bu 47 bin yarı feodal toprak beyini süratle toprak kapitalistine, patronuna dönüştürmek için geceli gündüzlü çalışan bir büyük çiftlikli - komprador gurubu...

1952 SONBAHARI :

Büyük çiftlikçi - Komprador gurubunun iktidarda olduğu bu devre Türkiye tarım ekonomisinin yüksek konjonktür yılıdır. 1953 yılı sonuna kadar devam eden ekstansif yayılma devresinde 4 milyon hektar yeni topraklar tarım alanına katılmış, çayırlar, meralar traktörlerle sürülüp tarla haline getirilmiştir. Traktörlerin sayısı *16 binden 31 bine yükselmiş, tarım ekonomisine* kapitalist işletme metodları, kredileri hızla yayılmaya başlamıştır. Bir yandan ortaya yeni tarım işletmeleri çıkarken, ağalar - beyler kapitalistleşirken, öbür yanda küçük ve fakir çiftçiler arasında hızlı topraksızlaşma ve tasfiye süreci başlamıştır. Türkiye tarımında bu devrede belirli şekilde görülmeye başlayan iki yönlü kapitalist gelişme ve yayılma, biraz sonra izliyeceğimiz tablodan da anlaşılacağı gibi Türkiye tarım nüfusunun yapısında önemli deyişmeler meydana getirmiştir. Özellikle küçük ve fakir çiftçiler tabakasında tasfi*ye süreci hızlanmış, 100.000 çiftçi ailesi daha topraklarını tamamen* kaybederek, büsbütün sefilleşmiş, mevsimlik tarım işçilerinin sayısı hızla artmıştır. Topraksız fakir köylülerin büyük şehirlere, kasabalara akını büyük çapta hızlanmış, şehirlerin kenar mahallelerinde mantar gibi biten Gecekondular, iktidarı ve mutlu azınlığı ve basını rahatsız eder olmuştur.

1948—50 yıllarına kadar çok ağır ve yavaş bir tempo ile Prusya Yolunda yürüyen ağalar ve Derebeyleri 1950 den itibaren adımlarını sıklaştırmış, tempolarını artırmışlardır. Prusya yolcularının artan bu temposu yanında Amerikanvari kapitalistleşme yolunda yürümeye başlayanlar, doğar doğmaz sıçrayıp koşmaya başlamışlar, 2—3 yıl içinde 4 milyon hektarlık yenir tarım alanlarında traktör ve biçer - döğerleri koşturur olmuşlardır.

İşte bu iki yıl içinde meydana gelen deyişmelerin yeniden çizip ortaya koyduğu tablo, manzara!...

İşlenen toprakların mülkiyet durumlarına göre çiftçi aileler arasında dağılışı. 1952 Sonbahar anketlerine göre düzenlenmiştir.

	Aile sayısı	Tarım nüfusuna oranı %	Sahip olunan toprak alanı (hektar)	Bütün işlenen topraklara oranı %
Topraksızlar	501.000	16.6	—	—
Fakir çift.	952.600	31.0	560.000	2.6
Küçük çift.	1.216.422	40.1	3.124.000	14.8
Orta çift.	305.198	10.7	4.713.600	22.6
Ağa ve köy burj.	47.822	1.5	8.261.400	39.4
Derebey	3.358	0.11	4.341.000	20.6
Toplam :	**3.030.000**	**100.0**	**21.000.000**	**100.0**

Bu tablonun önümüze koyduğu çırılçıplak gerçekler şunlar:

1 — Son iki yılda tarım nüfusu 300 bin aile artmıştır.

2 — Topraksızların sayısı 501 bin aileye yükselmiştir.

3 — Fakir çiftçi ailelerinin sayısı 663 binden 952 bine çıkmıştır.

4 — *Küçük çiftçi ailelerinin saflarında elenmeler olmuş, tarım nüfusunun artışına* rağmen bu aileler arasında 59 bin aile ya topraklarını büsbütün kaybetmiş, ya da topraklarının bir kısmını ağalara beylere kaptırarak fakir aileler arasına karışmıştır.

5 — Son iki yıl içinde işlenen toprakların alanında üçte bire yakın bir artış olmasına ve böylece işlenen toprakların miktarı 16 milyon hektardan 21 milyona yükselmesine rağmen fakir ve küçük çiftçilerin toprakları bütün işlenen toprakların % 17'sine düşmüştür. Bu oran 1950 yılında, 7 numaralı tablodan da görüleceği gibi % 26 idi.

6 — Orta çiftçi ailelerinin sayısında, bu döneme tesadüf eden yüksek konjonktürün etkisiyle 7 bin aile kadar bir artış olmuştur. Yüksek konjonktürün tarım alanında yarattığı geçici gelişme ve genişlemeden orta çiftçi ailelerinin payına düşen şey; bu gurupta bir elemenin olmayışı yanında 200 bin hektar kadar yeni toprak kazanmış olmalarıdır. Buna rağmen, 7 ve 8 numaralı tablolardan görüldüğü gibi, *Orta çiftçilerin topraklarının bütün işlenen topraklar içerisindeki yerinde, payında* % 6'lık bir gerileme, olmuştur. Yani, oran % 28,34'den yüzde 22.6'ya düşmüştür. Ayni şekilde, Orta çiftçi ailelerinin, tarım nüfusu içindeki payında da yüzde 0.5 oranında bir gerileme, azalma olmuştur.

7 — Bütün bu çiftçi guruplarının toprak kayıpları, maddî kayıpları, zararları, sefalet ve fakirlikleri, ağa-bey sınıfının kazançları, kârları, daha da güçlenip, palazlanmaldrı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yani, birinci gurupta toplanan köylü ailelerin fakirleşme, sefilleşme süreciyle, ağabey sınıfının derinlemesine ve genişlemesine yayılıp daha da güçlenmeleri süreci arasında ters bir orantı olduğunu konkre örnekten açıkça görmekteyiz. Emekçi köylü yığınlarının hayatî çıkarları ile ağa-bey sınıfının çıkarları işte böylesine birbirine karşıt ve uzlaşmaz bir çelişme göstermektedir.

Ağa-bey sınıfının tarım nüfusu içindeki yerinde tablolardan görüldüğü gibi hemen hiçbir deyişme olmamıştır. Buna karşılık, bu sınıfın işgal ettiği, zaptettiği, üzerine oturduğu toprakların yüz ölçüsünde hemen de iki misli bir artış olmuştur. 7.320.000 hektardan 12.600.000 hektara fırlamıştır. Ve bütün işlenen toprakların yüzde 60'ı bu ağa-bey sınıfının işgalindedir.

1960 SONBAHARI :

Türkiye tarım ekonomisinde 1950—1953 döneminde görülen yüksek konjonktürün sona ermesine paralel olarak tarım alanındaki kapitalist gelişme, hızını nisbeten kaybetmiştir. 1959 yılında 23 milyon hektara çıkan ekilebilir toprakların 19.798.000 hektarı halâ sarı öküzlerle sürülüp işlenmektedir. 2.300.000 çiftçi ailesi 1 ilâ 10 hektar arasında değişen toprağa sahiptir. Topraksız köylü ailelerinin sayısı 600.000'e yaklaşmıştır. Orta çiftçiler gurubu, konjonktür dalgasının çok gerilerde kalmasından dolayı, 1953'den sonra fire vermeye başlamıştır. Ve sayıları 260 ilâ 270 bin aile tahmin edilmektedir. Gittikçe kapitalist işletmeye yönelen toprak ağalarının sayısında 10 bin kadar bir azalma yanında, bu sınıfın elindeki topraklarda 2,5 ilâ 3 milyon hektar arasında bir artış olduğu hesaplanmaktadır.

1913 yılından 1960 yılına kadar yukardan beri izleyegeldiğimiz Türkiyedeki işlenebilen toprakların dağılışında görülen eğilimlerin ne yönde gelişmeler gösterdiğini bir tek tablo içinde toplamaya çalışırsak aşağıdaki tabloyu elde ederiz.

IŞLENEN TOPRAKLARIN ÇIFTÇI AILELER ARASINDA DAGILIŞI
(1913 den 1960 yılına kadar)

	1913		1952		1960	
	Aile sayısı (1000)	İşlenen toprak (1000 h)	Aile sayısı (1000)	İşlenen toprak (1000 h)	Aile sayısı (1000)	İşlenen toprak (1000 h)
Topraksızlar	80	—	502	—	600	—
Fakir çift.)			952	560	1260	600
Küçük çift.)	870	2700	1216	3124	1161	3720
Orta çift.)			305	4713	270	4100
Ağa	40	2000	47.8	8261	37	9890
Derebey	10	3000	3,3	4341	2.5	5100
Genel Top.	1000	7700	3030	21000	3330.5	23500

SONUÇ

Her okuyucunun kolaylıkla çıkarabileceği sonuçları ve yapabileceği tesbitleri, burada üşenmeden yapmakta fayda vardır.

Öğretmenin çilesi

(Baştarafı 6. sayfada)

rasyonumuzun Adapazarında yapılan 18. Kurultayında Atatürk Devrimlerini savunan bir konuşma yaptığı için hakkında Bakanlıkça soruşturma açılmıştır. Ayrıca şikâyet üzerine C. Savcılığınca hakkında takibat açılmış, fakat, sonunda Savcılığın *verdiği karar, iftiracıların* iddialarını yalanlamıştır.

Hidayet Taştekin, bundan sonra, sebepsiz Bakanlık emrine alınmıştır.

37. Uşak İlköğretim Müfettişi Talât Erol, 27 Mayıs öncesi *10 yıllık iktidarı tenkit ettiği* için bir kişi tarafından şikâyet edilir ve Bakanlık emrine alınır. Federasyonumuz tarafından Danıştay'a açılan dâva henüz sonuçlanmamıştır.

38. Çorlu Lisesi İngilizce öğ*retmeni Yılmaz Emci, bu* görevinden istifa etmiştir. İstifasına nedenini, Millî Eğitim Bakanlığını «politikanın kirli nefesiyle dalgalanan, sokakta yükselen sese kulak vermekten öte hiçbir meziyeti olmayan» bir kuruluş *olarak nitelemiştir.*

39. Bilecik Eğitim Araçları Başkanı Fuat Teker, Pazaryerinde Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan «Mucizeler Yaratan Türk, Atatürk» adlı filmi halka gösterirken, ilçe kaymakamı tarafından tecavüze uğramış, ayrıca, film makinası da kaymakam tarafından söktürülerek, halkın filmi seyretmesi engellenmiştir.

40. Kars Milletvekili adaylarından Musa Doğan, yaptığı propaganda konuşmalarında öğretmenleri ağır bir dille, bir *partinin yanaşması olarak* tanımlamıştır.

41. Mersin Erkek Sanat Enstitüsü öğretmenlerinden Mehmet Akdoğan ve E. Göktan 1 Ekim 1965 günü saat 21.00 sıralarında öğretmenler lokalinden çıkarlarken, emniyet amiriyle karşılaşmışlar, emniyet amiri önce öğretmenlere hakâre tamiz sözler söylemiş, daha sonra kuvvet gösterisinde de bulunarak öğretmenleri tokatlamak çabasında bulunmuştur.

42. İzmit Atatürk İlkokulu Öğretmenlerinden Necati Gür ve Necmettin Karaman, Karamürsel Öğretmenler Derneği *toplantısında örgütlenmenin ö*nemini belirten konuşmalar yaptıklarından ötürü, sürülmüşlerdir.

43. Fındıklı Ortaokulu Almanca öğretmeni, evinde kurşun yağmuruna tutulmuştur. *Hızlarını alamıyan mütecaviz*ler ayrıca öğretmen arkadaşımızın evine bir de tehdit mektubu bırakmışlardır.

44. Yeşilçay Bucak Müdürü, 10 Kasım günü, Atatürk'ü anma töreni tertipleme çabasına *girişmediği gibi, okulca düzen*lenen törene de katılmıyarak, çevrede olumsuz etki bırakmıştır.

45. Erdemli, Akdeniz Okulu Öğretmeni Hasan İzzet Timuçin, jandarma kumandanının *emri ile, şahitlik* edeceği bir olaya ait emrin tebliğini almak üzere, jandarma zoruyla 25 km. yürütülmüştür.

46. Karacabey - Karakoca okulu Müdürü M. Ali Erdem'e ilçe Shell Bayii ve A.P. İlçe Başkanı İsmail Karakaş komplo düzenlemiştir. Köylülere imzalattığı dilekçe ile öğretmeni görevinden uzaklaştırma çabasına girişen AP ilçe başkanının mektubu, meslektaşımızın ivedilik le gerekli önlemleri almasıyla ele geçirilmiş, hakkında gerekli işleme C. Savcılığı tarafından girişilmiştir.

47. A.P. İçel Senatörü Nafi Çelik, seçimlerde yaptığı propaganda konuşmalarında öğretmenlere ve Türk gençliğine, ağıza alınmıyacak küfürlerle hakaret etmiştir.

48. Malazgirt - Yaramış Okulu Müdürü Necmettin Özdemir, 17.10.1965 günü akşamı saat 21.30 sıralarında meçhul *kişiler tarafından tecavüze* uğramıştır.

49. Patnos - Dedeli Bucağı Öğretmeni Ali Yılmaz, 18.7.1965 günü köy ebesi olan eşiyle birlikte bir doğuma giderken, jandarma Karakol Ku*mandanı Ali Gerçek tarafından* yolu kesilmiş ve nedensiz bir süre karakolda meslektaşımız alıkonmuştur.

50. Beyşehir Lisesi Fen Gurubu öğretmeni Nafiz Değerli, çocuğu sınıfta kalan Maliye me*murlarından Ali Başkalfa tara*fından, bir yemekli gecede tecavüze uğramıştır.

51. 19 Mayıs Bayramında yapılacak gösteriler sırasında sahada gereken nizamı sarhoş olduğundan dolayı sağlıyamıyan Emniyet Amiri Murat Hasırlergen, yaptığı kusur azmış gibi bir de öğretmen arkadaşlarımızı karakola çağırıp dövmek isteme gibi üzücü davranışına, Bafra Kaymakamının karşı çıkmaması meslektaşlarımızın huzurunu bozmuştur.

52. Zonguldak - Bahçelievler İlkokulu Öğretmeni Hayrullah Çavuşoğlu, rahatsızlığı sebebiyle ilâç almak için bir saat dersinden ayrıldığından hakkında tahkikat açılmış ve görevinde kusurlu sayılmıştır.

53. Akhisar - Kocakağan köyü Yedek Subay öğretmeni Hasan Çakıcı, meçhul şahıslar tarafından elleri bağlanmak suretiyle ölesiye dövülmüştür. Olay öğretmenin köydeki tüm çocukların okula devamını sağlama çabasından doğmuştur.

54. Amasya - Ziyapaşa İlkokulu öğretmeni Celâl Enver hakkında, yazdığı «Müfettiş ve Teftiş» adlı yazısından ötürü *tahkikat açılmıştır.*

55. Horasan Belediye Başkanı Nusret Atillâ, çocuğu bütünlemeye kaldığı için Öğretmenler Derneğine giderek öğretmenlere hakaret etmiştir. Ayrıca, Bulgurlu Köyü İlkokulu *Müdürü 21 Mayıs gecesi oda*sında yatarken, evine iki el ateş edilmiş, olaya C. Savcılığı el koymuştur

56. Millî Eğitim Bakanlığı, geçimsizlik yüzünden aynı cezayı alan ve yerleri değişen iki *öğretmenden birini (Hüseyin Er*çıktı) Çamelinden isteği üzerine Nazilli'ye il dışı naklini sağlar, diğer meslektaşımız Mehmet Erol'u üç yıldır sürüldüğü Kale İlçesinde çalıştığı ve naklini istediği halde» cezanız var, *naklinizi yapamayız»* gerekçesi ileri sürer.

57. Okul Müdürlüklerine atama yapılırken, görev süresi ve kıdem durumlarının gözönüne alınması gerekli iken, Denizli Millî Eğitim Müdürlüğü kıdem ve görev süresi yönünden diğer öğretmenlerden yüksek olan *meslektaşlarımızın atanmasını* yapmamaktadır.

58. Kars'ta çıkan bir gazetede, Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenlere ağır bir dille tecavüz edilmesi üzerine Ardahan Öğretmenler Derneği bir bildiri ile, bu durumu kamu oyunda protesto etmiştir.

59. Topluma hizmet yolunda yatağa düşen Acıpayam Öğretmenlerinden Hüseyin Zeybek, tedavisini sağlıyabilmek için Millî Eğitim Müdürlüğüne başvurmuş, fakat gereken ilgiyi görememiştir. Kendisi özel bir doktora muayene olduktan sonra Denizli Devlet Hastahanesine arabayla giderken, tam hastahane kapısına vardıklarında, hayata gözlerini kapamıştır.

Meslektaşımız, Millî Eğitim Müdürlüğünün kendisine reva gördüğü bu haksız işlemi sonuna kadar izlemelerini öğretmen arkadaşlarına vasiyet etmiştir.

60. 27 Mayıs Bayramında, yeni Anayasamızı, halkımıza getirdiği yeni hakları anlatan ve öven meslektaşımız Ruşen Altınok'un konuşması suç sayılarak hakkında tahkikat açıl*mıştır. Oysa,* konuşma sütünü ile 1961 Anayasasının başlangıç bölümünde ifadesini bulan temel ilkelere ilişkin ve seviyeli bir nitelik taşımaktadır. Bu hali ile konuşmada herhangi bir suç unsuru aramak, Ana*yasamızın temel esprisini anla*mamak anlamına gelecektir. Anayasa, devrimlere ve demokratik düzene sırt çeviren zihniyet, elbette Atatürkçü Türk öğretmenini suçlamak istiyecektir.

1 — 1913 yılında 80 bin aile tahmin edilen topraksız köylülerin sayısı 1960 yılında hemen de sekiz misli artarak 600 bin aileye varmıştır. Topraksızların tarım nüfusu içindeki yeri, nisbeti yüzde 8'den yüzde 18'e çıkmıştır.

2 — 1913 yılında fakir, küçük ve orta çiftçi ailelerin topyekûn sayılarının 870 bin olduğu tahmin edilmiştir. 1960 yılında sadece fakir çiftçi ailelerin sayısı 1.200.000 olmuştur. Bunların, tarım nüfusu içindeki payı ise yüzde 38'e yükselmiştir. Yani, bütün tarım nüfusunun üçte birinden fazlası, kelimenin tam mânasıyla fakirdir. *Sahip oldukları topraklar ortalama 4-5 dönümdür. Tarım nüfusu içindeki* nisbetleri yüzde 38'e varan fakir çiftçilerin sahip olduklarını varsaydığımız toprakların, bütün işlenen topraklara oranı sadece yüzde 2.5'dur.

Son 50 yıl içinde yurdumuzda, toprakla onu işliyenler ve ona sahip olanlar arasındaki dinmiyen sürekli ilişki ve kavgaların kalın çizgilerle çizilmiş tablosu, manzarası işte bu... Bu tablo içinde seksen sekiz tane temel meselemizin ekonomik, sosyal ve politik nedenleri yatıyor. Türk toplumunun korkunç gerçeklerini kalın çizgilerle ve keskin yönleriyle yansıtan bu tablo; milyonlarca köylünün kaderine kimlerin hükmettiğini, bu kaderin neden değişmediğini ve bu gidişle neden değişemiyeceğini haykırıyor... Bu tablo, Türk toplumunun geri kalmışlığının nedenlerini açıklıyor. Türk toplumunun kalkınma ve gelişme yolunu hangi kara kuvvetlerin, kırk haramilerin kesmiş olduğunu gösteriyor. Ve Türk toplumunun kalkınma ve sosyal kurtuluş dâvasının göbeğinde yatan ana meseleyi gösteriyor. Bu tablo, Toprak Reformu istemiyen, reforma yanaşmıyan veya ortadaki çevrelerin kimlerin çıkarlarını savundukların ve onların kimliklerine bir demet ışık serpiyor, bütün demagoji, yalan, inkâr ve ipe un serme oyunlarını gün ışığına çekiyor. İktidarın başının gerçekleri neden tepeleme gayreti içinde olduğuna, bu gayrettiği pervasız tutumun nedenine cevap veriyor..

3 — Fakir çiftçi ailelerin sayısında 1952—1960 yılları arasında görülen açık artış, kabarış, küçük çiftçi aileler arasında görülen elenmeler sonucudur. Ayni şey, topraksız ailelerin sayısında görülen artış için de doğrudur. Nüfusun doğal artışından ileri gelen çoğalmanın büyük bir kısmı, köylerden şehir ve kasabalara doğru gittikçe hızlanan akış yüzünden emilmekte olduğu için, köylerdeki doğal artışın genel sonuçlarını açık olarak ancak Türkiyenin genel nüfus artış eğrileri içinde görmek ve hesap etmek, gerçekçi bir tutum olur.

4 — Kendi gerçeklerimize uygun düşen bu tutum ve görüş, küçük çiftçi aile*lerin sayısında 1952—1960 yılları* arasında görülen azalma olayının, tamamen ekonomik ve sosyal bir mesele olarak ele alınıp incelenmesi gerektiğini de ortaya koyar. 1952 yılında tarım nüfusu içinde hâkim durumda olan küçük çiftçiler, 1960 yılında, çoğunluğu fakir çiftçilere kaptırmışlar. Fakat ekonomik, sosyal ve kültürel durumları itibariyle fakir çiftçilerden farklı olmadıkları için, her iki gurup çiftçi aileleri Türk köyüne ve tarım ekonomisine kendi ekonomik, sosyal damgalarını vurmaya devam etmişlerdir. Fakir ve küçük çiftçi ailelerinin birlikte, bütün tarım nü*fusu içindeki yerleri 1952'de yüzde 71.1 iken, bu oran 1960 yılında yüzde 73'e* çıkmıştır. Tarım nüfusunun dörtte üçü, fakir ve küçük çiftçilerden ibaret olan bizim memlekette bu ailelerin elindeki toprakların, bütün işlenen topraklara nisbetinin yüzde 18 olduğuna parmak basıp, bunun yanına tamamen topraksız 600 bin aileyi de oturtursanız, o zaman Türk köyünün ve Türk toplumunun belli başlı özelliğinin, sivrilmiş keskin yönünün neden fakirlik, sefalet ve işsizlik olduğu sanıyorum kendiliğinden anlaşılır.

5 — Orta çiftçi ailelerin durumu, *1952—1960* yılları arasında hemen her bakımdan gerilemiş, kötüleşmiştir. Bu gurup çiftçiler arasında da önemli çapta elenmeler olmuş, tarım nüfusu içindeki yerleri yüzde 10.7'den yüzde 8.1'e düşmüştür. Sahip oldukları topraklar hem mutlak hem de nisbî olarak azalmıştır. Sekiz yıl içinde 600 bin hektar toprak kaybetmişler ve ayni devre içinde işlenen toprakların miktarında 2,5 milyon hektar bir artış olmasına rağmen, orta çiftçilerin topraklarında yüzde 5 bir gerileme, azalma meydana gelmiştir. Tarım alanında kapitalist düzen genişleyip, yayıldıkça orta çiftçi aileler arasında yüksek konjonktür devrelerinin geçici ilâçlarına rağmen yıkıntılar, elenmeler devam edecektir. 1952—1960 yılları arasında orta çiftçi aileler arasındaki elenme ve yıkım, iktidardaki büyük çiftlikçi - komprador sınıfının kapitalizmi yayma ve tutturma politikalarının meyvesidir.

6 — Ağalara - beylere gelince, bu sınıfın ta 1913 yılından beri sayısında hemen hiç bir önemli değişme olmamıştır. 50 yıllık bir devre içinde bu sınıfta ölenlerin sayısı doğanların sayısı ile atbaşı gitmiş. Yalnız son yıllarda belirli bir azalma *olmuş. Bu azalmanın son yıllara tesadüf etmesinin başlıca sebebinin kapitalist* gelişme kanunları (tarımda temerküzleşme) olduğu söylenebilir. Öte yandan, daha önce de belirttiğim gibi, bu sınıfın sömürgenliği, diğer çiftçi sınıfların fakirlik ve sefaletine paralel olarak nasıl güçlenip, palazlandıkları bu son tabloda çok daha açık şekilde görülmekte. 1913 yılında ağalar sınıfının işgal etmiş oldukları toprakların topyekûn miktarı 5 milyon hektar iken, 1952 yılında 12,5 milyon hektara ve 1960 yılında ise 15 milyon hertara yükselmiştir. 1913 yılında işlenen topraklar 7.7. milyon *hektar iken bu rakam 1960 yılında 23.5 milyona çıkmıştır. Yani işlenen toprakların* artan her dönümüne derhal ağalar sınıfı tarafından el konmuş. İşlenen topraklar 50 yıllık devre içinde 3 misline çıkmış. Bu gerçeği, ağalar sınıfının işgalindeki toprakların bütün işlenen topraklara olan oranı da tamamen doğrulamaktadır. 1913 yılında bu oran yüzde 65 idi. 1960 yılında oran yüzde 64.2'dir. Demek ki, 7 milyon hektardan 23 milyon hektara çıkan toprakların işgal ve zaptında, 50 yıl içinde ağalar sınıfı ancak yüzde 8'lik bir gecikmişlik içindeler!...

Ağalar sınıfı işte bu yüzde 8'lik gecikmeyi, A.P. liderlerine göstererek şöyle diyorlar: 50 yıl içinde ilerliyeceğimize gerilemişiz. Bu memleketin ve milletin geri kalmışlığının sebebi işte budur. Sizleri, milletin geriliğine sebep olan bu yüzde 8'lik gecikmemizi enerjik bir politika ile telâfi etmek ve dedelerimizin ruhlarını şâd eylemek çin seçip başımıza geçirdik!...

Dursun Akçam'ın röportajı

KANAYAKLILAR

1

Anadolu kadınının ezilmişliğini, köleliğini deyimliyen sıfatlar çoktur. «Kanayaklı» sözü bunlardan birisidir. Bu sözün, kadınların «âdet görme» halinden doğma yarım insan anlamına kullanıldığını savlıyanlar var. Yalınayak yoksul kadınlar için söylendiğini ileri sürenler de var. Derler ki, köy kadını evde, tarlada, bağda-bahçede yalınayak çalışır. Çakıl taşlar, üvezler, dikenler delik deşik eder ayaklarını. Çalışır, didinir kolayından çarık çorap bulamazlar. Ya da önem verilmediğinden kadına, öteki dertlerden öncelik alamazlar.. Hangi durumda olursa olsun, giderek bu söz, kadına toplumda verilen değerin adı olmuş, zavallılık, çaresizlik, yetersizlik anlamına kullanılmıştır. Örneğin:

— Kocası dökmüş çoluk çocuğu başına, vurmuş gurbete gitmiş. Kanayaklı tek başına ne yapacağını şaşırmış kalmış!

Masallardaki gurbet öykülerinin en alımlıları sürer gider Türkelinde bugün. Topraksızlık, işsizlik, her yönden binen yoksulluk köylüyü gurbete dökmüştür. Aylar geçer, yıllar geçer, köyüne dönemiyenler olur. O zaman kadın evde tek başına kalmıştır. Çocuğunun hem anası, hem babasıdır. Evde kadın, toprak işinde erkektir. Bostan çapalar, tırpan çeker, yük çeker, araba yükler, çift sürer... Anadolu kadını olmazsa Anadolu batar.

— Kocası, sizlere ömür...! Sabi sübyan Kanayaklı'nın başına kaldı! Kanayaklı yetimlere bakmak *zorundadır*. Onlar aş ister, ekmek isterler. Yoksulluk vantuzlarını geçirmiştir bir yandan. Ana saçını süpürge elini maşa etmiştir. Yaşıyacak, yaşatacaktır çocuklarını. Ağıt yakarak, göz yaşı dökerek ömrünü tamamlar.

— Kocası akşam sabah kahveden çıkmaz. Evde bir işin ucundan tutmaz. Elindekini, avucundakini kumara verir. Kanayaklı evdi, harmandı, tarlaydı, çayırdı, didinir durur. Vay gününe! Yine de kocasının sopası başından kalkmaz. Genç yaşında dövüle dövüle gül ömrü kül olur!

İşte bu yazı dizisinde özellikle Doğulu Kanayaklılar'ın türlü görenekler, gelenekler, sosyal baskılar altında kalmış yaşamlarını, evlenme, karı koca ilişkilerini, cinsel dünyalarını ezik öykülerini içinde bir ucundan vermeye çalıştım.

SATILIK MAL

«Önce babanın satılık malı, sonra kocanın çalışan, doğuran kısrağıdır» diye özetlenebilir köy kadınının yaşamı. Babanın kaygısı kızına *öncelikle* müşteri bulmak, bolca başlık alabilmekte toplanır. Kızlar için «göçmek», ya da «satılmak» sözcükleri «evlenmek» sözcüğünün karşılığı olarak kullanılır.

Satılık kızı olan baba borç*lanabilir, veresiye tarla satın* alabilir:

— Satılacak kızım var, der. İki komşu dertleşirken:

— Sen Ahmet'e ne bakıyorsun? Onun Allah versin, göçecek kızı var. *Bugün* yarın satar, bütün dertlerini görür. Ya ben ne yapabilirim?

Kız, on, on iki yaşına kadem basınca müşteriye hazırlanır. Önce karısı sıkıştırır kocasını:

— Herif, kocca gızımız var,- bu gılıkla el gün içinde dolaşamaz. Yaşıtları gat gat urbalarla sallanıyor..

Baba, yoksul da olsa kızını süslemek zorundadır. Cicili, bicili urbalarla, cıncık - boncukla bezerler. Anası, yengesi, teyzesi, halası her söz başı öğütler yağdırırlar:

— Yaşmağı ağzından açma!

— Başını yerden kaldırma!

— Sallana sallana yürüme, her gördüğünle söze durma!

— Ağır otur, ağır kalk...!

Kızlar, yaşlarının üstünde olgunluk göstermeye çalışırlar. Ya*bancılardan* kaçarlar. Evde, sokakta tanıdık yaşlıların elini öper, kırk söze bir bir cevap verirler. Çalışırken, kuzuya, buzağıya, inek sağmaya giderken «ateş parçası» olurlar.

DAĞDA TAYI, TOYDA KIZI ALMA

Düğünler, köy düğünleri kızlar için bulunmaz bir fırsattır. Görüp eğlendikleri tek yerdir orası. Çamaşırlarını yıkarlar, çimerler, yüzlerini, gözlerini sabunlu su ile temizlerler. Onların kokulu sabunları vardır, güzgileri (aynaları) vardır. İşten güçden göz açıp kullanamazlar. Düğünden düğüne!... Kimlerin düğünü ne zaman olacak, bir bir bilirler. Sabırsızlıkla beklerler. Bir de bakarsınız davulun dank diyeceği sıra birisi ölüverir. Çalgı susar, halay du*rur.*

— Ölüsü boklunun adamı ölecek günü buldu! diye sinirli fısıltılar dolaşır.

Düğünlerde kızlar, alacalı, yeşilli, kırmızılı entarilerini üst üste *takıştırırlar. Hepsini* ayrı ayrı gösterebilmek için de çemrenir, etek uclarını kemer arasına sıkıştırırlar. Çifte mendiller sarkar bellerinden. Yürürken elleri göğüslerinde olur. Düğün evine davul zurna ile çağırılırlar. Davulcu, zurnacı önde, anası, kızı arkadan endazeli endazeli yürürler. Delikanlılar damların üstünden, yol kıyısından kovuştururlar kızları. Kızın yüzü yaşmaklıdır, yere bakar. Delikanlılar boyunu, bosunu görürler ama yüzünü göremezler. Olur mu bu?

Aya bak yıldıza bak,
Suya giden kıza bak!
Kız mevlâyı seversen
Yüzün çevir bize bak!

Davranışlarında özgür değil ki kızlar! Düğünlerde, toplu yerlerde zorunlu kurallar vardır. Hem anadan, hem atadan öğüt alırlar:

— Oturduğun yerden sık sık kalkma!

— Başın işte, gözün oynaşta olmasın!

— Başın göğe, yüzün yere bakmalı.

— Ağır otur batman gelesin!

— Gatiyen güleyim deme!

Kızların gülmesi ayıpların aybıdır. Halk ozanları da işlemiştir bu konuyu:

Gezeğen gelinden güleğen kızdan
Merdin kapısında loti (köpek) (yahşıdır)

Oyunlarda barbaşı çekmek, sıra türküsü söylemek puvan kazandırır kızlara. Analar, nineler de boş durmazlar, onlar da *kızlarının hünerlerini sayar* dökerler:

— Öyle ekmek pişirir ki dördünü, beşini bir arada yersin!

— Bir yufka açar ki. Allah seni inandırsın, tıpkı cigara kaadı gibi!

— Arpa unundan vala gibi (kırmızı eşarp gibi) ekmek pi*şirir.*

— Babası diyor ki, gızımın pişirdiğini ağzımdan önce gözümle yiyorum.

— İşini bitirmeden kessen yatmaz. Zati uyku arama. Her gece bir kuş uykusu ya alır, ya almaz!

— İlk işi silmek, süpürmek, onu bırakır ekmek pişirmek, onu bırakır, tarla, bostan! Tarlayı bostanı bırakır, kuzu, dana! Ondan sonra harman! Akşama kadar bir fırıldak gibi döner de «ıh!» demez.

FUKARADAN AL KIZI ZENGİNDEN AL ÖKÜZÜ

«Paşanın kızı paşaya, poşanınki poşaya!» Gel gör ki kızların gönlü havada. Parası çok olanda, başlık çok verende, altın kemer alanda. Yoksul kızın başına az donar bu devlet kuşu. O zaman gör keyfini:

Yumurtanın sarısı
Yere düştü yarısı
On beşine varmadan
Oldum ağa karısı!

Ağa kızıyla evlenen züğürt delikanlılar daha mı az şanssız! Yaşlı, dul, kör-topal önemi yoktur. Yeter ki ağa kızı olsun. Ağanın damadı ağa sayılır. Ağalar gibi kasılırlar. Yürüyüşlerinde, sözlerinde, oturup Ayağında çizme, belinde taban kalkmalarında ağalar gibi davranırlar. Beceremediklerinden *çoğu kez gülünç olurlar.* Kıskananları çok olur. «Herife Allah yürü kulum dedi!» derler. Ayağında çizme, belinde tabanca, altında at olur Ağalı enіştenin. Geçtiği yerlerden toz çıkar. «Ben bu dünyanın pirini pergelini...» diye küfrederler arkasından. Koşmaları da var:

Livoru (tabancası) atılıyor,
Beş bine satılıyor,
Sarmış ağa kızını
Horozu yumurtluyor.

Bazı züğürtler, sırf dostlar pazarda görsün diye ağa kızlarına müşteri çıkarlar. Ağa kızını vermesin, ondan kız istemiş olmanın onuru yeter. Komşular takılır:

— Gardaşım sen ağaynan aşık atacak adam mısın? Köpekleriyle yal yedirmez sana. Yakıştın gitti ağanın sedirine!

Adam sözün altında kalmak istemez:

— Ben kız değil dost alıyorum. Afferim demişim, gidin iki kelâm da siz edin...!

Aklı başında olan yoksullar, ayarlarında komşudan, fukaradan kız almayı çıkarlarına daha uygun bulurlar. Varlıklılar *da yoksul kızı üstün tutarlar* bazan. Fukara kızının başlığı ucuzdur. Kibirli, nazlı değildir. Geçimlidir. Gelin dediğin iyi çapa vurmalı, çift sürmeli, yük taşımalı, sepeti bir dizine koyduğu gibi sırtına atabilmeli.. Bunları da ancak işte pişmiş yoksul kızlar yapabilir. Onun için derler:

FUKARADAN AL KIZI, ZENGİNDEN AL ÖKÜZÜ.

Zenginin öküzleri çok koşulduğundan pişkin olur.

Önce çalışkanlık, sonra da hüner! Bilen bilmiyene, duyan duymıyana duyurur:

— Bülbül gibi kur'an okuyor!

— Gökte uçan kuşun nakışını çıkarır!

— Yükü, tereği alaca kakoça (menekşe) gibi!

— Dibinde köşesinde bir zibil bulamazsın, tertemiz. Evin altına yağ döksen yalanır!

Hele namusu üstüne söz yoktur:

— Bir ordunun içine bıraksan başı kırık çıkmaz!

— Güneşi pencereden, sokağı kapı arasından görür!

— Dünya yansa, başını yerden kaldırıp da bakmaz!

Övgüler saymakla bitmez:

— Kız değil ateş parası!

— O bir giysin, bir sallansın, ağzın açıkta kalır!

— Erkek at gibidir. Girdiği *yerden payını çıkarır.*

— Terbiyesine diyecek yoktur. Yalağa batır, çıkar, sesini çıkarmaz.

— Suya gider su testisi elinde, eve gelir etekleri belinde! Helâl olsun emdiği süt.

Kızlar, daha çok üretim aracı sayıldıklarından güzellik sonuncu derecede aranılan bir niteliktir.

— Gelin dediğin etli butlu olmalı, taşı sıkınca suyunu çıkarmalıdır.

— Kızın suratı arkadan görünmeli, yanakları kırmızı, elma gibi olmalı.

— İnce dudak, süzme burun, karakaş, karagöz, saçı uzun en güzelidir.

Kalın dudaklıyı sevmezler. «Gebre dudak» derler. Sarışını beğenmezler, «Van pisiği (kedisi).» derler, «Sarı pejan» derler. Sarışını, ayni zamanda uğursuz sayarlar.. Aranılan boy orta boydur:

Kısayı ken ederler
Uzunu yan ederler
Orta boydan ötürü
Her gün bir kan ederler.

Kızlar görücüye çıktıkları zaman, bazı sınavlar geçirirler. Dolaylı yollardan konuşulan sözlerin anlamını hemen anlamalıdırlar. Örneğin, görücü su istiyorsa:

— Bizim yaylanın suları çok soğuktur! Ya da:

— *Kızım, çeşmenin kıyısına* git de gel, derler.

Kız hemen soğuk su getirmelidir.

Bütün bu değerlendirmeleri yaşlılar yapar. Denir ki, «kızı evliye seçtiresin, atı bekâra aldırasın».

Töreler, görenekler, tezden başlık alma kaygısı yanında, kızları erken evlenmeye zorlıyan başka nedenler de var. Kızın ekonomik bağımsızlığı yoktur. Evlenemiyen kız, kendisini bir boşlukta görür. Evdekiler de gidici gözü ile bakarlar. Çalıştığı kâr, yediği zarardır. Bir yandan da rastgele birisine verileceği, kaçırılacağı kuşkusu içindedir.

Çevreye göre normal evlenme yaşını geçirmiş kızlara «kalgın» derler. İkide bir başkaldı*cı olurlar:*

— Hırlı pabuç olsaydın birisinin ayağına geçerdin!

— Kalgının birisi, başından tutup götüreni olmadı!

(Devamı var)

ANTİEMPERYALİST HAVANA KONFERANSI

Konferansta Japonya var, Fakat Türkiye yoktur!...

Üçüncü Dünya için 1966 yılı, spektaküler bir biçimde başlamaktadır. Gerçekten «üç kıt'ayı bir araya getiren konferans» 3—10 Ocak tarihleri arasında Havana'da toplanmaktadır. Gelişme halindeki 100 kadar ülkenin solcu hareketleri, ya da hükûmetleri 500'den fazla delege ile Konferansa katılmaktadır. Olay, önemlidir. Zira Asya — Afrika Grubu temsilcileri ilk defa olarak temel meseleleri Güney Amerika temsilcileri ile tartışmaktadırlar.

BANDONG'TAN HAVANA'YA

Böyle bir toplantı yapma fikri çok eskidir. Fikir, «Asya - Afrikacılık»ın doğmasına sahne olan 1955 Nisanındaki Bandong Konferansına kadar uzanır. Mesele, Bandong'ta kurulan daimi teşekkül olan «Asya - Afrika Dayanışma Konferansı» toplantılarında bir çok defa tartışılmıştır. Bununla beraber fikir ancak 1961'de, Dayanışma Konferansı Yürütme Kurulunun, Fidel Castro'nun, Üçüncü Dünyayı ilgilendiren temel meseleleri incelemek üzere büyük bir toplantı yapma teklifini kabul etmesiyle gerçekleşme yoluna girmiştir.

Temel adım, Kahire'de «Üç kıt'ayı bir araya getiren konferans»ın organizasyonu ile görevli bir «hazırlık komitesi»nin toplanmasıyla atılmıştır. Her kıt'a, altı hükûmet ya da milletlerarası plânda tanınmış *politik hareket sözcüsü* tarafından temsil edilmektedir. Konferansın gündemini, Hazırlık Komitesi düzenlemiş ve toplantıya katılmak isteyen farklı ve bazan rakip durumdaki siyasî hareketler arasında seçim yapılması gibi nazik meseleleri çözmüştür.

Kuliste yapılan bu hazırlık çalışmaları bitirilmiştir. Perde, bir sürü diplomat ve gazeteciyi bir araya getiren dikkatli seyirciler önünde açılmaktadır. Toplantıda yıldızlardan biri kayıptır. Konferansa Faslı lider Mehdi Bin Berka başkanlık edecekti Bin Berka, bu büyük toplantıyı gerçekleştirmek için giriştiği çabaları, belki de hayatı ile ödedi. Toplantıyı, Konferansın Genel Sekreteri Mısırlı lider Yusuf Sebaî yönetecektir.

Havana Konferansında önce ırkçılık, yeni sömürgecilik ve sömürgeciliğe karşı savaş dâvası üzerinde durulacak, özellikle bu savaşın şiddetli bir biçim kazandığı Vietnam, Dominik Cumhuriyeti, Kongo, Portekiz sömürgeleri, Güney Rodezya, Güney Afrika meseleleri ele alınacaktır. Daha sonra askerî ittifak politikalarını önleme ve üç kıt'adaki yabancı üsleri tasfiye etme çareleri araştırılacaktır. Nihayet nükleer silâhların yasaklanması amacını güden kampanyaların plânları hazırlanacaktır. Bu meseleler, son zamanlarda sık sık yapılan Afrika, ya da Asya - Afrika konferanslarının gündemlerinde yer almaktadır. Eğer üç kıt'a konferansı, gerçekten antiemperyalist *bir stratejiyi tesbit etmek* istiyorsa, elindeki dosyaları ciddiyetle incelemek ve Bandong'tan itibaren geçen on yıllık tarihin gösterdiği üzere, fazla bir işe yaramıyan klişeleşmiş fikirleri terketmek durumundadır.

Konferans ilk olarak 1965 yılında *Üçüncü Dünyanın gerçek* ağırlığı hakkındaki hayallerden kurtulmalıdır. Üçüncü Dünyanın önemini küçümsemek bahis konusu değildir. Ama Üçüncü Dünya, bugün için henüz fazla bir ağırlık taşımamaktadır. Gücünü daha çok gelecekte *gösterecektir. Üçüncü Dünya* halen büyük sanayi milletleri arasındaki mücadelelerin konusudur. Dünya politikasını çizen temel kararları etkilemek için, var olmak yeterli değildir. A. B. D.'nin gittikçe artan müthiş gücünün karşısında Üçüncü Dünyanın kesin bir rol oynayabilmesi, bu dünya içinde kendini hissettirmeye başlayan örgütlenmiş güçlerin dünya politikası hakkında birlikte ve açık kararlar almalarıyla mümkündür.

Havana Konferansı bir yenilik getirmek istiyorsa, genellikle biçimsel kalan bir siyasî bağımsızlığın kazanılmasıyla, ya da sömürgeciliğin sona ermesinden sonra görülen gruplaşmalarla, *az gelişmiş ülkelerde* yabancı ekonomik baskıların ciddî olarak zayıflamadığını, kabile veya derebeylik biçimindeki köhne sosyal yapının değişmediğini kabul ederek işe başlamalıdır. Özellikle Afrika'da bulunan gelişme halindeki ülkelerin çoğu, sömürgeci ülkelerle olan bağları sürdüren, hattâ güçlendirilen burjuvaziler tarafından yönetilmektedir. Bu bağları kırmak isteyen «devrimci» ülkeler ise, kadrosuzluk ve çeşitli imkânsızlıklar dolayısiyle dramatik güçlüklerle karşı karşıyadır.

DEVLET BAŞKANLARI SENDİKALARI

Öte yandan Arap Birliğinin Kazablanka'daki, Afrika Birliği Teşkilâtının Akra'daki son toplantıları gösterdi ki, bu iki milletlerarası teşekkül, muhalefetlere karşı birbirlerini desteklemek arzusu güden devlet başkanlarının veya hükûmetlerin «sendikaları» haline gelme yolundadır. Havana toplantısında bu nokta unutulmamalıdır. 1955'de Bandong esprisini övenler, bu *teşekküllerin zorunlu olarak devrimci* nitelik taşıyacağını sanıyorlardı. Halbuki Afrika ve Asya — Afrika Birliği, bugün ekseriya yeni bir muhafazakârlığı sürdürmek, ya da meselâ Güney Rodezya'da Ian Smith'in tahrikleri karşısında Afrika Birliği Teşkilâtının yaptığı gibi etkisizliği demagojik yoldan gizlemek için kullanılmaktadır.

Mehdi Bin Berka ile olan uzun konuşmalarımda, onun bu meselelerin tamamen farkında olduğunu gördüm. Bin Berka, büyük bir siyasî açık görüşlülükle, Üçüncü Dünyanın *hemen her yerinde, devletler* ya da devletler gruplarının millî kurtuluş güçlerine pek az yardım getirecekleri kanısındadır. Bin Berka'ya göre, bu şartlarda yapılacak iş, daha çok hareket serbestisine sahip sol teşekküllerin toplanması ve devrimci atılışın sorumluluğunu yüklenmesidir. Güney Amerika'da, A.B.D. hegemonyasına karşı son derece sert bir mücadeleye girişmiş hareketlerle -ki bunlar Havana Konferansına katılmaktadırlar- daha sıkı temaslar kurulması, Çin - Sovyet çatışmasının da bir miktar felce uğrattığı, yorgun «Asya - Afrikacılık»a yeni bir canlılık verecektir. Konferansın sonuçları, bu ümitlerin ne ölçüde haklı olduğunu gösterecektir.

EN BÜYÜK SKANDAL

Ekonomik plânda, meseleler basittir. En ılımlı hükûmetlerin temsilcileri dahi, en ilerici hareketlerin liderliği ile, Yirminci Yüzyılın büyük skandalını teşhirde birleşeceklerdir. Bu skandal, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumu devam*lı genişleten dünya ekonomisi*nin işleyişidir. Üçüncü Dünyanın ürettiği ham madde fiyatlarının çok düşük seviyede tutulması ve yatırım sistemi (yatırımların yüzde 73'ü sanayileşmiş ülkelere, ancak yüzde 27'si dünya nüfusunun yüzde 70'ini barındıran Üçüncü Dünyaya gitmektedir) mesafenin açılışına yol açmaktadır. (+) Bu sebeple gündemin dördüncü maddesi üzerindeki tartışmaların varacağı sonuçlar, büyük bir önem taşımaktadır. Dördüncü madde şöyledir: «Ekonomik plânlama, kalkınma ve gerçek bir ekonomik bağımsızlık için insan potansiyeli ile tabiî kaynakların seferber edilmesi».

Bu noktadaki tartışmalar, Japonya ve Sovyetler Birliği gibi iki sanayileşmiş memleketin temsilcilerinin huzurunda daha canlı geçeceğe benzemektedir. Bunlar, eğer son dakikada bir sürpriz görülmezse konferansa katılacak olan Çin delegeleri tarafından, «A.B.D. ve Batı Avrupa ile fiili dayanışma halinde bulundukları için» suçlanacaklardır.

Cezayir'deki son iki Asya - Afrika Konferansının yapılamayışından sonra, Çin temsilcileri ilk defa olarak Sovyet temsilcileri ile ayni konferans masasında buluşacaklardır. Gromyko'nun deyimiyle, Sovyetler Birliği «bu anti-emperyalist ve anti-kolonyalist geniş forum»a ilk girişini yapmaktadır ve Üçüncü Dünyada aktif bir rol oynamak istemektedir. Vietnam Harbinin dünya barışını gittikçe endişe verici biçimde tehdit ettiği bir sırada, Sovyet ve Çin temsilcilerinin, Vietnam Millî Kurtuluş Cephesi huzurunda karşılaşmaları, «Üç kıt'a konferansı»nın her halde en önemli olayını teşkil edecektir.

ALBERT - PAUL LENTIN

(+) **YÖN'ün notu: Bu konuda geniş *bilgi için bakınız:* YOKSUL ÜLKELER NASIL SOYULUYOR? Yazan: Pierre Jalee - Çeviren: Selâhattin Hilâv. YÖN YAYINLARI, 1965 - Fi. 7,5 TL.**

ALMAN AYDINLARI VE VİETNAM

Geçen yılın sonlarına doğru Beyaz Sarayda kadehler kaldırılırken, Batı Almanya Başbakanı Ludwig Erhard, Başkan Johnson'a şu sözleri söylüyordu: **«Almanların Vietnam Harbine iştirâklerinin, sizinkiyle karşılaştırılınca çok küçük kalmasından dolayı utanç duymaktayım».**

Öteki NATO ülkeleri Amerika'nın çeşitli baskılarına rağmen, Vietnam Harbine katılmayı reddederlerken, yalnız Alman Başbakanı, memleketinin yaptığı yardımın azlığından dolayı utanç duyduğunu belirtmektedir. Anlaşılıyor ki, son NATO Bakanlar toplantısında Amerikan Savunma Bakanı Mc Namara'nın «özgürlüğün savunulması bir bütündür» gerekçesiyle yaptığı yardım talebi Bonn'da etkisini göstermiştir. Erhard'ın deyimi *ile, «Özgürlüğe âşık Alman* halkı», Vietnam Harbi için elinden gelen yardımı yapacaktır.

Başbakan Erhard'ın Alman halkının hislerini yansıtıp yansıtmadığı meçhuldür. Alman halkının Vietnam Harbi için ne düşündüğü bilinmemektedir. Ama Almanya'da yüzlerce yazar, Üniversite hocası, protestan ve katolik kiliselerinin temsilcilerinin Vietnam Harbine kesinlikle karşı oldukları bilinmektedir. Bunlar Erhard'ın Washington gezisi arifesinde bir bildiri ile görüşlerini açıklamışlardır: **«Çatışma, gitgide Amerika'nın Vietnam halkına karşı savaşı haline gelmektedir. Amerika'nın askeri şeflerinin belirttiğine göre, bahis konusu olan sadece Vietcong'un yok edilmesi değildir. Ayni zamanda, dünyanın başka bölgelerindeki halk ihtilâllerini ezmek için yeni teknik silâhların denenmesi amacı güdülmektedir»'**

Bildiriyi imzalayanlar, V*ietnam halkına karşı girişilen* «genocide» hareketini ve işkenceleri belirttikten sonra şöyle devam etmektedirler: **«Bu harbin, malî ve manevî yönden Batı Almanya Hükûmeti tarafından desteklenmesini protesto ederiz. Kuzey Vietnam bombardımanlarının durdurulmasını ve çatışmanın Cenevre Anlaşmaları esaslarına göre çözülmesini isteyen Fransanın ve bağlantısız ülkelerin tutumunu alkışlıyoruz. Çarpışmalara hemen son verilmesini ve bütünüyle Vietnam'ın tarafsızlaştırılmasını talep eden beş bin Amerikan ilim adamı ve profesörünün görüşlerini paylaşıyoruz».**

Başbakan Erhard
«Utanç duyuyorum«

Uzun imzacılar listesinde, Ernst Bloch gibi profesörler ve Heinrich Böll, Uwe Zohnson, Peter Weiss, Rolf Hochhuth, Hans Magnus Enzenberger, Erich Kastner, Walther Jens gibi Almanyanın en ünlü yazarları yer almaktadır. Bildiriye Alman Üniversitelerindeki bir çok profesör derhal katılmıştır. Bu davranış, Almanyanın politik ortamı göz önünde tutulursa, sadece insanî bir protesto biçiminde kalmayıp cesur bir tutum olmaktadır. Zira Türkiye gibi, Batı Almanya da bol tabulu bir ülkedir. Tabuların başında, Amerika'ya toz kondurulması gelmektedir. Almanya'yı koruyan ve Berlin Duvarı önünde nöbet bekleyen Amerikayı, kapalı bir biçimde dahi olsa, tenkit büyük bir cür'ettir. Erhard'ın bakanlarından birinin dediği gibi, büyük müttefik **«Vietnam'da, ayni zamanda Alman halkının özgürlüğünü savunmaktadır».** Almanya böyle bir politik ortam içindedir. Nitekim Alman basını, aydınların protestosuna *karşı genellikle ateş püskür*müş ve Erhard'ın partisinin bir sözcüsüne «basın, örnek bir davranış gösterdi» diyebilmek fırsatını vermiştir. Alman basınının büyük kısmını elinde tutan «Basın Kralı» Axel Springer, gazetelerinde bildirinin yayınlanmasını yasaklamıştır. Springer'in gazeteleri, **«Utanç verici bir biçimde müttefik Amerika'ya karşı çıkmaya cür'et eden şuursuz aydınlar»a** küfür yağdırmıştır. Bildiriyi ancak, bir iki gazete ile *Die Zeit* ve *Der Spiegel* dergileri yayınlamıştır. Liberal görüşlü Die Zeit dergisi, bu olayı şöyle yorumlamaktadır: **«Entellektüel hayatımızı temsil eden kişilerin aklın sesini dile getiren bildirisini yayınlama dürüstlüğünü dahi göstermiyen bir basının, (Vietnam da özgürlüğümüzün savunulmasından) söz etmeye hakkı yoktur».**

GELELİM EMPERYALİST KÜLTÜRE

Melih Cevdet Anday

«Sosyalizm ve İslâmiyet» adlı kitap üstüne başlayan tartışma sürüyor; Yön dergisinin 24 Aralık 1965 tarihli sayısında, adı geçen kitabın çevirmenlerinden E. Tüfekçi, Niyazi Berkes'in yazısı ile benim yazıma verdiği karşılık yazısında, tuttuğu görüşü direni ile savunuyor. Elbet öyle olması gerekir; ne var ki, o yazı, konuyu belki biraz daha açıklığa götürmekte ise de, bir tartışma için gerekli olan belirli açılara bağlılıktan büsbütün uzaklaşıldığı izlenimini uyandırdı bende; yeni sorunlarla karşı karşıya kaldığımı düşündüm okuyunca.

E. Tüfekçi, Eski Yunan düşünürlerinin gerçeği araştırma yöntemlerini uygulamak istediğini söyleyerek, bir takım sorular soruyor ve o soruları kendisi «evet» ler ya da «hayır» larla karşılıyor; sonunda da *«Bizce bu sorular sosyalizmin ışığında başka türlü cevaplandırılamaz»* diye kestirip atıyor... Demek Yunan düşünürleri böyle yaparlarmış, demek sosyalizm bir konuşmaya böyle ışık tutarmış! *Benim bildiğimce,* soru - cevap yöntemini kullanan Sokrates, *bir çok dialogları,* «Doğrusu ben de bu işin için*den çıkamadım.» diye bağlar.* O dönemin karakteristik özel*liği olan «dialog» kestirip atma*nın karşıtıdır, bu niteliği ile de *dialektik* düşünüşe, çağdaş uygarlığa yol açmıştır; onu, tartışma *kazanma san'atı* sanmakla ancak sofistlere benzeriz, *dialektikçilere değil. Sorular so*rup «Bunun cevabı budur» de*mek, dialog olmaz, buyruk o*lur. Gerçek dialog, kukla bir *hasım alıp onu kündeye getir*mekle gerçekleştirilemez. Bu *yol, eli kolu bağlı olan hasmı,* «Hamle et ya kâfir!» dedikten *sonra öldürmekle, dövüşün eşit* koşullar içinde olması gerektiğine değinen *din buyruğunu* yerine getirdiğini sanan doğulu *davranışa varır.* Demek E. Tüfekçi, kendi düşüncesini, *sosyalizmin kesin sözü sayıyor, öy*lesine bir güvenç içindedir. Ya *başka bir sosyalist o sorulara* başka cevaplar vermeye kalkar*sa ne olacak? En iyisi E. Tüfek*çi, çağımızın bütün sorunlarını böyle soru - cevap biçiminde özetlesin, bizler de o cevapları *ezberliyelim, olsun bitsin.* Tartışmanın ne gereği var!

Soruyor E. Tüfekçi:

— Batı denen şey, burjuva demokratik devrimini *18 inci* ya da 19 uncu yüzyılda yani burjuva demokratik devrimler çağında yapmış olan, ortak ekonomik ve *sosyal yapıları* bulunan ve gelişerek bugünkü kimliklerine yani emperyalist kimliğe ulaşan ve dünyanın geri kalanını sömürerek yoksulluk denizinde refah adası kurabilen, çoğunluğu kuzey Atlantik kıyılarındaki uluslar topluluğu değil midir?

Cevap: «Evet.»

— *Türk ulusu sözünü ettiği*miz batı uluslarından biri midir, değil midir?

Cevap: «Hayır, değildir.»

Bizim tartışmamızın bu soru ile ne ilişiği var, anlıyamadım. Batı *(denen şey) burjuva* demokratik devrimini, burjuva demokratik devrimler çağında yapmış... (Öyledir, insanoğlu yazıyı da yazı çağında bulmuştur) Batı ülkelerinin ortak ekonomik ve sosyal yapıları varmış, gelişerek bugünkü emperyalist kimliğe ulaşmışlar ve dünyanın geri kalanını sömürmüşler.. Herkesin bildiği bu lâfları sıralayarak Türk ulusunun doğulu bir ulus olduğu sonucuna varıveriyor. Neresinden başlıyayım, bilmiyorum. Yeni bir doğu - batı tanımlaması karşısındayız: Sömüren uluslar batı, sömürülenler doğu. Ne zamandan beri? (Kusura bakmayın, ben de soru - cevap yöntemine uyuyorum) Burjuva demokratik devrimlerinden bu yana. *Ya ondan öncesi ne ola*cak? Biz ortalama iki bin beş*yüz yıllık bir ortak kültür* sorununu ele aldığımızı sanıyor*duk. Çünkü ben,* E. Tüfekçi'nin söylediklerini gözönüne a*larak şunu diyordum yazımda:* «Evrensel bir kültüre dayatıl*ması gereken sosyalizm,* 1000 yıl haşır neşir olduğumuz İslâm *kültüründen başka, bir de do*ğulu Türk kültürü ile temel*lendirilecektir Çünkü biz doğu*lu bir ulusuz, evrensel sosya*lizme doğulu ve müslüman ola*rak katkıda bulunacağız.. An*cak doğulu Türk kültürünün ne* olduğu gereğince belirtilmediği *için, biz bu sorulardan ister* istemez doğu - İslâm kültürünü çıkarmak zorundayız.» Bu sözler karşısında E. Tüfekçi'nin, lâfı dolandırmadan, Doğu - Türk kültürünün ne olduğunu söylemesi gerekirdi; dahası, Türk - İslâm kültürü ile sosyalizme nasıl katkıda bulunabileceğimizin somut, belirli yollarını göstermesi, örnekler vermesi gerekirdi. «Biz doğuluyuz». Peki, şimdi ne yapacağız? Nelerden vaz geçip hangi işlere baştan başlıyacağız? Kültür alanında takınacağımız davranış ne olacaktır? Bunları konuşalım. Hayır, E. Tüfekçi böyle yapmıyor, batı sömürgecidir, doğu ulusları sömürülmüştür, diyor. Bari, batının kültürce de sömürücü olduğunu söylese, göstersе bunun örneklerini..

Gelelim ikinci sorusuna:

— Doğu denen şey, *burjuva* demokratik devrimini, bu devrimler çağında yapmamış *ve bu* yüzden de kapitalist gelişme olanağına kavuşamamış *olan,* emperyalist batı tarafından doğrudan doğruya ya da *dolaylı o*larak sömürülen ve halâ millî kurtuluş savaşı *görevi ile* yükümlü bulunan, ekonomik ve sosyal yapıca *bir* çok *ortak* yanları olan doğu ve güneyin ulusları *değil midir?*

Cevap: «Evet»

«Evet» ama, doğulu dediği (Avrupa kıtasındaki ülkelerden başka bütün ülkelerde *oturan)* ulusların ortak ekonomik - sosyal yapıları *nelerdir? Anadolu'*da oturan Türklerin kurduğu *uygarlık ile Asya Türklerinin ve* başka İslâm topluluklarının uygarlıkları *benzer uygarlıklar* mıdır? Aralarında ne gibi ayrımlar *vardır? Ve en önemlisi,* bunlar sömürge ya da yarı sömürge *olmak nitelikleri ile mi* sadece, yoksa ulusal kültürleri *ile mi evrensel sosyalizme* katkıda bulunacaklar? Bunların *üzerinde hiç durmuyor.* Oysa bizim tartışma konumuz bu sorunlarla ilgilidir gerçekte. Emperyalistlerin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak sömürdükleri ülkeler olmaları, onların ortak ekonomik - sosyal yapılarda bulunmalarını, (hele konumuz olan kültür sorununa gelince) kültürlerinin de ortak olmasını gerektirmez. Sadece şu tanımla yetinmek yolunu tutuyor o: Demokratik burjuva devrimini yapmış ve gelişerek emperyalist olmuş ülkeler, batı denen şeydir; demokratik burjuva devrimini yapamamış olan ülkeler de doğu denen şeydir. Sonuç; «Türkler doğulu bir ulustur». Bunca basitleştirme, bunca genelleştirme insanın aklını battallaştırıyor. Eğer E. Tüfekçi, «Batı eşittir emperyalism» demek istiyorsa, tartışmamızı kendi açısından da çıkmaza sokmuş olur; çünkü (konumuz kültür konusu olduğuna göre) batı kültürünün tümden «emperyalist bir kültür» olarak tanımlanması gerekir ki, o zaman da evrensel bir sosyalizme batı'nın katkısı diye bir sorun kalmaz ortada.

Üçüncü soru:

— Batı'nın humanist değerlerin tümünün yaratıcısı olduğu propagandası bir emperyalist yalanı olduğuna göre, sosyalizmi gerçekten evrensel bir kültürel temele dayatmak amacı ile, kendi ulusal kültür ve tarihimizde olumlu ne varsa onu gün ışığına çıkarmak ve sosyalist humanizmayı batı kültürü sınırları içinde hapsedilmiş durumdan kurtararak onu tüm insanlığın öz malı haline getirmek için çaba göstermek toplumcu Türk aydınının görevi değil midir?

«Evet, görevidir.»

Duralım burda... Kimlerle tartışıyor E. Tüfekçi? Karşısına kimleri alıyor? Batı, humanist değerlerin tümünün yaratıcısıdır diyen kim? Batı kültürü denen kültürün başlıca ayırıcı özelliği, başka kültürlere açık oluşudur. Eğer onun temellerinden biri eski Yunan - Lâtin kültürü ise, eski Yunan - Lâtin kültürü tüm ilkçağ düşünüşünün bir bireşimidir. Bugün eski Yunan - Lâtin düşünüşünün Mısır, Önasya ve Anadolu kültürlerinden doğduğu artık herkesin bildiği bir gerçektir; başka bir deyişle Yunan mucizesi denilen olayın, yoktan var etme değil, bir bireşim başarısı olduğu anlaşılmıştır. «Batı, tüm humanist değerlerin yaratıcısıdır» diyen emperyalist yalancı, sadece yalancı olarak kalmaz, kültür sınırlarının da dışındadır onun yeri. Batı kültürü denilen kültür dünyaya açılmak yolunda gelişmiştir ve düşünüşünde, sanatlarında dünyanın dört bucağından beslenmiştir. Kendini yatsıyan, yoksayan bir özelliği de vardır onun. Nitekim biz, batı kültürü denilen kültürün Mısır, Önasya ve Anadolu kültürlerinden doğduğunu da gene batı kültüründen öğrenmişizdir. Buna kızmak yersiz olur. Bakın, «kendimize gelelim, kendi değerlerimizi bulalım» kanısına varan E. Tüfekçi bunu, Garaudy'yi okuduktan sonra öne sürüyor. Eğer, sözgelişi, bizim dilimizin, tarihimizin ilk inceleyicileri de batıdan çıkmış iseler, bundan ötürü onları suçlamak doğru olur mu? Ama bütün bu çabalara, yabancı *kültürleri incele*me, ortaya çıkarma çabalarına *emperyalist nedenlerle* girişildiği söylenecek olursa, saf bir *bilim ve kültür yaratıcılığının* veya araştırıcılığının nerede, ne zaman *gelişmiş olduğu soru*lur. Sözgelişi, Arapların, tüccar *bir ulus oldukları için matema*tiği ve astronomiyi geliştirmiş *bulunmaları, matematiğin ve* astronominin ticarî birer bilim *oldukları* gerçeğine mi varırız bizi? Gene böyle, köleci bir toplumdan doğmuş olması, Eski Yunan kültürünün sömürücü ve insanlık düşmanı bir kültür olduğunu mu gösterir?

Yoksa E. Tüfekçi, batı kültürü deyince sadece emperyalist çağdaki batı kültürünü mü anlıyor? Ama «kendi *ulusal* kültür ve tarihimizde olumlu ne varsa onu gün ışığına çıkarmak... Türk aydınlarının görevi midir?» sorusuna gelince, E. Tüfekçi'den daha iyi sorular beklemek *yerinde olurdu* diyeceğim. E. Tüfekçi bu gerçeğe belki Garaudy'nin bu kitabını çevirdikten sonra gelmiştir, *iyi bir şey,* ancak *kendisinden* önce de böyle düşünenlerin ve buna *inananların bulunduğu*nu niçin bilmiyor? Bizim için *de doğru olanı, soru biçiminde* neden bize çeviriyor? Anlamı*yor değilim.* bugün Türkiye'de belini emperyalizme dayamış *komprador* - ağa ittifakının bir silâhı din, öteki silâhı da bugünkü *emperyalist* kimliği ile batı hayranlığı, batı taklitçiliği*dir derken,* bu komprador - ağa ittifakının tuzağına düşme*memizi* öğütlüyor bize ve örnek olarak başbakanın, bir söyleminde, «medeniyet» ve «ilim» sözcüklerini her kullanışta bunların başına bir «batı» sözcüğü eklediğini getiriyor. Ne hakkı var bizi başbakana benzetmeye? Kendisi «sosyalizmden yana bir devrimci olarak batının tüm humanist değerlerine açıktır ve bunları öz malı gibi benimser.» Ama korktuğu şey, bugünkü emperyalist kimliği ile batı hayranlığı, batı taklitçiliğidir. Onun dediğini ya da demek istediğini iyi anladımsa, humanist değerler «kültür»dür, batı hayranlığı ve batı taklitçiliği ise emperyalizme yönelmiş bir hayranlık ve taklittir; başka bir deyişle, E. Tüfekçi, kültürü sevmemizi, emperyalizmi sevmememizi istiyor. Bizlere böyle bir öğütte bulunmasını yersiz ve bundan ötürü de yakışıksız bulduğumu söylemekle yetineceğim. Eğer, dediği gibi, «iyi niyetlerinden emin bulunduğumuz insanlar arasında duyabileceğimiz rahatlık içinde» konuşuyorsak, sosyalizmden yana olup da *batının humanist* değerlerini değil, emperyalizmi*ni benimsiyen bir kimse bulu*nabilir mi?

Ama bu üçüncü soru, bizi aydınlığa çıkaracak bir takım ögeleri de taşımaktadır. E. Tüfekçi, «Batının tüm humanist değerlerine açıktır ve bunları benimser. «İyi ama, insan, bir şeyi hayran olmadan benimsiyebilir mi ve benimsediği şeyi tak*litten çekinir mi, kaçınır* mı? Eğer humanist değerlerin bir *takımının emperyalist olabilece*ği söylenmek isteniyorsa, yanlıştır bence, *humanist* değerlere dayanan bir kültür emperyalist *olamaz, tersine emperyalizmle* savaşır. Kalıyor, batı kültürü*nün bir parçasının* emperyalist olabileceği savı... İşte bizim tartışmamızın can alıcı yeri burasıdır bence. E. Tüfekçi, batının humanist değerlerine açık, doğunun da olumlu hangi yanı varsa onu değerlendirmekten yana. Burada bir anlaşmazlık yok. Şimdi bize şu yolda da ışık tutmasını bekliyorum: Doğunun olumsuz dediği yanları nelerdir, batının emperyalist olan kültürü hangi kültürüdür?

Koca Murat Gazi'nin yemek pişirmesine gelince, onu geçeceğim, E. Tüfekçi'den, eski Türk kültürünü tanıtacak daha iyi örnekler vermesini beklemek hakkımızdır.

BACAK

Yakacak odun kalmadı ocakta
Kör olası gözüm tahta bacakta
Seni de sarsın alev
Kül etsin ocak
Yan tahta bacak.

Cahit Irgat

GLORIA MUNDI

Ferit Edgü

Birkaç ay oluyor, Yeni Ufuklar'da Sanat Toplum İlişkileri konusunda *bir yazı yayımlamıştım.* Bu yazıyı bana yazdıran nedenler, devrimci görünen bazı yazarlarımızın, toplumculuk, devrimcilik adına, sanatı, *sanatın dışındaki* bir alana çekmek istemeleri olmuştu. Sözü geçen yazımda, tarih içinden örnekler vererek, *böylesi davranışların, ne devrimcilikle,* ne de toplumculukla büyük bir ilgisinin olmadığını göstermeye çalışmıştım. Bu arada, *sanatın vazgeçilmez bir şey olmadığını,* yarının dünyasında sanatın tümüyle ortadan kalkabileceğini ya da kendini başka bir kılık al*tında göseterebileceğini söylemek* mutsuzluğuna uğramıştım. Mutsuzluğu diyorum, çünkü, o kaca yazının içinde, bu cümleye, ilkin *Yeditepe'nin Kasım sayısında* Mehmet Seyda karşı çıktı; şimdi de Yön'de Demirtaş Ceyhun değiniyor. Ve tabii, her ikisi de hiçbir *şey anlamadan.*

Bir düşün, bir kanı üstünde tartışmak, şüphesiz yararlı bir şeydir. Düşünlerin derinleşmesine daha bir aydınlığa kavuşmalarına yararı dokunduğu olur. Ama benim mutsuzluğum, yazdığımın, değil herhangi bir okur tarafın*dan, ama bazı yazarlarımız* tarafından da hiç anlaşılmamış olmasıdır.

Çok karanlık bir şey mi söylüyorum? *Değil. Çok yeni bir şey* mi söylüyorum? Değil. Çok kişisel bir görüş mü ileri sürüyorum? Tanrı korusun! Yalnız, söylediğim bu ülkede, edebiyat, sanat alanında, üstünde durulmamış bir sorun. Edebiyatın, sanatın kendi sorunu. Ama bu sözün kaynağını, *başka bir sözcükle söyliyeyim,* geçmişini bilmeyenler için, anlaşılmaz olarak kalıyor. Anlamadıkları,o sözün geçmişini bilmedik*leri için, de, hiçbir zaman anlıya*mıyacakları bu sözü, bir yakasından tutup, kendilerince yorumlamaya koyuluyorlar. Bir yazarın *başına gelecek mutsuzlukların en* büyüğü de budur bence.

Bu ülkede yazarlık uğraşının binbir güçlüğüne bir de şu eklenecek bundan böyle: bir sözü söyler söylemez, yanlış yorumlara kurban gitmek istemiyorsanız, o sözün hemen ardından bir parantez açıp, o sözün açıklamasını da yapmak zorunda kalacaksınız. Örneğin ben, «Sanatın vazgeçilmez bir şey olduğuna inanmıyorum. Y a r ı n ı n dünyasında o, belki tümüyle ortadan kalkacak, ya da başka bir kılık altında gösterecektir kendini» diye bir cümle mi yazdım, hemen ardından, parantezi açıp, Ey okuyucu! (yoksa yazar mı demeli?), sen belki bilmezsin sanatın can çekişmesinin geçmişini. Bu yıkılışın köklerini Alfred Jarry'ye, Dadaistlere götürmek gerekir. Birincisinin yazdığı öyküler, romanlar ne gerçek birer romandır, ne de gerçek birer öykü, sonradan anlamsız diye nitelenecek yeni bir türü ortaya koymaktadırlar. Bu yazarı izleyen, daha geniş bir yankı uyandırmayı başaran. Dadaistlerse, gerçek bir sanat düşmanlığını geliştirmişlerdir. İşi öylesine *ileri götürmüşlerdir ki* bu konuda, bir şapkanın içine bir yığın sözcük koyup, sonra teker teker çekmişler, alt alta da sıralayınca, buyrun *size bir şiir diye* sunmuşlardır. Onları izleyen, günümüzün sanatında büyük etkiler bıraktığı söylenen gerçeküstücü *akımın yöntemleri de daha değişik* olmamıştır. Onlar da, Al eline *kalemi, yaz aklına geleni, demiş*lerdir. Bunların ardından sanat alanında, resminde, müziğinde, edebiyatında bir yığın anarşı birbirini *kovalayıp durmuştur* bu güne değin. İşi yalnız bir tekniğe indiren Raymond Russel, deliliğin sınırında yazıp çizen Antonin Artaud (*ki yazdıkları tür-dışıdır, yâ*ni ne bir şiir, ne bir roman, ne bir öykü, ne de bir oyundur) sonra Maurice Blanchot'nun gö*rüşleri. Bataille'ın kişiliği.* Quenew'nun arayışları, Oulpiu, Yeni Roman, ıvır-zıvır... Bunlar yalnız son elli yılda Fransız edebiyatında görülen «sanatın kılık değiştirmesi» nin geçmişi, yâni benim sözümün dayanakları. Plâstik sanatlardaki anarşiyi, bu kılık değiştirmeyi, bu yokluğa gidişi görmek (plâstik sanatlar yapıları gereği göze «hitap» ettikleri için, algılamanın daha kolay olduğu söylenir) daha kolaydır. Bundan kırk yıl önce, Marcel Duchamp, New York'ta, katılmasını istedikleri bir sergiye, bir dükkândan geçip bir lavabo almış, altına imzayı attıktan sonra, sergi düzenleyicilerine göndermiş: İşte en son yapıtım! Picabia'nın, Duchamp'ın torunları bugün Amerika'da yeni bir akım yarattılar: **Pop-Art**. Bu akımın sanatçıları (artık sanattan sözedilebilirse) resimli romanların karelerini tuallere aktarıp basıyorlar altına imzayı. Biraz yetenekli olanları Kennedy'nin ya da bilmem hangi yıldızın baldırlarının, bilmem hangi baldır-bacak dergisinden kesip tuallerine yapıştırdıkları resimlerin yanına, ya bir konserve tenekesi, ya da bir prezervatif ilânı yapıştırmayı akıl ediyorlar (Demirtaş Ceyhun'un «actual» dediği, günümüzle ilgililik bu mu acaba?)

Ama ciddî olalım! Ve yazdığımız derginin, üç-beş okuyucusunu bu açtığımız parantezlerle bilgiçlik gösterilerimizle, eşek yerine koymayalım. Kaç kişiye seslendiğimizi bilelim. Sanatçının bir öğretmen olmadığını da aklımızdan çıkarmıyalım.

Yalnız, söz açılmışken, burda, bu yanlış yorumlamalara kısa bir cevap vermek istiyorum. Ben şunu söylüyorum: yarının toplumu*nun nasıl bir toplum olacağını* kestirmek, biz ölümlüler için, güçtür. Toplumcu bir düzenin kurulacağına inanabiliriz. Ama ben bir düzenin kurulmasıyla, insanın özüne değğin sorunların da çözümlenmiş olacağına inananlardan değilim. Sartre bir konuşmasında, *bir Sovyet yazarının* kendisine şöyle dediğini söylüyordu: «..herkesin rahata kavuştuğu gün (yani gerçek toplumculuğun tüm yeryüzünde yerleştiği gün) işte o zaman insanın gerçek trajedisi başlayacak: sınırlılığı» Bu trajediyi yaşamak için o günü beklemeyen benim gibi bir yazarın, bu iyimser düşünceye biraz kuşkuyla bakması için birden fazla nedeni vardır. Kafamdaki şu kötümser düşünceyi (handiyse saplantı diyecektim) yıkıp atmak için uzun yıllar savaştım: yarın kurulacak olan bu mutlu düzenin, düzenini, yâni mutluluğunu sürdürebilmesi için bu trajiği kafalardan silmesi gerekmektedir. Belki de bu konuda bir çaba bile gerekmiyecektir: insanlar, mutlulukları içinde, erinçlerini bozacak bir düşünceye yer vermiyeceklerdir beyinlerinde. Böylesi bir düzene de ben insansı bir düzen demiyorum; ve böylesi bir düzen yerine binlerce düzensizliği yeğ görürüm.

Pek mi ütopik konuşuyorum? Olabilir: Yalnız bu görüşümde kanıtlarım var elimde: İşte Stalin'in Rusya'sı ve bugünkü Çin. Daha yakından tanıdığım, toplumsal düzeni, bu ülkelerle taban tabana zıt, bir başka ülkeyi de örnek olarak sunabilirdim. Kuzey'in mutlu ülkesi Hollanda'dan sözetmek *istiyorum. Büyük bir kültür* ve sanat geçmişi olan, bir zamanlar Descartes'ı Spinoza'yı barındıran, Erasmus'ların, Hals'ların, Rembrant'ların ülkesi Holanda'da uzun yıllardır geçerli olacak kültürel, sanatsal bir etkinlik göstermemektedir.

Özgür, yarınından güvenli, kişinin öz sorularını da kiliseye gitmekle geçiştiren bu ülke halkı, niçin geleceğin mutlu dünyasının bugünün dünyasındaki bir görünüşü olmasın? Böylesi bir dünyada sorunsal bir edebiyatın yerini «sıkıntısız» bir edebiyat alabilir; giderek bu tür ortadan tümüyle silinebilir de. Sanat insanla birlikte doğmuş bir şey değildir. Herşeyi içine alan ölümün kaçınılmazlığından, sanat, edebiyat niçin kurtulsun? Tarihin kendisine kazandırdığı bütün değerleri bir anda yokedebilen insanoğlu, niçin sanata da bir son vermesin? «Bizim gibi romanla, oyunla, resimle, yontuyla tanışalı daha yüz yıl bile olmamış böyle her bakımdan az gelişmiş, yoksul ülkeler için sanatın gereksizliğini düşünmek saçma olur gibi» geliyormuş Ceyhun'a. Bu sözler de gene bir öğretmenlik, yâni gene bir parantez açmayı gerektiriyorsa da yapmıyacağım bunu; yoruldum. Yalnız iki noktaya değineceğim; birincisi, yukardaki küçük açıklamadan da anlaşılacağı üzre, ben sanatın gereksizliğinden sözetmiyormu. Ne az gelişmiş, ne de çok gelişmiş ülkelerde. İkincisi ve bence en önemlisi, sanattan sözettiğimizde, bizim ülkemizde sanatın sorunları başkadır, çok gelişmiş ülkelerde başkadır. diye bir şeyin söz kousu olamıyacağını anlatmaya çalışıyorumn. Sanatın her yerde her devirde, bir tek sorunu olmuştur; kendisi.

MÜTHİŞ BİR OYUN

Fethi Naci

Yalın söz, yalın düşünce... Ve yalın sözle yalın düşünce nasıl güçlü bir dramatik aksiyon olabiliyormuş insan bunu «Oppenheimer Olayı»nda görüyor.

Oyunla seyirci arasında öylesine sıkı bir ilişki kurulmuştu ki «iddia» ve «savunma» okunurken, ışıklar yakılarak, seyircilere bir yargıcılar kurulu rolü yüklendiğinde bunı yadırgayan tek kişi çıktığını sanmıyorum. Çünkü bu oyun «seyredilmez», «yargılanır».

«Oppenheimer Olayı», bu hafta başında Tepebaşı Tiyatrosunda oynanmağa başladı. Üstüste gördüğümüz bunca berbat oyundan sonra müthiş bir oyun! Talihli İstanbullular *için kaçırılmaması gereken bir fırsat.*

«Cadı Kazanı» da çok sarmıştı beni; ama Miller'de bir çekingenlik vardı, olayları değişik bir zamana aktarmıştı, bir çeşit soyutlamanın rahatlığından (sanatçı olarak değil, yurttaş olarak rahatlığından) yararlanmıştı. *Oysa «Oppenheimer Olayı»* düpedüz söylüyor söyleyeceğini; açık, yalın, sade.

Oyun, belgesel bir oyun. 1954'de, Mc Carthy'nin kişiliğinde sembolleşen «komünist avı» çağında, geçmişteki ilişkileri dolayısıyla sorguya çekilen Dr. Oppenheimer'ın, Amerika'nın bu en büyük fizik bilgininin, 3.000 daktilo sayfası tutan soruşturma dosyasından yararlanılarak Heiner Kipphardt tarafından yazılmış. Yazar, yazdığının bir tiyatro oyunu olduğunu aklından çıkarmamış, ama olaylara bağlı kalmayı da bilmiş.

Nedir bu olaylar?

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yaşayan herkesi ilgilendiren olaylar... «Olmak mı, olmamak mı?» sorusunun felsefî bir soru olmaktan çıktığı, atom ve hidrojen bombalarının saldığı dehşet içinde, sokaktaki adamın bile günlük sorusu haline geldiği günümüzde herkesi ilgilendiren olaylar... Albert Einstein şöyle diyor: «Amerika Birleşik Devletleriyle Sovyetler Birliğinin silâhlanma yarışı gitgide isterik bir havaya bürünmektedir. İki taraf da gizli ve ateşli çalışmalarını hızlandırarak her gün biraz daha büyük kütleleri yok edebilecek buluşları gerçekleştirmekte ileri atılan her adım öncekinin *kaçınılmaz sonucudur. Bu önüne geçilmez evrim hare*keti ufukta gitgide netleşen bir tablonun profilini çizmektedir: Toptan yok oluş.»

Bu oyun, herkesi bu «toptan yok oluş» üzerinde düşünmek zorunda bırakan bir oyun. Elbette bu kadar değil... Bilimin görevi, bilim adamının insanlığa ve hükûmetine karşı sorumluluğu, dünyadan bihaber Amerikan profesörleri, Malraux'nun adını duymamış ama her konuda konuşma yetkisini kendinde bulan Amerikalı yüksek memur, özgürlüklerimiz, dostluk, çağdaş sorunlar.. Bu sorunların çoğu Amerikan toplumundan çıkmanın özellikleri içinde ele alınıp tartışılı*yor, doğru: ama hepimizi derinden ilgilendirdiği de doğru.*

Bu oyunu, her şeyin altında bir «komünist» arayan yerli Mc Carthy'ler dahil, herkesin seyretmesini dilerdim. Göremeyecek olanlar için de oyunun çevirisinin bir an önce yayınlanması çok faydalı olacaktır.

Bu satırlar, oyundan sonra, bir gece yarısı notları. Oyunun eleştirisini, gelecek hafta, Memet Fuat'ın kaleminden okuyacaksınız.

CHİMBARANGO'DA SEÇİM

Bir gün Şili'de, Chimbarango'da
Bir senatör seçiminde bulunmuş
Ve yurdu sömürenlerin
Nasıl seçildiklerini görmüştüm.
Sabah saat onbirde
Tarlalardan arabalar geldi,
Irgatlarla dolu,
Kıştı: hepsi de sırsıklam
Hepsi kirli, aç, yalınayak.
İşte Chimbarango'nun tarım işçileri
Arabalardan iniyorlar,
Yabansı, yanık, çullar içinde
Ellerinde birer kâğıt
Gurup gurup götürülüyorlar,
Sonra göz altında, baskı altında
Verilecek ücreti almak için dönüyorlar,
Koşulu atlar gibi,
Yine arabalara dolduruluyorlar,
Daha sonra
Et verildi onlara bir de şarap.
Hayvanlar gibi sarhoş olup kendilerini
Unutuncaya kadar.

Sonra seçilen senatörün
Söylevini dinledim:
«Bizler, hristiyan yurtdaşlar,
Bizler, düzeni savunanlar,
Bizler, İsanın çocukları.»
Sesi, doygun bir inek sesi,
Dengesini yitirmiş
Bir mamut hortumu gibi
Tarih öncesi ıslığının
Karanlık yapısı üstünde
Göbeğini hoplatıyordu.

PABLO NERUDA

Çeviren: Cemal Süreyya

«DOGU TİPİ DEREBEYLİK» TEORİSİ

İbrahim Ömer

Doğu tipi derebeylik sisteminin Avrupa tipinden farklı oluşu ve bunun farklı bir toplum ve hükûmet biçimine yol açışı ve bu sistemden kapitalizme geçiş süresi, son zamanlarda en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Mısırlı sosyalist yazar İbrahim Ömer'in bu konudaki incelemesi, bizim meselelerimize de ışık tutmaktadır: Doğu tipi feodal üretim biçiminden kapitalizme geçiş, iç faktörlerle başlamış, fakat emperyalist *müdahale altında geri kalmış bir kapitalizm ortaya çık*mıştır.

Derebeylik rejiminin genel çizgileri şöyle *belirlenebilir:*

1 Tabii mübadele ve dağıtım hâkimdir. Ekonomik birim, otarşiktir; dışarı ile pek az mübadelede bulunur. Pazarda satış için ham madde ve hububat üretimi, derebeylik rejimini yıkan önemli nedenlerden biri olmuştur.

2 Köylünün mülk sahibine karşı kişisel bağımlılığı vardır. Mülk sahibi köylünün kişiliği üzerinde doğrudan doğruya tasarruf eder. Onu kendi hesabına çalışmaya zorlar. Böylece bir sosyal cebir biçimi ortaya çıkar ki, bu, kanunî yetkinin tamamını kullanan toprak sahibine köylünün doğrudan doğruya tâbi kılınmasından, onun sosyal ve politik haklarının kaldırılmasına kadar değişebilir.

3 Genel olarak üretim araçlarına, özellikle toprağa, üreticinin sahip bulunması gereklidir. Derebeylikte, üretim fazlasına sahip çıkma biçimi, kapitalist rejimde bu fazlanın elde edilmesi biçimine karşıttır. Derebeylik rejiminde, bu, üreticinin toprağa sahip olma garantisi üzerine dayandırılmıştır. Kapitalist rejimde ise, bu temel, üreticinin topraktan tecrid edilmesi olmaktadır.

4 Teknik seviyenin düştüğü ve tarımda gelişmenin, köylünün fakirliği. *bağımlı durumu ve cehaleti dolayısıyla* durduğu görülmektedir.

Feodal ekonomik rejim, angarya sistemi olarak tanımlanabilir. Angarya, bu sistemde *temel sömürme* biçimidir. Fakat derebeylik sisteminin temelini teşkil etmekle beraber, angarya, derebeylik düzeninin çökmesinden ve kapitalizmin gelişinden sonra da sürebilir. Tarih göstermektedir ki, her sistem - özellikle mülkiyetin özel ellerde oluşuna dayanan sistemler - daha önceki rejimin yerini birden ve bütünüyle almaz, tedricen ve aşamalarla yerleşir. Öte yandan kapitalist üretim için gerekli faktörlerin belli bir süre için hazır olması mümkündür. Kapitalist üretim, emek gücünü ücret karşılığı satmaya alışmış bir işçi sınıfının varlığını, köylünün araçlarına toprak sahibinin araçlarının ikamesini ve tarımın kişisel temele göre değil, ticarî ve sınai gelişmeler temeline göre organize edilmesini gerektirir. Bütün bunlar. özellikle tarımda, tedricen gerçekleşebilir.

Bu sebeple angarya sisteminin bazı unsurlarının varlığı, belli bir anda, tarımsal ekonomi sisteminde zorunlu olarak derebeylik düzeninin hâkim bulunduğunu göstermez. Özellikle, azamî derecede bir kapitalist sistem olan emperyalizmin boyunduruğundaki ülkelerde durum böyledir. Emperyalizm, Amerika, Asya ve Afrika'da angaryaya, hattâ bazı kölelik biçimlerine dayanan tarım üretim şekillerinden birini muhafaza eden kapitalist rejimler yaratmıştır.

Derebeylik rejiminin politik yönü, yöneten - yönetilen ilişkisine dayandırılmıştır. Bu ilişki, devlet - vatandaş değil, köle - efendi ilişkisidir. Feodal hükûmette, kişisel bağlar büyük önem taşır ve bu bağlar mahallî ve bölgesel seviyede, en fazla etkilidir. Siyasî iktidar, kişisel olduğundan, yani organların değil fertlerin iktidarı niteliğini taşıdığından, çeşitli politik görevler arasındaki farklılaşma asgarî ölçüdedir. Şöyle ki askerî şef, ekseriya idarî ve kazaî görevleri elinde toplar. Feodal toplumların çoğunda, *askerî görevler*, siyasî iktidarın temel görevleri sayılmıştır. Bu toplum biçiminde, askerî gelenekler güçlü kalmıştır.

Bununla beraber, *yalnız* kişisel bağlar. bir derebeylik rejiminin varlığını göstermeye yeterli değildir.

Derebeyliği, politik bir rejim sayma hatası, *onun özelliklerini ortaya çı*karma meselesinde görülmektedir Bu özellikler. toprak sahibi ile toprağı işleyen arasındaki ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. *Hâkim sınıfların* çoğu, köylünün emeği ile yaşamış ve yaşamaktadır. Bu sınıflar, köylüyü yargılama ve vergilendirme yetkisini ken*dilerine vermişlerdir Fakat bu özelli*ğin bulunması. tek başına derebeylik rejiminin varlığını ispatlamaz.

Bu sebepledir ki. derebeylik düzeninin, *bir hükûmet metodu ve politik* bir sistem olduğu görüşünü reddetmekteyiz. Derebeylik. çeşitli sosyal ve politik yönleri yansıtan ekonomik bir sistemdir. Derebeylik sisteminin özü, ekonomik sistem oluşunda yatmaktadır.

DOĞU'DA, TOPRAK DEVLETİNDİR:

Mısır'da tarım arazisinin Onsekizinci Yüzyıl sonuna kadar, tamamen devlet mülkiyetinde olduğu inkâr edilemez. Bunda İslâmiyetin olumlu ya da *olumsuz hiç bir etkisi yoktur.* Zira Mısır'da İslâmiyetten önce de durum böyleydi. İslâmiyetin dışında kalan ülkelerde de ayni durum görülmekteydi.

Batıda Büyük Sahradan Doğu'da Merkezî Çin'in Asya yaylasına kadar uzanan arazide özel toprak mülkiyetinin olmayışı, Mısır'daki durumu da açıklamaktadır. *Mısır'da* tarım, büyük ölçüde suni sulama çalışmalarına dayandırılmıştır. Bu durum, eski Mısır'da, Batı Asya'da, Hindistan ve Çin'de, belli *tipte* bir toplumun ve hükûmet biçiminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Şöyle ki, suni sulamaya dayanan topraklarda, yüksek bir verime ulaşmak için, devlet, kuyu açma, havuzlar yapma, kanallar açma, akarsuları tanzim etme, taşkınlardan mahsulü koruma gibi sulama projelerini gerçekleştirme zorunda kalmıştır. Bütün bunlar, tarım arazisi üzerinde merkezî bir devlet gücünün varlığını, toprakların devlet mülkiyetinde olmasını gerektirmektedir. Zorunlu çalışmaları yapmak için arazi üzerinde yaşayanları seferber etme ve suların dağıtımını yapma meseleleri, tarımı bir hükûmet işi haline getirmiştir.

Tarım arazilerinin devletleştirilmesi rejimi, özel mülk sahiplerinin değil de, *Sultanın ve memurlarının, artık* değeri almalarına yol açmıştır.

Mehmet Ali zamanında hâkim rejimin, Batı tipinde «feodal sistem» ol*duğunu iddia edenler, neye dayanmak*tadırlar? Memlüklerin (başlangıçta kölelerden kurulu özel askerî birlikler ki, zamanla bir askerî feodalite haline gelerek Mısır'da iktidarı 1250 — 1517 döneminde ellerinde tutmuşlardır) ve arazi prensleri denen kişilerin varlığı, hiç değilse Mehmet Ali'den hemen ön*ceki dönemde Avrupa tipi bir feodaliz*min Mısır'da da olduğu düşüncesini doğurmuştur. Fakat sunî sulama sistemi, Mısırda tarım idaresini elinde tutan ve ayni zamanda askerî *görevleri* yerine getiren merkezî bir iktidarın varlığını daima zorunlu kılmıştır. Böylece muhtariyete sahip yöneticilere değil de, memurlara dayanan *bir* merkezî iktidar tipi ortaya çıkmıştır: Bu iktidar, her hangi bir Memlük (askerî feodalite) iktidarından çok yüksek ve güçlüdür. Bu yüzden, egemenliklerini sağlamak için Memlükler, ya merkezî iktidarı ele geçirmek, ya da merkezî iktidara karşı savaş açmak zorunda kalmışlardır. Savaş ise, genellikle, onların boyun eğmesi veya edilmeleriyle sonuçlanmıştır. Memlükler, en iyi durumda Hidiv'in değiştirilmesini ve Sultanın yeni bir Hidiv göndermesini sağlayabilmişlerdir.

Memlüklerin, arazi ele geçirmeyi ve *bunu evlâtlarına* intikal *ettirmeyi* başardıkları ve bazan merkezî iktidardan bağımsız kaldıkları doğrudur. Fakat onlar, bu arazı üzerinde kendileri için *mülkiyet hakkı elde etmeyi hiç bir* zaman başarmış değillerdir. Araziyi fiilen kullanmışlar, fakat hukuken bu hakka sahip olamamışlardır. Bunun delili *şudur ki, Mısır - Firavunlar Devletinde* Said valileri zamanında, Sultanlar Devletinde Memlükler döneminde, - daima tek bir politik ünite olarak kalmıştır. Derebeylik çağında Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere gibi Avrupa devletlerinde görülen parçalanmayı hiç bir zaman tanımamıştır.

Mültezimlere gelince, onlar hiç bir zaman toprağın mülkiyetine sahip olamamışlar, devletin muhasebecilerine ve maliye memurlarına benzer biçimde vergi toplayıcıları olarak kalmışlardır. Şüphesiz ki iltizam usulü zaman içinde değişiklik göstermiştir. Başlangıçta bir yıl için vergi verilirken, bir kaç yıl için ve daha sonra hayat boyunca verilmiştir. Miras yoluyla intikali mümkün değilken, hükûmete gerekli vergiyi ödemek şartıyla, intikal tanınmıştır. Fakat tarih boyunca, iltizam, hükûmetten gelmiştir ve onun tasvibiyle kullanılmıştır. Hükûmet, daima toprak mülkiyetinin ve vergilerle belirlenen artık değerin sahibi kalmıştır. İltizamı istediğine vermek, istemediğinden geri almak hususunda hükûmet, tek yetkili olmuştur.

TARIMDA KAPITALIZME GEÇİŞ:

Mehmet Ali yönetiminde, tarım arazisinin genel dağıtımına rağmen, Hidiv, toprağa tasarruf hakkını muhafaza etmiş, arazinin satışını ve miras yoluyla intikalini yasaklamıştı. Arazi verilen kişiler, ancak intifa hakkına sahipti. Arazi, devlet mülkiyetindeydi. Her köyün tarım arazisi, kollektif kâr kaynağı idi. Bir çok halde, arazi çiftçiler arasında her yıl paylaştırılmakta, fakat vergiler bütün köy için toptan tesbit edilmekteydi. Her çiftçinin vergi hissesini, Şeyhülabad biçmekteydi.

Bununla beraber, Osmanlı dönemine *nazaran* Mehmet Ali *yönetiminde*, devlet mülkiyetindeki arazi rejiminde bir fark vardır. Osmanlı döneminde, devlet, toprağın kullanılışını ve bir çok halde *kârını* tekeline almıştır. Mehmet Ali yönetiminde, toprağın kullanılışı devlet tekelinde kalmakla beraber, tarım arazısından sağlanan kârların çok *büyük kısmı özel ellere gitmiştir.* Bu, Mısır'da, özel arazı mülkiyetinin eski biçim devlet mülkiyeti ile yanyana ortaya çıkmaya başlaması yolunda ilk ta*rihî olaydır.* Devlet *mülkiyeti*, dünyada kapitalizmin ilerlemesi ve iç gelişmeler dolayısı ile eskimeye yüz tutmuştur.

Bundan başka devlet, iç ve dış ticareti tekeline almış ve pazarda mübadele sırasında tarım ürünlerini kâr yaratan emtia gibi kullanmıştır. Böylece, ürünleri yaratan toprağın kendisi de emtia haline gelmektedir. Mısırda, toprağın kapitalist işletmesinin başlangıcı böyle olmuştur.

Bununla beraber, devlet, eski angarya sisteminin bazı unsurlarını muhafaza etmiştir.

Mehmet Ali yönetiminde tarım işletme sisteminin feodalizm ile kapitalizm arasında bir intikal rejimi olduğunu söyliyebiliriz. Doğu feodal rejimi çözülmekte, yıkılmakta ve onun sinesinde emtia ekonomisine ve arazinin özel mülkiyetine dayanan kapitalist rejimin unsurları belirmekteydi.

İçerideki bu kapitalist eğilim, Mehmet Ali yönetiminin son yıllarında, milletlerarası kapitalist müdahale ile güç kazanmıştır. Bu müdahale, 1840'da Londra'da büyük Avrupa devletleri tarafından kararlaştırılan anlaşmayla açık bir biçim almış ve ticaret ve tarım tekeline son verdirmiştir.

Bu vesileyle, Mısıra kapitalizmin dışarıdan empoze edildiği tezini savunanlara, iç faktörleri dikkatle incelemeleri gerektiğini söylemek isteriz. Mısırda kapitalizmin ortaya çıkış nedenleri, her türlü yabancı müdahaleden önce mevcuttu. Mısır tarım ekonomisi, tabiî ekonomiden pazar ekonomisine geçmekte, tarım ve sanayi şehirleri büyümekte ve şehirlerin toprak ürünlerine olan ihtiyacı artmaktaydı. Ayni şekilde, bu nedenleri, ekonomik ölçüleri hesaba katmadan, *sosyolojik ölçülerin* yardımıyla değerlendirmeye çalışmanın hatalı olduğu düşüncesindeyiz. İç faktörlerin kenarda bırakılışı, yerli burju*vazinin «feodalite»ye karşı devrim yap*maya istekli olmadığı gibi iddiaların ileri sürülmesine yardım etmektedir. Bu iddia, arabayı öküzlerin önüne koş*maktadır. Zira gelişme konusunda, ha*reket noktası, şu veya bu sınıfın devrim yapma arzusu değil, yeni ekonomik şartların ortaya çıkmasıdır